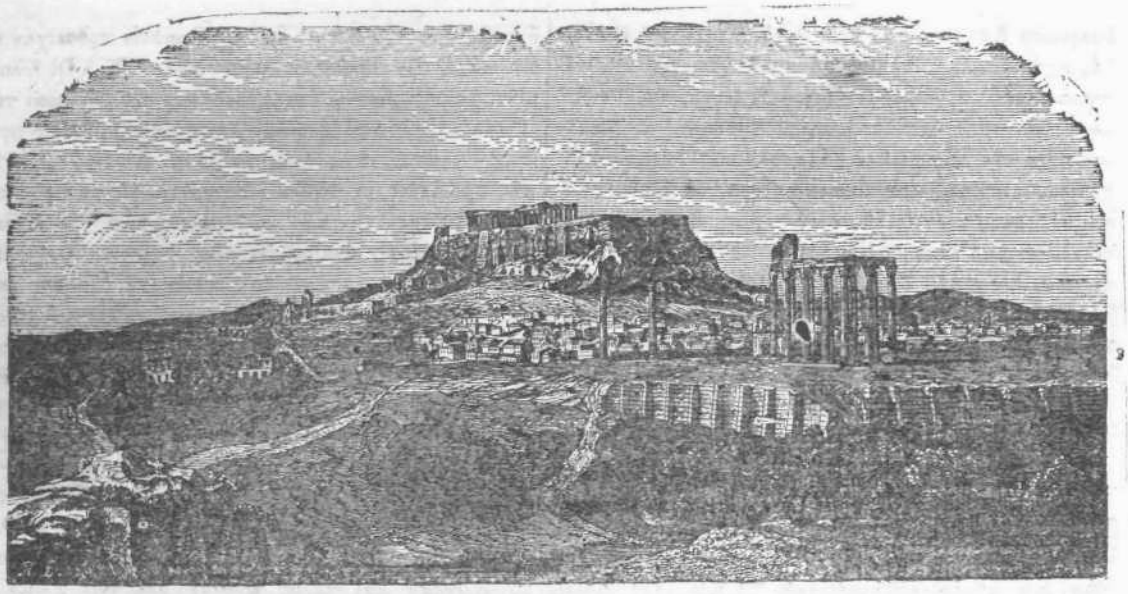

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 1861. **ΤΟΜΟΣ ΙΒ'.** ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 276.

ΠΕΡΙ ΜΕΘΟΔΟΥ

ὑπόμνημα ἀναγνωσθὲν ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἑταιρίᾳ τῶν ἐπιστημῶν, γραμμάτων καὶ τεχνῶν, τῇ 13 Ἰουλίου 1861,

ὑπὸ

Π. ΒΡΑΪΛΑ ΑΡΜΕΝΗ.

—ooo—

Ἐν μέσῳ τῶν πολυπληθῶν ζητημάτων ὅσα περιλαμβάνει ἡ ἐπιστήμη εἰς ἣν ἐκ πολλοῦ ἤδη ἀφιέρωσα πάσας τὰς ἀσθενεῖς μου δυνάμεις, ἐν ὑπάρχει πρὸς ὃ ἐπεθύμουν νὰ ἐφελκύσω ἐπὶ μικρὸν τὴν ὑμετέραν προσοχὴν, Ἐλλογιμώτατοι Κύριοι, ὡς ἄξιον ἐμβριθοῦς σκέψεως οὐ μόνον χάριν τῶν φιλοσοφικῶν μελετῶν, εἰς ἃς δὴ καὶ ἐξ ἰδίας φύσεως ὑπάγεται, ἀλλὰ καὶ πασῶν ἐν γένει τῶν ἐπιστημῶν, πρὸς ἃς, διά τε τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ καὶ τὰς ποικίλας τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ ἐφαρμογὰς, ἀναντιῤῥήτως σχετίζεται. Εἶναι δὲ τοῦτο τὸ περὶ μεθόδου, ἴδιον μὲν κυρίως τῆς φιλοσοφίας, ἐὰν εἰς ταύτην ἀνήκῃ ἡ ἀνακάλυψις τῶν μυστηριωδῶν νόμων τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας εἴτε κατὰ τὴν ζήτησιν τοῦ ἀληθοῦς καὶ τὴν δημιουργίαν τοῦ καλοῦ, εἴτε κατὰ τὴν πρᾶξιν τοῦ ἀγαθοῦ, κοινὸν δὲ οὐχ ἧττον καὶ εἰς πάντας τοὺς κλάδους τοῦ ἐπιστητοῦ, ἐὰν πᾶσα ἐπιστήμη φαίνεται ἰδιαιτέρας χρήζουσα μεθόδου καὶ ἵνα προσδιορίσῃ ἀκριβῶς τὸ ἴδιον ἀντικείμενον, καὶ ἵνα προβῇ ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πλήρη καὶ σαφῆ αὐτοῦ κατανόησιν. Τόσῳ δὲ σπουδαιοτέρα πρὸς πάντα ἐπιστήμονα παρίσταται ἡ μελέτη τῶν περὶ μεθόδου ζητημάτων, ὅσῳ ἡ πληθὺς καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἁπανταχοῦ καταδεικνυομένων, παραγγελλομένων καὶ ἐφαρμοζομένων μεθόδων εἶναι τοσαύτη, ὥστε ἠθελέ τις εἰπεῖ ὅτι, ἐν ᾧ μία καὶ μόνη ὁμολογεῖται ἡ πρὸς τὸ ἀγαθὸν φέρουσα ὁδὸς, πολλαὶ καὶ διάφοροι καὶ πρὸς ἀλλήλας ἐναντίαι εἶναι αἱ ἄγουσαι πρὸς τὸ ἀληθές· καὶ ἕνεκα τούτου ἀναπόφευκτον καὶ ἀναγκαίαν ἴσως ἤθελεν ἐκλάβει τὴν ἀναρχίαν τῶν πνευμάτων, καὶ διὰ παντὸς διεσχισμένην τὴν ἑνότητα ἐκείνην, ἥτις οὐχ ἧττον εἶναι προφανὴς καὶ ἀνώτατος νόμος τῆς διανοίας καὶ τῆς φύσεως. Καὶ τῳόντι, ἐὰν μόνον ἀπαριθμήσῃ τις τὰ διάφορα ὀνόματα δι' ὧν συνήθως αἱ ἐπιστημονικαὶ μέθοδοι διακρίνονται ἀλλήλων καὶ χαρακτηρίζονται, ἤθελεν ἀμφιβάλει ἐάν τις γενικὸς ὀργανισμὸς τῆς ἐπιστήμης θέλει εἶσθαι ποτὲ δυνατὸς, καὶ ἐὰν αὕτη, ἔστω καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν καὶ ἀνωτάτην σύνθεσιν αὐτῆς, θέλει ποτὲ ἀντιστοιχήσει πρὸς τὴν μεγάλην ἑνότητα τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ. Μέθοδος συνθετικὴ, ἀναλυτικὴ, ἐπαγωγικὴ, ἐξαγωγικὴ, συλλογιστικὴ, πειραματικὴ, λογικὴ, ψυχολογικὴ, ὀντολογικὴ, γεωμετρικὴ ἢ μαθηματικὴ, διαλεκτικὴ, πλείονες σχεδὸν αἱ μέθοδοι ἢ αὐταὶ αἱ δυνάμεις τοῦ πνεύματος καὶ τὰ ἀντικείμενα αὐτῶν. Ἐὰν δὲ, ἵνα προσανατολισθῇ ἐν μέσῳ τοιαύτης συγχύσεως, προσδράμῃ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας, θέλει ἰδεῖ ὅτι ἄλλην μετεχειρίσθη μέθοδον ὁ Σωκράτης,

ἄλλην ὁ Πλάτων, ἄλλην ὁ Ἀριστοτέλης, καὶ ἄλλην οἱ Ἀλεξανδρινοί· καὶ πάλιν ἄλλην οἱ Σχολαστικοὶ κατὰ τὸν μεσαιῶνα, ἄλλην ὁ Βάκων, ἄλλην ὁ Καρτέσιος, καὶ ἄλλην ἑκάστη σχεδὸν τῶν ποικίλων σχολῶν, εἰς ἃς ἀπὸ τῶν δύο μεγάλων ἐκείνων ἀνακαινιστῶν καὶ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων διεμελίσθη ἡ νέα φιλοσοφία. Ἐὰν, τελευταῖον, ἀποταθῇ πρὸς τοὺς ὀλίγους τοὺς ἐκ προθέσεως περὶ μεθόδου πραγματευθέντας, ἔτι μᾶλλον θέλει ἀπολέσει τὴν ἐλπίδα νὰ φθάσῃ εἴς τινα ἱκανοποιητικὴν λύσιν τοῦ προκειμένου ζητήματος, διότι ἕκαστος παραγγέλλει τὴν ὑπ' αὐτοῦ νομιζομένην καταλληλοτέραν, καὶ εἰς ταύτην προσπαθεῖ νὰ ἀναγάγῃ πάσας τὰς ἄλλας. Ἄρα πᾶσα μελέτη καὶ πᾶσα πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ζητήματος τούτου ἀπόπειρα, ἔστω καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν Ὑμῖν ἐλαχίστου τολμωμένη, δὲν θέλει φανῇ ἴσως περιττή· καὶ διὰ τοῦτο ἐνόμισα, ὅτι ἠδυνάμην νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν προσοχὴν τῆς σοφῆς ταύτης ὁμηγύρεως, οὐχὶ βεβαίως ἵνα ὑποβάλω εἰς αὐτὴν πλήρη καὶ ὁριστικὴν λύσιν τοῦ δεινοτάτου καὶ κυριωτάτου τούτου προβλήματος, ἀλλ' ἵνα θέσω τοὐλάχιστον αὐτὸ ὀρθῶς καὶ ἐλλόγως, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι, ἐὰν καλῶς τεθῇ, εἶναι, κατὰ τὴν γαλλικὴν παροιμίαν, καὶ ἐξ ἡμισείας λελυμένον.

α'.

Ἀλλὰ μέλλοντες νὰ πραγματευθῶμεν περὶ μεθόδου, ποίαν ἡμεῖς θέλομεν ἀκολουθήσει μέθοδον καὶ πορείαν;

Ἐὰν πᾶσα γνῶσις εἶναι ἀναμφιβόλως σχέσις μεταξὺ γινώσκοντος καὶ γινωσκομένου, ἢ ὑποκειμένου καὶ ἀντικειμένου, δύο φαίνονται οὖσαι αἱ ὁδοὶ δι' ὧν δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν λύσιν τοῦ ἡμετέρου ζητήματος, ἡ μὲν ὅλως ὑποκειμενικὴ, διὰ τῆς ἀναλύσεως, τουτέστι, τῆς γινωσκούσης διανοίας, τῶν διαφόρων αὐτῆς δυνάμεων, τῶν πρὸς ἀλλήλας σχέσεων, τῆς ἐνεργείας καὶ τῶν νόμων αὐτῶν, ἡ δὲ ὅλως ἀντικειμενικὴ, διὰ τῆς ἀναλύσεως τῶν διαφόρων ἐπιστημῶν, τοῦ τρόπου καθ' ὃν προβαίνουσιν εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν ἰδίων θεωριῶν, καὶ διὰ τῆς ἐκδηλώσεως τῶν μᾶλλον ἢ ἧττον εὐτυχῶν ἀποτελεσμάτων ὅσα ἐκ τῶν ἐρευνῶν ἑκάστης προέκυψαν. Εἴτε διὰ τῆς πρώτης εἴτε διὰ τῆς δευτέρας ἴσως δυνηθῇ τις νὰ ἀνακαλύψῃ ἐὰν μία μόνη ὑπάρχῃ ἐπιστημονικὴ μέθοδος νόμιμος καὶ ἀσφαλὴς καὶ εἰς πάσας τὰς ἐπιστήμας κοινὴ, καὶ ποία τις ἡ μέθοδος αὕτη, ἢ ἐὰν πλείονες, καὶ πόσαι καὶ ποῖαι, ἐὰν μεταξὺ τούτων ὑπάρχῃ κοινόν τι, καὶ δύνανται ἢ μὴ νὰ ἀναχθῶσιν εἰς μίαν καὶ μόνην. Ἀλλ' ὅπως διέλθωμεν τὴν πρώτην, ἀπαιτεῖται πλήρης ψυχολογικὴ πραγματεία, πᾶσα, τουτέστιν, ἡ ἐπιστήμη ἧς ἀντικείμενον εἶναι αὐτὴ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀνάλυσις, οὐδὲ δύναται τοῦτο νὰ περιλάβῃ ἡ παροῦσα διατριβὴ, ἐν ᾧ ἡ δευτέρα παρίσταται ὁμαλωτέρα καὶ ἐπιτομωτέρα πρὸς πάντα μὴ ἀμύητον ὅλως ἐπιστημονικῶν μελετῶν, καὶ τὰ ἐξαγόμενα εἰς ἃ δύναται νὰ μᾶς φέρῃ θέλομεν ἴσως δυνηθῇ νὰ ἐπαληθεύσωμεν καὶ ἐπιβεβαιώσωμεν ἐν τέλει διὰ τῆς ψυχολογικῆς ἀναλύσεως. Εὐαρεστήθητε λοιπὸν νὰ συμπαρακολουθήσητε κατὰ τὴν ταχίστην ταύτην ἐκδρομὴν διὰ πασῶν τῶν ἐπιστημονικῶν χωρῶν, οὐχὶ ἐπὶ σκοπῷ νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὰ ἐνδότατα αὐτῶν καὶ ν' ἀνακαλύψωμεν μέρη ἄγνωστα πρὸς τοὺς ἐρευνήσαντας αὐτὰς πρὸ ἡμῶν, διότι τότε ἄλλον ἔπρεπε νὰ ἔχητε ὁδηγὸν, ἀλλ' ἵνα ἁπλῶς παρατηρήσωμεν πῶς διαπορεύονται ὅσοι ἀνακαλύπτουσιν ἢ διαφωτίζουσι τὰς ἐν αὐταῖς ἀναφαινομένας νέας ἀληθείας, καὶ πῶς τὰς ἤδη ἀνακαλυφθείσας ἐπιβεβαιοῦσιν, ἐκτείνουσι καὶ ἀποδεικνύουσι.

Καὶ ἐὰν δὲν ἀπαρέσκῃ Ὑμῖν, ἃς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τῶν ἐπιστημῶν ὧν αἱ ἀλήθειαι εἶναι ἀδιαφιλονείκητοι, καὶ τὸ ἀντικείμενον σαφῶς καὶ ἀκριβῶς ὡρισμένον, καὶ ἡ μέθοδος ἀναντίῤῥητος καὶ ἀλάνθαστος, καὶ τὰ ἐξαγόμενα πάντοτε εὐτυχῆ, καὶ ἀναρίθμητοι καὶ γονιμώταται αἱ ἐφαρμογαί. Πάντα δὲ τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα μόνη ἔχει ἡ μαθηματικὴ ἐπιστήμη, καὶ ὀφείλει αὐτὰ εἴς τε τὸ καθαρὸν καὶ ἁπλοῦν τοῦ ἀντικειμένου αὐτῆς, καὶ τὸ βέβαιον καὶ ἀσφαλὲς τῆς μεθόδου. Καὶ τὸ μὲν ἀντικείμενον εἶναι τὸ ποσὸν εἴτε συνεχὲς εἴτε διακεκριμένον, ἡ δὲ μέθοδος, ἢ συλλογιστικὴ ἢ ἐξαγωγικὴ ἢ ἀποδεικτικὴ, ὥς τινες ὀνομάζουσιν αὐτήν. Ἄρα δύο στοιχεῖα συναποτελοῦσι τὸ ὅλον τῆς ἐπιστήμης ταύτης, τὴν ὕλην, εἰ δυνατὸν εἰπεῖν, καὶ τὸ εἶδος αὐτῆς, ἡ ἔννοια τοῦ ποσοῦ καὶ ὁ συλλογισμός. Καὶ τὴν μὲν ἔννοιαν ἔχομεν ἢ δι' ἀφαιρέσεως, ὥς τινες νομίζουσιν, ἢ καθαρὰν ἐν ἡμῖν, ἐκ τῶν προτέρων, ἀμιγῆ παντὸς ὑλικοῦ στοιχείου, ὡς ἕτεροι δοξάζουσι, καὶ διὰ τοῦτο ἁπλῆν καὶ ἀναλλοίωτον, καὶ ἐξερχομένην ἐκ τῶν στοιχείων τῆς ἐν ἡμῖν πρώτης καὶ καθολικῆς καὶ ἀναγκαίας καὶ ὑπὸ τοῦ λόγου ἀποκαλυπτομένης ἐννοίας τοῦ ὄντος, δηλαδὴ, τὴν μὲν τοῦ συνεχοῦς ποσοῦ, ἐκ τοῦ στοιχείου τοῦ τόπου ἰδανικῶς περιοριζομένου διὰ παντοίων γραμμῶν καὶ ἐπιφανειῶν καὶ σχημάτων· τὴν δὲ τοῦ διακεκριμένου, ἐκ τοῦ στοιχείου τῆς ὑποστάσεως, προφανῆ καὶ ἀδιαίρετον ἐχούσης ἑνότητα, ἥτις εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν παντοίων μονάδων καὶ ἀριθμῶν καὶ τῶν ἀπείρων αὐτῶν συνδυασμῶν. Τὸν δὲ συλλογισμὸν πόθεν ἔχομεν; ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ταυτότητος καὶ ἐκ τῆς σχετικῆς περιεκτικότητος τῶν γενικῶν καὶ εἰδικῶν ἐννοιῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀρχὴ τῆς ταυτότητος εἶναι προφανῶς ἀρχὴ τοῦ λόγου, ἕπεται ὅτι πᾶσα ἡ μαθηματικὴ μέθοδος ἀνάγεται ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἐφαρμογὴν λογικῆς τινος ἀρχῆς εἴς τινας ἐννοίας, αἵτινες εἶναι ἢ λογικαὶ καὶ αὗται καὶ ἐκ τῶν προτέρων ἢ ἐξ ἀφαιρέσεως. Καὶ ἐν μὲν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ποσοῦ ἔχομεν τὴν ὕλην, διὰ δὲ τῆς λογικῆς διατυπώσεως ἔχομεν τὴν μορφὴν ἢ τὸ εἶδος πάσης μαθηματικῆς θεωρίας. Ἐὰν δὲ ἡ ἔννοια αὕτη ἦναι, ὡς καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, ἔννοια τοῦ λόγου, ἕπεται ὅτι ἡ μαθηματικὴ μέθοδος οὐδὲν ἕτερον εἶναι εἰμὴ ἡ εἴς τινας λογικὰς ἐννοίας ἐφαρμογὴ λογικῆς τινος ἀρχῆς. Ὁ λόγος τότε παρέχει καὶ τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος, καὶ τότε ἐννοοῦμεν σαφῶς διατί ἡ μαθηματικὴ ἔχει τὰ ἐξαίσια καὶ μοναδικὰ πλεονεκτήματα περὶ ὧν ἐλέγομεν πρὸ μικροῦ, καὶ διατί ἐγείρεται ἐν μέσῳ τῆς χώρας τοῦ ἐπιστητοῦ, ἣν πανταχόθεν διατρέχει τὸ πολύστροφον καὶ οὐδέποτε κοπάζον πνεῦμα τῆς

ἀμφιβολίας καὶ τοῦ σκεπτισμοῦ, ὡς ἀκρόπολις ἀδιάσειστος καὶ ἀπόρθητος, αἰώνιον καὶ ἀναλλοίωτον ἔχουσα τὸ κῦρος καὶ τὴν δύναμιν, καθὸ στηριζομένη ἐπὶ τῆς λογικῆς ἀληθείας.

Ἀλλ' ἡ μέθοδος αὕτη ἁρμόζει ἄρα καὶ εἰς πάσας τὰς ἄλλας ἐπιστήμας; ὑπάρχει ἐν πάσαις ἡ αὐτὴ ὕλη καὶ τὸ αὐτὸ εἶδος; ἀληθεύει ἄρα τὸ τοῦ Ὀὐολφίου Scientia est habitus asserta demonstandi, ἢ ἑκάστη τῶν ἄλλων ἔχει ἰδίαν ὕλην καὶ ἴδιον εἶδος, τουτέστι, διάφορα ἀντικείμενα καὶ διαφόρους μεθόδους;

β'.

Κατὰ τὴν τάξιν τῆς βεβαιότητος, ἣν ὀφείλομεν νὰ τηρήσωμεν ἐνταῦθα, εἰς τὰς μαθηματικὰς ἔπονται αἱ φυσικαὶ λεγόμεναι ἐπιστῆμαι. Καὶ ἀντικείμενον μὲν τούτων εἶναι ἡ ἐξωτερικὴ φύσις, ὁ ὑλικὸς οὗτος κόσμος, ὅστις κεῖται ἐνώπιον ἡμῶν ὡς διηνεκὲς αἴνιγμα, νέας πάντοτε προκαλοῦν προσπαθείας πρὸς ἐξήγησιν αὐτοῦ· ὄργανον δὲ αὐτῶν εἶναι ἡ ἐξωτερικὴ παρατήρησις, καὶ μέθοδος, ἡ διὰ τῆς ἀφαιρέσεως καὶ γενικεύσεως ἐπαγωγή. Ἀλλ' ἡ ἐπαγωγὴ ποῦ στηρίζεται, πῶς γίνεται, τίνι τρόπῳ νομιμοποιεῖται καὶ ἐμποιεῖ ἐν ἡμῖν τὴν πίστιν πρὸς τὴν γενικότητα καὶ σταθερότητα τῶν νόμων τῆς φύσεως; Ἡ ἐπαγωγὴ στηρίζεται, ὡς ἄλλοτε ἀπεδείξαμεν, εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς τάξεως, τὴν ἐκ τριῶν ἀρχῶν συνισταμένην, καὶ ἀποκαλύπτουσαν εἰς ἡμᾶς τὸν κόσμον ὡς ἀναγκαῖον συνδυασμὸν αἰτίων, μέσων καὶ τελῶν. Καὶ ἐπειδὴ αἱ ἀρχαὶ αὗται εἶναι ἀπόλυτοι καὶ ἀναγκαῖαι, καθολικὸν ἔχουσαι κῦρος καὶ ἀδιάσειστον βεβαιότητα, δὲν ἀληθεύει, κατὰ τὴν ἀσθενῆ ἡμῶν γνώμην, ἡ εἰς τὸν ἐπαγωγικὸν συλλογισμὸν συνήθως ἀποδιδομένη ἀτέλεια. Ναὶ μὲν προβαίνομεν ἐν τῇ ἐπαγωγῇ *ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστον ἐπὶ τὰ καθόλου* κατά τινα πορείαν τοῦ πνεύματος φαινομένην ἀντίστροφον πρὸς τὴν ἐν τῷ ἐξαγωγικῷ καὶ ἀποδεικτικῷ συλλογισμῷ, ἐν ᾧ ἐκ τῶν καθόλου, ἤτοι γενικῶν ἐννοιῶν καὶ ἀρχῶν, ἐξάγομεν μερικὰς συνεπείας· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν πρόβασιν ταύτην τὸ σημεῖον ἀφ' οὗ ὁρμώμεθα εἶναι ἔννοια οὐ μόνον γενικὴ ἀλλὰ καθολικὴ καὶ ἀπόλυτος καὶ ἀναγκαία, ἣν παραδεχόμεθα ὡς παραδεχόμεθα τὴν ἀρχὴν τῆς ταυτότητος, βάσιν παντὸς συλλογισμοῦ, ἐν μέσῳ τῆς ἐννοίας ταύτης οὖσαν καὶ ἀχώριστον ἐν τῷ λόγῳ ἑτέρων δύο ἀρχῶν ἐξ ἴσου βεβαίων, δυνάμει τῶν ὁποίων, καθὼς πιστεύομεν ὅτι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ δὲν δύναται ταυτοχρόνως νὰ ὑπάρχῃ καὶ νὰ μὴ ὑπάρχῃ, ὡς διδάσκει ἡ ἀρχὴ τῆς ταυτότητος, πιστεύομεν ἐπίσης ὅτι πᾶν τὸ ἀρχόμενον τῆς ὑπάρξεως ἔχει αἴτιον ἐξ οὗ λαμβάνει τὸ εἶναι, καὶ τέλος, πρὸς ὃ ὑπάρχει, ὡς διδάσκουσιν αἱ ἕτεραι δύο ἀρχαί, ἡ τῆς αἰτιότητος ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ τῆς τελεότητος ἀφ' ἑτέρου. Ἄρα ἡ βάσις τῆς ἐπαγωγῆς, τῆς πίστεως εἰς τοὺς δι' αὐτῆς ἀνακαλυπτομένους νόμους, καὶ ἡ πηγὴ αὐτῆς τῆς ἰδέας τοῦ νόμου, εἶναι ἡ συνένωσις τῶν τριῶν λογικῶν ἀρχῶν, ἡ ἔννοια τῆς τάξεως ἣν παρέχει ὁ λόγος καὶ πραγματοποιεῖ ὁ κόσμος, ἐν ᾧ ἀποκαλύπτομεν καὶ ἐπαληθεύομεν αὐτήν. Ἄρα ὁ ἐπαγωγικὸς συλλογισμὸς ἔχει τὸ αὐτὸ κῦρος καὶ τὴν αὐτὴν βεβαιότητα ἅτινα καὶ ὁ ἀποδεικτικός. Καὶ τῷ ὄντι, τίς ἀμφιβάλλει περὶ τῶν νόμων τῆς φύσεως, ἀφ' οὗ ἀνακαλυφθῶσι διὰ νομίμου ἐπαγωγῆς, καὶ ἰδίως ἀφ' οὗ ἐπαληθευθῶσι διὰ τῆς πείρας; καὶ ποία ἤθελεν εἶσθαι ἡ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὰς παντοίας ἐπιστημονικὰς, τεχνολογικὰς καὶ βιομηχανικὰς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις, κατὰ τοὺς περὶ τοῦ μέλλοντος ὑπολογισμοὺς αὐτοῦ, ἐὰν δὲν εἶχε περὶ τῶν νόμων τῆς φύσεως τὴν αὐτὴν βεβαιότητα ἣν ἔχει περὶ τῶν μαθηματικῶν ἀληθειῶν; καὶ διατί ὁ λόγος, ὅστις διὰ τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ χορηγεῖ εἰς τὰς φυσικὰς οὐχ ἧττον ἢ τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας τὴν πρὸς μόρφωσιν τῶν θεωριῶν αὐτῶν κατάλληλον μέθοδον, ἤθελεν ἔχει ἀσθενέστερον κῦρος καὶ ἧττον ἰσχυρὰν βεβαιότητα κατὰ τὰς πρώτας ἢ κατὰ τὰς δευτέρας; Πᾶσα ἔννοια ἢ ἀρχὴ τοῦ λόγου μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχει βεβαιότητα. Οὐδεὶς τῶν φιλοσόφων, οὐδ' αὐτὸς ὁ σκεπτικώτερος, ἀποβάλλει τὴν ἀρχὴν τῆς ταυτότητος, καί τινες μάλιστα εἰς ταύτην ἀνάγουσι καὶ τὰς ἑτέρας δύο, ἃς ἡμεῖς θεωροῦμεν διακεκριμένας, καί τοι ἀναποσπάστους ἀλλήλων. Ἠδυνάμεθα, ἐὰν τὰ ὅρια τοῦ παρόντος ὑπομνήματος τὸ ἐπέτρεπον, νὰ ἀπεδείξωμεν ὅτι ἡ ὑποτιθεμένη αὕτη ἀτέλεια τοῦ ἐπαγωγικοῦ συλλογισμοῦ προῆλθεν ἐξ ἧς εἶχεν ἀτελοῦς ἐννοίας τῆς ἐπαγωγῆς αὐτὸς ὁ πρῶτος καὶ μόνος καὶ ἀθάνατος τοῦ συλλογισμοῦ νομοθέτης, ὁ μέγιστος Σταγειρίτης. Καὶ τὴν ἀτέλειαν τῆς ἐννοίας ταύτης ἠδυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν παρ' αὐτῷ ἀποκλειστικὴν πίστιν πρὸς μόνην τὴν ἀρχὴν τῆς ταυτότητος. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἄλλοτε καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐὰν λοιπὸν ἡ εἰς ἀμφότερα τὰ μέχρι τοῦδε ἐξετασθέντα τμήματα τῶν ἀνθρωπίνων μαθήσεων ἐνεργοῦσα μέθοδος ἦναι τῆς αὐτῆς φύσεως, ἦναι τουτέστιν ἐφαρμογὴ λογικῶν τινων ἀρχῶν, κατὰ τί διαφέρουσι τὰ δύο τμήματα ταῦτα; διατί, ὡς βεβαιότεραι τῶν φυσικῶν ἐκλαμβάνονται αἱ μαθηματικαὶ θεωρίαι, διατί αἱ μαθηματικαὶ ἀρχαὶ οὐδέποτε ἐφαρμόζονται ἐπ' ἀκριβὲς ἐν τῷ πεδίῳ τῆς φύσεως;

Εὔκολος ἡ ἀπάντησις, καὶ πρὸς Ὑμᾶς περιττή. Τὸ ἀντικείμενον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν εἶναι ἡ ὕλη καὶ οὐχὶ ἡ καθαρὰ νόησις, ὁ κόσμος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ φαινόμενα καὶ οὐχὶ ὁ λόγος καὶ αἱ ἐν αὐτῷ εἰλικρινεῖς ἔννοιαι, τὸ ποσὸν οἷον ὑπάρχει, οὐχὶ οἷον συλλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ λόγου, τὸ ποιὸν πεπερασμένον, σχετικὸν, ἐνδεχόμενον, καὶ οὐχὶ ἄπειρον, ἀπόλυτον, ἀναγκαῖον. Ἄρα αἱ καθολικαὶ καὶ ἀναγκαῖαι ἀρχαὶ τοῦ λόγου ἐφαρμοζόμεναι εἰς τὴν ἐνδεχομένην ὕπαρξιν τοῦ κόσμου καὶ οὐχὶ εἰς τὰς καθαρὰς ἐννοίας τοῦ λόγου, μεταλαμβάνουσιν ἐξ ἀνάγκης τοῦ ἐνδεχομένου τούτου, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀποκαλύπτουσιν εἰς ἡμᾶς τοὺς νόμους τῆς φύσεως ὡς καθολικοὺς καὶ ἀναγκαίους, ἀλλὰ μόνον ὡς γενικοὺς καὶ σταθεροὺς· οὐχ ἧττον ὅμως περὶ τῆς γενικότητος καὶ σταθερότητος ταύτης, τὴν αὐτὴν ἔχομεν βεβαιότητα ἣν καὶ περὶ τῆς μαθηματικῆς ἀληθείας· καὶ ἐὰν ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τοῦ κόσμου τὸ ἐνδεχόμενον τῆς

ὑπάρξεώς του, ταυτίζονται οἱ νόμοι αὐτοῦ μὲ τοὺς μαθηματικοὺς νόμους, μὲ τὰς μαθηματικὰς ἀρχάς, ἡ παραγωγὴ τῶν ὄντων μὲ τὴν διὰ τοῦ συλλογισμοῦ ἐξαγωγὴν τῶν ἐννοιῶν, καὶ ἡ διαλεκτικὴ τῆς φύσεως οὐδὲν ἕτερον γίνεται εἰμὴ αὐτὴ ἡ ἐν τῇ διανοίᾳ διαλεκτικὴ τοῦ λόγου. Ἀλλὰ τὰς πανθεϊστικὰς ταύτας δοξασίας ὅλαις δυνάμεσιν ἀποβάλλομεν καὶ ἀποκρούομεν. Ἂς ἐκδηλώσωμεν ἐν τοσούτῳ ὅτι, ἐὰν ἡ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς μέθοδος ἦναι τῆς αὐτῆς λογικῆς φύσεως τῆς ἐν τοῖς φυσικοῖς, ἐὰν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἦναι τὸ εἶδος τῶν δύο μεγάλων τούτων πλασμάτων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, διαφέρει ἐν ἑκατέρῳ ἡ ὕλη, καθ' ὅσον τοῦ μὲν πρώτου ὕλη εἶναι καθαραί τινες ἔννοιαι, ἃς παρέχει ὁ λόγος· τοῦ δὲ δευτέρου, τὰ φαινόμενα τοῦ κόσμου, ἅτινα παρατηροῦμεν, ἀφαιροῦμεν, γενικεύομεν, ὑποβάλλομεν εἰς τὴν λογικὴν ἔννοιαν τῆς τάξεως, καὶ ἐξ ὧν ἐπαγόμεθα, διά τινος λογικῆς ἐργασίας, εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν φυσικῶν νόμων. Ὥστε, ἐὰν ἡ μαθηματικὴ μέθοδος εἶναι ἐφαρμογὴ τοῦ λόγου ἐπί τινων λογικῶν ἐννοιῶν, ἡ φυσικὴ εἶναι ἐφαρμογὴ τοῦ λόγου εἰς τὰς ἐξωτερικὰς παρατηρήσεις.

Ἓν τρίτον τμῆμα ὑπολείπεται ἀνθρωπίνων ἐπιστημῶν, ἃς ἠθικὰς ὀνομάζομεν, περὶ οὗ ἐπικαλοῦμαι ἤδη εὐνοϊκὴν παρ' Ὑμῶν προσοχήν.

γ'.

Καθὼς αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἔχουσιν ἀντικείμενον τὴν ὑλικὴν φύσιν, ἐν ᾗ καὶ τὸ ὑλικὸν στοιχεῖον τοῦ ἀνθρώπου περιλαμβάνεται, παρομοίως αἱ ἠθικαὶ λεγόμεναι ἔχουσιν ἀντικείμενον ἐκεῖνο τοῦ ἀνθρώπου τὸ στοιχεῖον ὃ πνευματικὸν ὀνομάζεται, ὅπερ εἶναι ἡ πηγὴ τῆς νοήσεως, ἡ ἕδρα τοῦ λόγου, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ αἴτιον πάσης ἠθικῆς ἐνεργείας. Αἱ ἠθικαὶ ἐπιστῆμαι ἰδίως ὑπάγονται εἰς τὸ κράτος τῆς φιλοσοφίας, ἐὰν ἡ φιλοσοφία οὐδὲν ἕτερον ἦναι εἰμὴ αὐτὴ ἡ θεωρία τῆς νοήσεως καὶ τῆς πράξεως. Τὸ εὑρύτατον τοῦτο παιδίον περιλαμβάνει τὴν μελέτην τῶν εὐγενεστέρων καὶ πολυτιμοτέρων δυνάμεων, τὴν ζήτησιν τῶν οὐσιωδεστέρων καὶ σημαντικωτέρων ἀληθειῶν, τὴν ῥύθμισιν τῶν γλυκυτέρων αἰσθημάτων καὶ τῶν προτιμοτέρων συμφερόντων. Ὅπως δήποτε διαιρεθῶσι καὶ καταταχθῶσιν αἱ ἠθικαὶ ἐπιστῆμαι, χωρεῖ ἐν αὐταῖς ἡ ἀνάλυσις τῶν νοητικῶν δυνάμεων, ἡ μελέτη τῆς σχέσεως τούτων πρὸς τὸ ἀληθὲς κατά τε τὴν εὕρεσιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀπόδειξιν, πρὸς τὸ καλόν, κατά τε τὴν ἀντίληψιν καὶ ποίησιν αὐτοῦ διὰ τοῦ πνεύματος, ἡ θεωρία τῆς ἠθικῆς ἐνεργείας, τοῦ ἠθικοῦ νόμου, ἐξ οὗ ὁ πολιτικὸς καὶ ὁ ἱστορικός, τουτέστι πᾶσα ἀνθρώπινος νόησις, πᾶσα ἠθικὴ ἐνέργεια καὶ αὐτὸς ὁ ὕψιστος ὅρος πρὸς ὃν τείνουσιν ἀκατασχέτως καὶ εἰς ὃν μόνον ἐπαναπαύονται πρὸς τὴν θείαν αὐτῶν ἀρχὴν ἐπανερχόμεναι, καὶ ἡ νόησις καὶ ἡ πρᾶξις.

Τί κοινὸν μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν τούτων ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον, τί κοινὸν μεταξὺ αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν μέθοδον; Κοινὸν κέντρον καὶ κοινὴ ἑστία ἐξ ἧς εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως πᾶσαι ἐξ ἴσου ἀποῤῥέουσιν, εἶναι αὐτὴ ἡ ἐνδοτάτη ὑπόστασις τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, ἣν πνεῦμα καλοῦμεν, αὐτὸ τὸ στοιχεῖον ὅπερ νοεῖ καὶ βούλεται καὶ ἐνεργεῖ, ὅπερ, καί τοι πεπερασμένον, συλλαμβάνει τὸ ἄπειρον, ἀναγνωρίζει τὴν ἐκ τοῦ ἀπείρου καταγωγὴν αὐτοῦ, καὶ τὸ ἄπειρον ἐπιποθεῖ. καὶ πρὸς τὸ ἄπειρον τείνει διὰ τοῦ νοός, διὰ τῆς καρδίας, διὰ τῶν ἔργων. Ὁ ἠθικὸς κοσμος ἐρίσταται τοῦ ὑλικοῦ ὡς ἰδανικὸν πάσης ἀληθείας καὶ καλωσύνης καὶ ἀγαθότητος, ὅπερ συλλαμβάνει ἀναποφεύκτως τὸ πνεῦμα, ἀγαπᾷ καὶ λατρεύει ἡ καρδία, διώκει ἀκαταπαύστως, καὶ διὰ μυρίων ἀγώνων προσπαθεῖ νὰ πραγματοποιήσῃ ἡ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς ἐπιστήμης, διὰ τῆς καλλιτεχνίας διὰ τῆς ἠθικότητος, καὶ πρὸ πάντων διὰ τῆς θρησκείας. Εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ αὐτῆς τῆς ὑποστάσεως καὶ πηγῆς αὐτῶν, ὅ ἐστιν, αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς τοῦτο ἀνάγονται πᾶσαι αἱ ἠθικαὶ λεγόμεναι μαθήσεις. Καὶ εἰ τοῦτο ἦναι οὐσιωδῶς τὸ ἀντικείμενον αὐτῶν, φανερόν, ὅτι τὸ ἀντικείμενον τοῦτο πρέπει νὰ ζητήσωμεν ἐντὸς ἡμῶν καὶ οὐχὶ ἐκτός, ἐν τῷ ἀνθρώπῳ κυρίως καὶ οὐχὶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἐν τῷ πνεύματι καὶ οὐχὶ ἐν τῇ φύσει, διότι τοῦ θείου τούτου ἰδανικοῦ ἀτελῆ καὶ σκιερὰ καὶ τῇ ὕλῃ ἀναμεμιγμένα ὁμοιώματα καθορῶμεν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οἱονεὶ παχυλὰ καὶ ἄκομψα ἐκτυπώματα θείου τινὸς πρωτοτύπου. Ἆρα τὴν ὅλην τῶν ἠθικῶν ἐπιστημῶν μόνη δύναται νὰ χορηγήσῃ ἡ ἐσωτερικὴ παρατήρησις, ἐὰν τὸ πνεῦμα γινώσκηται μόνον διὰ τοῦ πνεύματος, ἐὰν ἡ συνείδησις τῶν ἐν ἡμῖν ἦναι ἀχώριστος πάσης νοητικῆς ἐνεργείας, αὐτόφωτος λυχνία διαφωτίζουσα καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐνδοτάτους μυχοὺς τῆς διανοίας. Καὶ αὐτοὶ οἱ τολμηρότεροι ὀντολόγοι, οἱ περιφρονοῦντες καὶ χλευάζοντες τὴν ψυχολογικὴν λεγομένην μέθοδον, τὴν διὰ τῆς συνειδήσεως ἐσωτερικὴν παρατήρησιν, οἱ διϊσχυριζόμενοι ὅτι διά τινος διαλεκτικῆς ἰσοδυναμούσης πρὸς τὴν μεγάλην διαλεκτικὴν τῆς φύσεως, διά τινος λογικῆς ἐξαγωγῆς, κατά τινας λογικοὺς τύπους γινομένης, ἐξηγοῦσι τὴν ἐκ τοῦ ἀπείρου ἀπόῤῥοιαν τῶν πεπερασμένων, τὴν φύσιν καὶ τοὺς νόμους τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ὀρθῶνται καὶ οὗτοι ἔκ τινος ἐσωτερικῆς παρατηρήσεως, διότι ἐκ τῆς συνειδήσεως (ἢ πόθεν ἄλλοθεν) λαμβάνουσι καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀπείρου, καὶ τὸν τύπον τῆς προβάσεως καὶ πραγματοποιήσεως αὐτοῦ διὰ τῶν πεπερασμένων. Ἆρα, οἱασδήποτε λογικῆς, ἠθικῆς, μεταφυσικῆς θεωρίας, καθ' οἱονδήποτε φιλοσοφικὸν σύστημα παρέχει τὴν ὅλην ἡ συνείδησις, ἡ πολύτιμος ἐκείνη δύναμις δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος γίνεται θεωρὸς ἑαυτοῦ, μάρτυς ἀξιόπιστος καὶ ἀλάθαστος τῆς ἰδίας πνευματικῆς ἐνεργείας.

Ἀλλ' ἡ συνείδησις εἶναι ἀχώριστος τοῦ λόγου. Ἅμα παρατηρήσωμεν, συλλογιζόμεθα· ὁ λόγος ὡς διὰ πολλῶν ἄλλοτε ἀπεδείξαμεν, συμπληροῖ τὰς ἐκ τῆς ἀντιλήψεως ἐννοίας, ῥυθμίζει τὴν ἀφαίρεσιν, τὴν σύζευξιν, τὴν μνήμην, παρέχει τὸν τέλειον τύπον τοῦ ἰδανικοῦ εἰς τὴν φαντασίαν, ὁ λόγος διευθύνει διὰ τῆς ἐπαγωγῆς τὴν ζήτησιν τῆς ἀληθείας ἐν τῷ κόσμῳ, θέτει τοὺς νόμους τοῦ συλλογίζεσθαι καὶ ἀποδεικνύειν,

ὑποστηρίζει καὶ κανονίζει τὴν καλλιτεχνικὴν δημιουργίαν, ὁ λόγος ἐπιβάλλει εἰς τὴν ἐλευθέραν τοῦ ἀνθρώπου ἐνέργειαν ἱερὸν καὶ ἀπαραβίαστον νόμον, ὁ λόγος ἐκ τοῦ ἠθικοῦ τούτου νόμου ἐξάγει τὸν πολιτικὸν, καὶ τὴν πραγματοποίησιν αὐτοῦ μελετᾷ καὶ ἐπαληθεύει ἐν τῇ ἱστορικῇ ἀναπτύξει τῆς ἀνθρωπότητος· ἐπέκεινα δὲ καὶ ὑπεράνω τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου ὁ λόγος ἀναγνωρίζει τὸν παντοδύναμον, πάνσοφον καὶ πανάγαθον ποιητὴν τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου· ἀποδέχεται εὐσεβάστως τὴν θείαν ἀποκάλυψιν, καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτῆς προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ εἰς τοὺς μὴ εἰσέτι ἐλλαμφθέντας ὑπὸ τῶν οὐρανίων αὐτῆς ἀπαυγασμάτων. Ἆρα δὲν διαφέρουσι κατὰ τοῦτο αἱ ἠθικαὶ τῶν φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν ἐπιστημῶν. Μέθοδος αὐτῶν εἶναι ἐπίσης ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ λόγου οὐχὶ πλέον ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν παρατηρήσεων Ἆρα δυνάμεθα, Κύριοι, μετά τινος τοὐλάχιστον πιθανότητος, νὰ συμπεράνωμεν ὅτι μία εἶναι ἡ μέθοδος, ὡς μία ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ νοοῦσα αὐτὴν διάνοια. Διαφέρει ἡ ὕλη τῶν ἐπιστημῶν, ἀλλὰ δὲν διαφέρει τὸ εἶδος, ὁ λογικὸς τύπος καθ' ὃν πᾶσαι διατυποῦνται, καὶ τὸν τύπον τοῦτον παρέχει ὁ λόγος διὰ τῶν ἰδίων ἐννοιῶν καὶ ἀρχῶν. Καὶ κατὰ μὲν τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας, τὰς ἀρχὰς ταύτας ἐφαρμόζει ἐπὶ τῶν ἰδίων ἐννοιῶν, κατὰ δὲ τὰς φυσικὰς, ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν, καὶ κατὰ τὰς ἠθικὰς, ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν παρατηρήσεων. Ἐκ τούτου δυνατὸν νὰ μορφωθῇ καὶ γενικὸς πάσης ἐπιστημονικῆς μεθόδου ὁρισμός, καθ' ὃν ἡ μέθοδος ἤθελεν εἶσθαι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ λόγου ἢ ἐπὶ τῶν ἰδίων ἐννοιῶν, ἢ ἐπὶ τῶν παρατηρουμένων ἐντὸς ἢ ἐκτὸς ἡμῶν γεγονότων.

Πολλὰς ἀναπτύξεις ἀπαιτεῖ ἡ ἔνδειξις τῶν ἰδιαιτέρων κανόνων ἑκάστης ἐπιστημονικῆς μεθόδου κατὰ μέρος, οἵτινες ἐκ τοῦ γενικοῦ τούτου ὁρισμοῦ πηγάζουσι, καὶ ἐν αὐτῷ περιλαμβάνονται, πολλὰς ἐπίτης ὁ ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου προκύπτων συμβιβασμὸς τῶν περὶ μεθόδου θεωριῶν, ἃς τρεῖς ἐκ τῶν μεγίστων νόων ἐκληροδότησαν τῇ ἀνθρωπότητι, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Βάκων καὶ ὁ Καρτέσιος, καὶ οὐκ ὀλιγωτέρας τελευταῖον ἡ ἐκδήλωσις τῶν συνεπειῶν τῆς περὶ μεθόδου ταύτης θεωρίας καὶ τῶν σχέσεων αὐτῆς πρὸς πάσας τὰς ἄλλας φιλοσοφικὰς διδασκαλίας. Ἀλλ' ὑπὲρ τὸ δέον κατεχράσθην τῆς ὑμετέρας ἀνοχῆς καὶ τῆς εὐνοϊκῆς ὑμῶν ἀκροάσεως. Ἐὰν δὲ ἐν τέλει μοὶ ἐπιτρέπετο νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν ἐπιεικῆ Ὑμῶν κρίσιν περὶ τοῦ ἀσθενοῦς τούτου ὑπομνήματος, ἤθελον παρακαλέσῃ Ὑμᾶς νὰ παρατηρήσητε πῶς διὰ τῆς θεωρίας ταύτης ἀνακαλύπτεται ἡ μεγάλη πνευματικὴ ἑνότης καὶ ἁρμονία δι' ἧς αἱ ἔννοιαι τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου συνδέονται πρὸς ἀλλήλας χωρὶς νὰ συγχέωνται. Ἐὰν ὁ κόσμος εἶναι τὸ σύνολον τῶν πεπερασμένων ὄντων καὶ τῶν νόμων αὐτῶν, καὶ ἐὰν μόνος ὁ λόγος, κατὰ τὴν ἡμετέραν θεωρίαν, ἦν πρὸ πολλοῦ ἤδη ὑπεθέσαμεν ὡς βάσιν τῆς ὅλης ἡμῶν διδασκαλίας, ἀποκαλύπτει ἡμῖν πλήρη τὴν ἔννοιαν τοῦ ὄντος καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ, οὐδὲν παράδοξον ἐὰν διὰ τῆς δυνάμεως ταύτης πρὸ πάντων νοοῦμεν καὶ ἐξηγοῦμεν τὸν κόσμον. Ὁ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ λόγος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν λόγον τοῦ κόσμου, τὸ ὂν ἀντανακλᾶται εἰς τὸ ὄν, ἢ τὸ ὂν ἔχει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ συνείδησιν ἑαυτοῦ καὶ γνῶσιν τῶν ἄλλων ὄντων. Ἄνευ συνειδήσεως καὶ ἐλευθερίας ἐγκείμενος τῇ φύσει, ὁ λόγος τελειότερος καὶ ὑψηλότερος, φωτίζει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὴν συνείδησιν, καὶ ἰθύνει τὴν ἐλευθερίαν του. Ἀλλὰ ὁ ἐν τῷ ἀτόμῳ λόγος εἶναι καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Καὶ ὁ λόγος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἐν τῷ κόσμῳ, ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναγγέλλει καὶ μαρτυρεῖ τὸν Θεῖον Λόγον, δι' οὗ ταῦτα πάντα ἐγένετο, καὶ ἐν ᾧ ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀ*λήθεια* καὶ ἡ *χάρις* καὶ ἡ *δόξα*. Ὁ λόγος ἀποδεικνύει τὸν ΛΟΓΟΝ, παρέχει τὸ πρῶτον καὶ κύριον αὐτῆς προσὸν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ὑπόστασιν, ῥυθμίζει τὸν κόσμον, τὸν ἄνθρωπον, τὴν κοινωνίαν, τὴν ἱστορίαν, καὶ εἶναι ἡ ἀνωτάτη ἀψὶς τῆς μεγάλης πνευματικῆς ἑνότητος ἥτις συνδέει ἀδελφικῶς, ἐν τῇ ταὐτότητι τῆς ἀρχῆς, τῶν μέσων καὶ τοῦ προορισμοῦ, πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα.

Διὰ τοῦτο, ὁ διηνεκῶς ἀτενίζων εἰς τὴν ἑνότητα ταύτην ἀνυψοῦται ἐξ ἀνάγκης ὑπεράνω τῶν διαφόρων καὶ ἐναντίων, τῶν συγκρούσεων καὶ ἀθλιοτήτων τοῦ κόσμου τούτου, εἰς ὃν ἀνήκει, ἐφ' οὗ· ὡς σημεῖον μόλις διορᾶται, ἀλλ' οὖ εἶναι ὑπέρτερος, διότι τὸν ἐννοεῖ καὶ ἐξηγεῖ καὶ καθυποβάλλει· ἀνυψοῦται εἰς τὴν χώραν τῶν καθαρῶν ἰδεῶν, ἐν ᾗ οὔτε πάθη, οὔτε ἔριδες, οὔτε φθόνοι, οὔτε μίση, ἀλλὰ γαλήνη, καὶ ἀλήθεια καὶ δόξα, καὶ τὰ δεινὰ τοῦ βίου καὶ τὰς κακίας τῶν ἀνθρώπων βλέπει ὡς ὀμίχλην διασκεδαζόμενα καὶ παρερχόμενα πρὸ ποδῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖθεν, ἐκ τῆς ἀνωτάτης πηγῆς τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, καὶ πλησιέστερον ἱστάμενος τῆς οὐρανίας τῶν πάντων ἀρχῆς, ἐναγκαλίζεται τὸ πᾶν ἐν τῷ πνεύματι καὶ τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ μελετᾷ διὰ τῆς νοήσεως καὶ τῆς ἀγάπης τὰς ἀφάτους βουλὰς τοῦ Ὑψίστου, καὶ γίνεται τῆς θείας προνοίας ἑρμηνεὺς καὶ λάτρις καὶ συνεργός. Ναί, Κύριοι· δυνάμει τῆς πνευματικῆς ταύτης ἑνότητος ἀμοιβαίως ἐννοούμεθα, διδασκόμεθα, ἀγαπώμεθα, συζῶμεν καὶ συμπροσδεύομεν· δυνάμει τῆς ἑνότητος ταύτης συναισθανόμεθα πρὸς ἀλλήλους τὰ γλυκύτατα αἰσθήματα τῆς συμπαθείας, τοῦ σεβασμοῦ, τῆς ἀγάπης, τῆς εὐγνωμοσύνης. Καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι γίνομαι κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην διερμηνεὺς τῆς διανοίας καὶ τῆς καρδίας πάντων ἡμῶν, ἐὰν ἐν τέλει τοῦ λόγου προσφέρω τὴν ἔκφρασιν τῶν αἰσθημάτων τούτων πρὸς τοὺς δύο κλεινοὺς καθηγητὰς (α) οἵτινες ἐτίμησαν διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν τὴν σημερινὴν ἡμῶν συνδρίασιν. Ἐκπροσωποῦντες τὰ δύο ζωτικώτερα στοιχεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὰ γράμματα καὶ τὴν πίστιν, τὸν ἀρχαῖον θησαυρὸν τῆς προγονικῆς εὐκλείας καὶ τὸν ἔτι πολυτιμότερον τῆς θεοδωρήτου καὶ θεοστηρίκτου Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀμφότεροι ἀσχολούμενοι ἀνενδότως καὶ διὰ σοφῶν παραδόσεων καὶ δι' ἐμβριθῶν πονημάτων εἰς τὴν παρ' ἡμῖν ἀναγέννησιν τῶν φώτων καὶ κραταίωσιν τῆς πίστεως, ἐδικαιοῦντο νὰ λάβωσι παρ' ἡμῶν τὴν

(α) Οἱ κκ. Ἀσώπιος καὶ Κοντογόνης.

ἐγκάρδιον ὑποδοχὴν ἣν ὁ τόπος ἐριλοτιμήθη νὰ τοῖς προσφέρῃ. Καὶ μολονότι εἷς ἐξ αὐτῶν ἰδιαίτερα ἔχει δικαιώματα εἰς τὴν ἀνεξάλειπτον εὐγνωμοσύνην τῆς Ἑπτανήσου, ἃς μὴ διαιρέσωμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ αἰσθήματα τῆς καρδίας ἡμῶν, εὐχόμενοι εἰς ἀμφοτέρους μετ' ἀδελφικῆς ἀγάπης βίον εὐδαίμονα καὶ μακρὸν καὶ αἴσιον τέρμα τῶν πολυετῶν αὐτῶν ἀγώνων.

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΥΠΟ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

ἐν ἔτει 1716.

(Τέλος. Ὅρα Φυλλάδ. 273.)

—ooo—

Ἐν τοσούτῳ ἠκούοντο ἐν τῷ Τουρκικῷ στρατῷ ἀλαλαγμοί, κραυγαί, ἦχοι σαλπίγγων καὶ τυμπάνων, καὶ συνεχεῖς ἐκπυρσοκροτήσεις, αἵτινες ἐδήλουν βεβαίως ὅτι ἕτοιμοι ἦσαν οἱ βάρβαροι νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῆς πόλεως. Δεθέντος πρὸς ἔφοδον σημείου, οἱ Ὀθωμανοί, τὸ λυκαυγὲς τῆς 19 Αὐγούστου Ἔ. Ν. ἡμέραν ἀξιομνημόνευτον ἐν τῇ Κερκυραϊκῇ ἱστορίᾳ καὶ ἐν τοῖς χρονικοῖς τῶν στρατιωτικῶν κατορθωμάτων, ὥρμησαν ξιφήρεις κατὰ τοῦ περιφράγματος τῆς πόλεως καὶ κατὰ τοῦ προφράγματος τοῦ Νέου φρουρίου. Ἀμέσως ἤρχισε ζωηρότατος κανονοβολισμὸς ἐφ' ὅλων τῶν μερῶν τῆς πόλεως. Ἐκ τῶν δυνατῶν καὶ συνεχῶν πυροβολισμῶν ἐσείετο ἡ πόλις ἅπασα, ὁ δὲ καπνὸς τῶν τηλεβόλων καὶ βομβορριπτήρων σχηματισθεὶς ὥς τι μέλαν νέφος ἐκάλυπτε τὴν πόλιν. Ἡ φρουρὰ τοῦ περιφράγματος καὶ τοῦ προφράγματος γενναίως ἀντέστη εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν ἐφορμούντων Τούρκων, μάλιστα δὲ κατὰ πρῶτον ἀπέκρουσεν αὐτούς. Ἐφορμησάντων ὅμως αὐτῶν ἰσχυροτέρων καὶ πατούντων ἐπὶ τῶν πτωμάτων τῶν συναδέλφων ὡς ἂν ἐπάτουν ἐπὶ λίθων, ἡ φρουρὰ κατελήφθη ὑπὸ φόβου καὶ ἐτράπη εἰς φυγήν. Εἰσελθόντες οἱ Τοῦρκοι καὶ κατασφάξαντες τὴν φρουρὰν ὥρμησαν κατὰ τοῦ Νέου φρουρίου, φέροντες κλίκακας, σχοινία καὶ μηχανὰς ὅπως ἀνέλθωσιν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν γενναίως. Ἐν τῇ αἱματηρᾷ ταύτῃ ἐφόδῳ πλεῖστοι πολῖται διεκρίθησαν ἐν οἷς καὶ Νικόλαος ὁ Βούλγαρις (1). Τὴν ἄκρατον τῶν Τούρκων ὁρμὴν δὲν ἀνεχαίτιζον οὔτε οἱ μεγάλοι λίθοι, οὔτε τὸ ζέον ἔλαιον καὶ ὕδωρ ὅπερ οἱ πολιορκούμενοι ἔρριπτον ἐπ' αὐτῶν· ἐπροχώρουν οὕτοι τοσοῦτον ὥστε ἐκυρίευσαν καὶ τὸ τεῖχος τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου. Ταῦτα βλέπων ὁ στρατάρχης ἔδραμεν ὅπως συλλέξῃ τὴν φεύγουσαν φρουρὰν, καὶ διὰ ἐνθουσιαστικῶν λόγων ἠδυνήθη νὰ ὁδηγήσῃ αὐτὴν εἰς τὸ πρόφραγμα ὅπως κυριεύσῃ αὐτὸ δι' οἱασδήποτε θυσίας. Διέταξεν ὅμως τὸν συνταγματάρχην Πάκμορα, ὃν εἶχε πέμψει προηγουμένως πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς φρουρᾶς τοῦ Νέου φρουρίου, νὰ ῥίπτῃ σφαῖρας, βομβίδας καὶ ἄλλας κεκαυμένας ὕλας ἐπὶ τῶν ἐχθρῶν, προσέτι δὲ διέταξεν ἓν σῶμα Ἑλλήνων, τὸ ὁποῖον ἐφρούρει τὸν προμαχῶνα Σαρανδάρη καὶ διὰ τοῦ συνεχοῦς καὶ εὐστόχου πυροβολισμοῦ του κατώρθωσε νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Τούρκους νὰ κατέλθωσι τοῦ προφράγματος, νὰ τὸν συναπαντήσῃ εἰς τὴν τάφρον ὅπως τὸν βοηθήσῃ εἰς τὴν προσβολήν. Ἐμφανισθέντος τοῦ στρατάρχου μετὰ τῆς φρουρᾶς εἰς τὸ πρόφραγμα ἤρχισαν οἱ Τοῦρκοι κατ' αὐτοῦ ζωηρὸν πῦρ. Πολλάκις ἀπεκρούσθη καὶ πάντοτε ὡς λέων ὥρμα κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Μετὰ πεισματώδη δὲ πάλην εἰσῆλθε τέλος πάντων ἡ φρουρὰ εἰς τὸ πρόφραγμα, καὶ ἄλλους μὲν ἐπλήγωσεν, ἄλλους ἔρριψε καταθραύσασα τοὺς πόδας, τὰς χεῖρας ἢ τὰς κεφαλάς. Ἡ ἧττα αὕτη τῶν Τούρκων ἐνεθάρρυνε μεγάλως τὴν φρουρὰν, ἥτις ἀνέκτησε καὶ τὸ τεῖχος τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου. Ἐν τούτοις οἱ φρουροῦντες τὸν προμαχῶνα Σαρανδάρη καρτερικῶς ἀπέκρουον τοὺς ἐφορμῶντας. Τρὶς ἐφώρμησαν οἱ ἐχθροὶ ἐπὶ τοῦ προμαχῶνος τούτου, καὶ τρὶς ἀπεκρούσθησαν μετὰ μεγάλης βλάβης. Κατὰ τὴν τελευταίαν ὅμως ἔφοδον ἠδυνήθησάν τινες τῶν Γενιτζάρων ν' ἀνέλθωσι μέχρι τοῦ χείλους τοῦ προμαχῶνος, προσπαθοῦντες νὰ ἐμπήξωσι τὰς σημαίας των, ἀλλ' αὐθωρεὶ κατεκερματίσθησαν παρὰ τῶν ἀνδρείων φρουρῶν (1). Βλέπων ὁ στρατάρχης τὴν ἄκρατον τῶν Τούρκων ἐπιμονὴν εἰς τὸ νὰ κυριεύσωσι τὴν πόλιν δι' οἱασδήποτε θυσίας, καὶ γνωρίζων ὅτι οἱ πολιορκούμενοι εἶχον ἀπαυδήσει, πολεμοῦντες ἐπὶ ἓξ ὁλοκλήρους ὥρας, ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ ἐξέλθῃ τῆς πόλεως καὶ κρύφα νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Συλλέξας ὀκτακοσίους ἐκ τῶν τολμηροτέρων καὶ ἐμπειροτέρων στρατιωτῶν ἐξῆλθε τῆς πύλης Ραϊμόνδη, καὶ ἐπέπεσεν αἰφνιδίως κατὰ τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες κατὰ πρῶτον ἀντεστάθησαν, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Ἐγκατέλειψαν δὲ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν πολιορκουμένων εἴκοσι σημαίας καὶ τρισχιλίους νεκρούς. Ἡ ἔξοδος αὕτη τοῦ στρατάρχου Σχυλεμβουργίου ἔσωσε τὴν Κέρκυραν.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν παθημάτων τούτων καὶ ἑτέρων ἅτινα οἱ Τοῦρκοι ὑπέστησαν παρὰ τῆς φρουρᾶς, ἐπέπρωτο νὰ ὑποστῶσιν ἔτι δεινότερα.

Τὴν ἐπαύριον τῆς ἐξόδου καθαρὸς καὶ διαυγὴς ἦτον ὁ γλαυκὸς τῆς Κερκύρας οὐρανὸς, ὁ δὲ ἥλιος ὅστις εἶχεν ἤδη ἀνατείλει διέχεε τὰς χρυσᾶς αὐτοῦ ἀκτῖνας, δι' ὧν κατεφαίνετο καθαρώτερον ἡ ἐρήμωσις καὶ ἡ καταστροφὴ τῆς Κερκύρας. Αἴφνης ὁ καθαρὸς οὗτος οὐρανὸς ἐνεφελώθη, καὶ πέραν τῆς Στερεᾶς ἠκούοντο ὑπόκωφοι κρότοι ἀστραπῶν καὶ βροντῶν προμηνυόντων ὅσον οὔπω μεγάλην καταιγίδα. Καὶ μετὰ μικρὸν ἠνεώχθησαν οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἤρχισε νὰ πίπτῃ ῥαγδαιοτάτη βροχὴ καταπλημμυρίσασα τὰ πάντα, ὁ δὲ ἄνεμος ὅστις κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐφύσησε μόλις σείων τὰ φύλλα τῶν δένδρων, μετεβλήθη ὡς ἐκ θαύματος εἰς τρομερὰν λαίλαπα κατασυντρίψασαν τὰς σκηνὰς καὶ τὰς ἀποθήκας τῶν ἐχθρῶν. Ἀνατραπέντων οὕτω τῶν σκηνῶν τῶν Τούρκων, εὑρέθησαν αἴφνης οὗτοι ἐν τῷ ὑπαίθρῳ καὶ ἔτρεχον ὅπως προφυλαχθῶσι· καί τινες ἐνόμισαν ὅτι ἤθελον σωθῆ ἐμβαίνοντες ἐντὸς τῶν χανδάκων οὓς εἶχον κατασκευάσει πρὸς ὑπεράσπισίν των, ἀλλὰ ἐκεῖ ἐπνίγοντο. Διαλυθέντος οὕτω τοῦ στρατοπέδου οἱ Τοῦρκοι προσεπάθουν νὰ σωθῶσι διὰ τῆς φυγῆς καὶ κατηρῶντο τὴν ὥραν καθ' ἣν ἐπάτησαν τὸ κατηραμένον τῆς Κερκύρας ἔδαφος. Ἐνόμιζον ὅτι ἀληθῶς ὁ Θεὸς κατέτρεχεν αὐτούς. Ἔτι μᾶλλον δὲ ἐπείσθησαν περὶ τούτου ὅτε εἶδον, ὡς λέγεται, καλόγηρον φέροντα εἰς τὴν δεξιὰν λαμπάδα καὶ καταδιώκοντα αὐτοὺς ἀπειλητικῶς. Ταῦτα βλέποντες οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπορεύοντο πρὸς τὸ μέρος ὅπου ἦτον ἀγκυροβολημένος ὁ Τουρκικὸς στόλος ὅπως ἐπιβιβασθῶσι καὶ ἀπομακρυνθῶσι τοῦ καταδιώκοντος αὐτοὺς καλογήρου. Καὶ ὁ Τοῦρκος ἀρχιστράτηγος κατελήφθη ὑπὸ πανικοῦ φόβου, ἀλλὰ προσεπάθει ποτὲ μὲν διὰ λόγων θωπευτικῶν, ποτὲ δὲ διὰ δώρων καὶ δι' ἀπειλῶν ν' ἀναχαιτίσῃ τὸν φεύγοντα στρατὸν ὅπως καὶ τελευταίαν φορὰν ἐπιπέσῃ κατὰ τῆς πόλεως. Ἐροβεῖτο ὁ τάλας νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου του χωρὶς συνάμα νὰ καταθέσῃ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ τὰς κλεῖς τῆς Κερκύρας.

Ἐγνώριζε τὴν θηριωδίαν τῶν Ὀθωμανῶν Αὐτοκρατόρων, οἵτινες ἔλεγον τοῖς ἀρχηγοῖς τῶν ἐκστρατειῶν· « ἢ τὰς κλεῖς τῆς πολιορκηθησομένης πόλεως ἢ τὰς κεφαλάς σας ». Ἀλλὰ φανέντος τοῦ στόλου τῆς Ἱσπανίας ἐρχομένου πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Ἐνετικοῦ, ἤλλαξεν ἀμέσως ἰδέαν, καὶ κατεσπευσμένως ἐπεβιβάσθη εἰς τὰ πλοῖα, καὶ ἀπέπλευσε πρὶν ἢ εἰσπλεύσῃ ὁ Ἱσπανικός. Πνέοντος δὲ οὐρίου ἀνέμου ἐξῆλθεν ἀκινδύνως εἰς τὸν κόλπον καὶ διευθύνθη πρὸς τὸν τῆς Κορώνης τοῦ Μορέως. Οὕτω δὲ οἱ Ὀθωμανοὶ μετὰ τεσσαρακονταπενθήμερον ἐν Κερκύρᾳ διαμονὴν ἀνεχώρησαν, ἐγκαταλιπόντες ἑξήκοντα πυροβόλα, ὀκτὼ βομβορριπτῆρας, πολυαρίθμους τροφὰς καὶ πολεμεφόδια καὶ δεκαὲξ χιλιάδας νεκρῶν, οἵτινες, διεσκορπισμένοι ἔνθεν καὶ ἔνθεν, κατεδείκνυον τὴν ἀνδρίαν ἅμα δὲ καὶ τὴν σταθερότητα τῆς φρουρᾶς. Ἡ δὲ Κέρκυρα διὰ τῆς ἀντιλήψεως, τοῦ Θαυματουργοῦ Προστάτου αὐτῆς οὐ μόνον ἐσώθη, ἀλλὰ καὶ ἀνεχαίτισε τὸν Ὀθωμανὸν ὅπως μὴ προβῇ καὶ πέραν τῆς νήσου. Ἐὰν οἱ Ὀθωμανοὶ κατελάμβανον τὴν Κέρκυραν, τὸ προπύργιον τοῦτο τῆς Δύσεως, ἤθελον βεβαίως μεταβῆ μετὰ ταῦτα καὶ εἰς Ἰταλίαν καὶ κυριεύσει ἴσως πολλὰ μέρη αὐτῆς. Εὐγνωμοσύνην λοιπὸν ὀφείλει ἡ Δύσις πρὸς τὴν Κέρκυραν ἀπαλλάξασαν αὐτὴν τῆς Τουρκικῆς βαρβαρότητος. Ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Ἱστορίᾳ ἀπαντᾷ τις δύο νήσους κειμένας τὴν μὲν εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ Αἰγαίου πελάγους τὴν δὲ εἰς τὸ στόμιον τῆς Ἀδριατικῆς, αἵτινες κατεσύντριψαν τὴν πολυκέραλον τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἀγερωχίαν, τὴν Ῥόδον ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Β' (1), καὶ τὴν Κέρκυραν ἐπὶ Σολιμάνου καὶ ἐπὶ Ἀχμὲτ τοῦ Γ'.

Διαδοθείσης τῆς εἰδήσεως τῆς κατεσπευσμένης ἀναχωρήσεως τῶν Τούρκων, ὁ λαὸς ἐπλήσθη ἀπεριγράπτου χαρᾶς, καὶ ἀμέσως ἔδραμεν εἰς τὰς ἐκκλησίας ὅπως ἐν ταπεινότητι ἀποδώσῃ τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ πρὸς τὸν θαυματουργὸν ἅγιον Σπυρίδωνα, διὰ τῶν ἰσχυρῶν μεσιτειῶν τοῦ ὁποίου ἐκίνησε τὴν θείαν εὐσπλαγχνίαν ὑπὲρ τῆς Κερκύρας. Ὁ δὲ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας Γεν. Καπετάνος Πισάνις, ἐξέδοτο τὸ ἑπόμενον θέσπισμα, δι' οὗ ἀπεφασίσθη ἵνα τὴν 11/23 Αὐγούστου, καθ' ἣν ἡ Κέρκυρα ἀπηλλάγη τοῦ δεινοῦ κινδύνου, ἐκτίθεται τὸ θαυματουργὸν λείψανον τοῦ Ἁγίου καὶ μετὰ τὴν τέλεσιν τῆς λειτουργίας φέρεται ἐν λιτανείᾳ κατὰ τὴν πόλιν.

« Ἐπὶ τῆς πολιορκίας τοῦ φρουρίου τούτου τῶν Κορυφῶν ὁρατὴ ὑπῆρξεν ἡ προστασία τοῦ ἐνδόξου Ἁγίου Σπυρίδωνος, ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν μεσιτεύσεων τοῦ ὁποίου κινηθεῖσα ἡ θεία εὐσπλαγχνία ἠθέλησε νὰ ποιήσῃ τόσον λαμπρότερον τὸ θαῦμα, ὅσον καθ' ἣν ὥραν ἦτο μάλιστα ἐπικείμενος ὁ κίνδυνος, διὰ ἀπροσδοκήτου εὐτυχοῦς μεταβολῆς, ἠκολούθησεν ἡ ποθητὴ ἐλευθέρωσις τοῦ αὐτοῦ φρουρίου, κατεσπευσμένως τῶν πολεμίων ἀράντων τὸ στρατόπεδον, καὶ ἐγκαταλιπόντων τὸ πυροβολικόν, τὰ πολεμεφόδια καὶ τὴν ἀποσκευήν. Πρὸς τὴν ἐνάργειαν τοσούτου θαύματος πᾶσα καρδία καὶ πᾶσα διάνοια ὀφείλει νὰ προσπέσῃ προσευχομένη, καὶ ἐν ταπεινότητι τὰς εὐχαριστίας αὐτῆς ἀποδίδουσα, νὰ καταδείξῃ τὸ μέγεθος ἅμα τῆς εὐεργεσίας καὶ τοῦ κοινοῦ ὀφειλήματος. Καὶ ἐπειδὴ εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προστεθῶσι τὰ ἀποτελέσματα δημοσίας εὐλαβοῦς εὐγνωμοσύνης, κρίνει εὔλογον ἡ ἐξουσία αὕτη νὰ καθιερώσῃ διηνεκῶς ἐπέτειον μνημόσυνον τῆς εὐτυχοῦς ἐκείνης ἡμέρας, καθ' ἣν εἴδομεν καταβεβλημένας τὰς προσπαθείας, ἐξηυτελισμένην τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ τοὺς βαρβάρους ὑπ' αὐτοῦ τοῦ φόβου αὐτῶν τραπέντας εἰς φυγὴν ὅτε μᾶλλον ἤλπιζον νὰ ἐπιθέσωσι σκληρὸν ζυγὸν εἰς τοὺς λαοὺς τούτους· καὶ νὰ ὑπερνικήσωσι φρούριον ὅπερ ἐξασφαλίζει τὴν Χριστιανοσύνην κατὰ τῶν εἰσβολῶν αὐτῶν. Εἰς δόξαν λοιπὸν Θεοῦ τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς τιμὴν τοῦ Ἁγίου ἀντιλήπτορος, δυνάμει τῶν παρόντων καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡμετέρου Γενικοῦ Καπιτανάτου ἀποφασίζεται, ἵνα κατὰ πᾶν ἔτος, τὴν ἀξιομνημόνευτον ἡμέραν τῆς 22 Αὐγούστου ἔ. ν. δηλαδὴ 11 ἔ. π. μέλλει νὰ ἐκτίθηται τὸ θαυματουργὸν λείψανον τοῦ αὐτοῦ Ἁγίου, μετὰ τὴν τέλεσιν τῆς λειτουργίας, νὰ φέρηται ἐν λιτανείᾳ κατὰ τὴν πόλιν, συνοδευόμενον ὑπὸ τοῦ κλήρου, τῶν δημοσίων προστατῶν, καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς αὐτῆς πόλεως, μετὰ τῆς μεγίστης τοῦ λαοῦ ἀκολουθίας, ἵνα πάντες ἐπικελῶνται διηνεκεῖς

---

(1) Τῇ 18 Σεπτεμβρίου 1716 πιστοποιητικὸν τοῦ στρατάρχου Σχυλεμβουργίου, καὶ ἕτερον τῇ 15 Δεκεμβρίου 1716 τοῦ Γενικοῦ Καπιτάνου Πισάνη, δι' ὧν μαρτυρεῖται ὅτι Νικόλαος ὁ Βούλγαρις, υἱὸς τοῦ Πρωτοπαπᾶ, διεκρίθη εἰς τοὺς προμαχῶνας τοῦ Σαρανδάρη, τῶν Τριῶν Πηγαδίων καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τὸ Νέον φρούριον αἱματηρᾷ ἐξόδῳ.

(1) Ἕνεκα τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας ὀφείλομεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι κατὰ τὰς ἐφόδους τοῦ προμαχῶνος Σαρανδάρη διεκρίθησαν καὶ πολλοὶ Ἰουδαῖοι, οἵτινες διὰ λεβήτων ἔρριπτον ζέον ἔλαιον ἐπὶ τῶν Τούρκων.

(1) Ὅρα διατριβὴν περὶ τῶν ἱππότων τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῇ Ἱερουσαλὴμ ἐν τῇ νήσῳ Ῥόδῳ, ἐν τῷ ἔρ. 260 τῆς Πανδώρας σελ. 492, ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῆς παρούσης ποιηθεῖσαν.

τὰς αὐτὰς εὐλογίας, ὅπως καὶ κατὸ τὸ μέλλον προστατεύωσι καὶ ὑπερασπίζωσι κατὰ τῶν ἐπιβουλῶν τῶν ἀπίστων τὴν πόλιν καὶ τὴν νῆσον. Πρὸς πλειοτέραν δὲ λαμπρότητα καὶ χαρμοσύνην πρέπει κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην τὸ ἅγιον λείψανον νὰ χαιρετᾶται παρὰ τῶν φρουρίων καὶ παρὰ τῶν τυγχανόντων πλοίων διὰ τῶν εἰς τὰς ἄλλας λιτανείας τοῦ αὐτοῦ Ἁγίου συνήθων πυροβολισμῶν, εἰς ἀθάνατον μαρτυρίαν τῆς ἕνεκα τοσοῦτον εὐτυχοῦς συμβάντος δημοσίας εὐγνωμοσύνης.

« Ἀφιέρωσεν ἡ ἐξοχωτάτη Σύγκλητος μεγάλην λαμπάδα ἀργυρᾶν, ἵνα ὑπάρχῃ πάντοτε ἀναμμένη ἐνώπιον τοῦ Ἁγίου, καὶ πρὸς συντήρησιν θέλει προμηθεύεται παρὰ τοῦ Δημοσίου κατ' ἔτος τὸ ἀπαιτούμενον ἔλαιον. Πρὸς δὲ τούτοις ἀναγνωρίζοντες καὶ ἡμεῖς εὔλογον τὴν ἐξάσκησιν ἔργου τινὸς ἐλεημοσύνης πρὸς τοὺς πτωχοὺς, ὅπερ εἶναι ἡ πρᾶξις ἡ μᾶλλον εὐπρόσδεκτος πρὸς τὸν Θεὸν, θεσπίζομεν νὰ ληφθῶσι κατ' ἔτος, ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, ῥεάλια ἑκατὸν πεντήκοντα, οἱουδήποτε νομίσματος, ἵνα διανεμηθῶσιν εἰς τοὺς πτωχοὺς, Λατίνους τε καὶ Γραικοὺς, εἰς τοὺς κατὰ τὴν πόλιν ἐπαιτοῦντας, καὶ εἰς τοὺς μένοντας εἰς τὰς ἑαυτῶν κατοικίας· παραδιδομένου τοῦ ἡμίσεως τῶν χρημάτων τούτων εἰς τὸν περιφανέστατον κύριον Ἀρχιεπίσκοπον, τοῦ δὲ ἑτέρου εἰς τὸν κύριον Πρωτοπαπᾶν, ἵνα ὁ μὲν πρῶτος ποιήσῃ τὴν διανομὴν εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν Λατίνων, ὁ δὲ δεύτερος εἰς τοὺς τῶν Γραικῶν, τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς λιτανείας, ἐνώπιον τῶν παραστατῶν, ἵνα ἐφελκύσωμεν πάντοτε μᾶλλον καὶ τὰς εὐλογίας τοῦ Ὑψίστου, καὶ τὴν μεσιτείαν τοῦ θαυματουργοῦ αὐτοῦ Ἁγίου, ὑπὲρ τῶν δημοσίων ὅπλων, καὶ ὑπὲρ τῆς διηνεκοῦς διασώσεως τοῦ φρουρίου τούτου καὶ τῆς νήσου ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Γαληνοτάτης Πολιτείας. Τῶν παρόντων διατάττομεν τὴν ἐγγραφὴν ὅπου δεῖ, καὶ ἰδίως ἐν τῷ δημοσίῳ τούτῳ Ταμείῳ διὰ τὴν διὰ παντὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Πρὸς πιστοποίησιν τούτων κ.τ.λ.

« Κερκύρᾳ, τῇ 30 Μαρτίου 1717 ἔ. ν.

« Ἀνδρέας Πισάνης, Γενικὸς Καπιτάνος ».

ΑΑ. ΤΟΜΠΡΟΣ.

ΣΟΦΟΥ ΑΓΩΝΙΑ.

Διήγησις ἱστορική.

(Τέλος. Ἴδε φυλλάδ. 275.)

—ooo—

Καθ' ὅλον τὸν βίον του ἐμιμεῖτο τὴν οὐρανίαν πρᾶότητα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, τοῦ ὁποίου τὸ παράδειγμα μιμούμεθα τόσον ὀλίγον. Προσβληθεὶς ἐμμανῶς καὶ ἀσέμνως ὑπό τινος τῶν κυριωτέρων περιοδικῶν συγγραμμάτων (1), ἔλαβε καὶ ἀνέγνωσε παρόντος μου τὸ φυλλάδιον τὸ περιέχον τὴν ὕβριν, ὕβριν προσωπικὴν, καὶ οὔτε κἂν συνωφρυώθη, ἀλλὰ μὲ εἶπεν·

— Ἰδοὺ μάταιαι ὕβρεις· τὸ πάθος εἶναι σφοδρὸς ἄνεμος σβύνων τὴν ἀλήθειαν· πῶς οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θέλουν νὰ πιστεύσωμεν τὰς κρίσεις των, ἀφοῦ δὲν εἶναι ἀπαθεῖς; Καὶ ὅμως δὲν εἶναι ὅλως ἀφυὲς τὸ ἄρθρον· ἠπατήθην κατά τι. Ὁ γράψας ἀνεκάλυψεν ἐπιτηδείως τὸ ἀσθενὲς μέρος τοῦ θώρακός μου.

— Αἰσθάνομαι, ἀπεκρίθην, πόσον τοιαύτη ἀδικία εἶναι ὀδυνηρὰ καὶ πρόξενος λύπης· τὸ κατ' ἐμὲ θὰ ἠσθανόμην πολὺ τὰς τοιαύτας προσβολάς.

— Ἐμὲ ὅμως δὲν μὲ ἀνησυχοῦν διόλου· πρὸ πολλοῦ μένω ἀναίσθητος εἰς τὰς προσωπικὰς ὕβρεις.

— Καὶ ἡ κοινὴ γνώμη; . . .

— Μὴ συγχέομεν αὐτὴν, ὑπέλαβεν ἐκεῖνος. Τὸ μὲν κοινὸν, τὸ συλλογιζόμενον καὶ ἐξετάζον καὶ κρίνον, θὰ μὲ κρίνῃ ὅπως ἔχω δικαίωμα νὰ κριθῶ· τὸ δὲ τυφλὸν καὶ εὔπιστον καὶ μωρὸν κοινὸν, ἀξίζει νὰ τὸ ἀπαλλάξωμεν τῆς ἀπάτης; Ὄχι· αἱ γνῶμαί του εἶναι ἄστατοι, καὶ ἄτακτοι αἱ κρίσεις του· εἶναι γνῶμαι δικαστηρίου συγκειμένου ἀπὸ βρέφη θηλάζοντα. Ὅθεν οὔτε κἂν ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὑπάρχουν.

Εἶχον συνειθίσει νὰ τὸν βλέπω πάντοτε τὸν αὐτὸν, πρᾶον, ἀνδρεῖον, ἄκακον καὶ ταπεινόν. Ποτὲ τὸ πρόσωπόν του δὲν ἦτο τεταραγμένον· ποτὲ δὲν παρετήρησα σφοδρὰν ἢ ἄτακτον συγκίνησιν εἰς τὴν καρδίαν του. Μίαν ὅμως τῶν ἡμερῶν τὸ μέτωπόν του δὲν ἦτο ὡς συνήθως ὁμαλὸν, καὶ τὸ ἦθός του ἐφαίνετο ζοφερόν. Παρατηρήσας δὲ τὴν ἀπορίαν μου μὲ εἶπε·

— Κυτάξετε, ἰατρὲ, τὸν σφιγμόν μου, καὶ θὰ ἰδῆτε ὅτι εἶναι ἄτακτος καὶ συνεχής. Ἡ ταραχὴ αὐτὴ, συμβαίνουσα εἰς ἄνθρωπον προσπαθοῦντα νὰ νικᾷ τὰ πάθη καὶ ἀφιερώσαντα μέρος τῆς ζωῆς του εἰς τὴν σκληρὰν ταύτην δοκιμασίαν, μὲ προξενεῖ σχεδὸν ἐντροπήν.

— Τῷ ὄντι, ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματός σου δὲν εἶναι τακτική.

— Ἀπό τινων ἡμερῶν μ' ἐκυρίευσε νευρικὸς ἐρεθισμός. Θέλω νὰ ἐργασθῶ· βιάζω τὸν ἑαυτόν μου, ἀλλ' ὁ νοῦς μου μ' ἐπιβουλεύεται.

— Ἴσως ἀπροσδόκητόν τι περιστατικόν . . .

— Ὄχι, τίποτε νέον, ἐκτὸς μόνον παραδόξου τινὸς ἀλλοφροσύνης, πηγὴν ἐχούσης τὴν ἀδυναμίαν τῶν νεύρων μου.

— Φάντασμα λοιπόν;

— Σχεδόν. Καθήσατε καὶ ἀκούσατέ με, ἀλλὰ χωρὶς νὰ γελάσετε.

— Ἐλπίζω ὅτι μὲ θεωρεῖτε ἐλεύθερον δεισιδαιμονιῶν καὶ ψεύδους. Ὅθεν, καὶ ἂν ἀποδώσετε εἰς τὴν νοσεράν μου κατάστασιν τὴν διήγησίν μου, εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν θ' ἀμφιβάλετε περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων μου. Ἐγὼ αὐτὸς σχεδὸν πιστεύω ὅτι ἀλλόκοτός τις ἀπάτη, προερχομένη ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν μου, ἐπροξένησεν αὐτὸ τὸ φαινόμενον. Χθὲς, μόλις ἔπιατέῖον μὲ τὴν κόρην μου, καὶ ἠσθάνθην τὴν ἀνάγκην νὰ ἡσυχάσω. Συνειθίζω, κάθε βράδυ πρὶν κοιμηθῶ, νὰ ἐπισκέπτωμαι τὸ χημεῖόν μου, διὰ νὰ βεβαιόνωμαι ὅτι ὅλα εἶναι ἐν τάξει καὶ δὲν ἔχομεν φόβον κινδύνου. Ὅταν ἐμβῆκα χθὲς κρατῶν κηρίον, εἶδα ἐκστατικὸν ὅτι δὲν ἤμην μόνος εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην αἴθουσαν. Ἄνθρωπός τις ὑψηλὸς μαῦρα φορῶν, κρατῶν καὶ αὐτὸς ἀμυδρὸν φῶς, χωρὶς διόλου νὰ προσέξῃ εἰς ἐμὲ, ἔκλειε τὰ ἐρμάρια, ἐτακτοποίει τὰ ἀγγεῖα, ἐκαθάριζε τὰς φιάλας, ἐτοποθέτει τὰ βιβλία εἰς τὰς θέσεις των, καὶ μὲ ἀταραξίαν, χωρὶς νὰ προξενήσῃ τὸν ἐλάχιστον θόρυβον, ἔκαμε τὸν γύρον τῆς αἰθούσης. Αἴσθημα τρόμου ἐγεννήθη εἰς τὴν καρδίαν μου, καὶ δὲν ἐτόλμων νὰ τὸν διακόψω. Ἐφαίνετο ὅτι ἐγνώριζε κάλλιστα τὰ ἐργαλεῖά μου ὅσον καὶ ἐγώ. Τὸν ἔβλεπα καθαρὰ ὅπως σᾶς βλέπω τώρα, καὶ μὲ ἀγωνίαν παρετήρουν ὅλα του τὰ κινήματα. Ὅτε δὲ ἐμβῆκεν εἰς τὸ μικρόν μου δωμάτιον τὸν ἠκολούθησα ἔκθαμβος.

Ὁ μαυρφορεμένος αὐτὸς κύριος ἐξηκολούθησε τὴν ἐργασίαν του, ἔκλεισε τὸ τηλεσκόπιον, ἐσκέπασε τὰ ποτήρια, ἔβαλεν εἰς τὴν θήκην του τὸ νέον μου χρονόμετρον, ἐτακτοποίησεν ὅλα τὰ ἀστρονομικὰ ἐργαλεῖα τὰ ὁποῖα εἶναι πλησίον τοῦ παραθύρου, καὶ ἐλθὼν εἰς τὸ γραφεῖόν μου ἐκλείδωσε τὰ συρτάρια, ἔῤῥιψε τὰ κονδύλια εἰς τὴν φωτίαν, ἔχυσε τὴν μελάνην εἰς τὴν στάκτην, καὶ ἔθεσεν ἐπάνω τῆς τραπέζης τὸ κλειδίον. Τότε ἠθέλησα νὰ πλησιάσω, ἀλλ' αὐτὸς σταθεὶς ἐστράφη πρὸς ἐμὲ, μὲ παρετήρησε μὲ φοβαρότητα, ἅμα δὲ καὶ μὲ ἱλαρότητα καὶ μὲ μελαγχολικὸν ἦθος, ἔσεισε τὴν κεφαλὴν, ἐπροχώρησεν ὀλίγον, ἔσβυσε τὸ φῶς του, καὶ ἔγεινεν ἄφαντος. Τὸ πρόσωπον τοῦ φαντάσματος μὲ ἦτον γνωστόν· ἦτον τὸ τοῦ περιφήμου Βούλου (1), ὅπως παριστάνεται εἰς τὸ περὶ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος σύγγραμά του.

— Περίεργον τῷ ὄντι!

— Καὶ τόσον μᾶλλον, ὅσον ἀείποτε ἐτίμησα τὸν μέγαν αὐτὸν ἄνθρωπον· ὑπόδειγμα τῆς ζωῆς μου ἔχω τὴν ζωὴν αὐτοῦ, καὶ ἀσπάζομαι τὰς ἀρχάς του. Δὲν σᾶς φαίνεται παράδοξον ὅτι ἦλθε καὶ ἔκλεισε τὸ χημεῖόν μου, εἰδοποιήσας με διὰ τούτου νὰ φροντίσω διὰ τὰς ὑποθέσεις μου; Δὲν σᾶς φαίνεται ἡ παράδοξος αὕτη ἐπίσκεψις ὡς εἶδος ἐπισήμου συμβουλῆς, ὑπερφυοῦς νουθεσίας;

— Πῶς! σεῖς, ἄνθρωπος φρόνιμος καὶ συνετὸς, ἐταράχθητε ἀπὸ τοιοῦτον περιστατικόν;

— Διόλου· δὲν ἔχω τοιαύτην ἀδυναμίαν. Σᾶς βεβαιῶ ὅτι διόλου δὲν μὲ τρομάζει ὁ θάνατος· ταράττει ὅμως τὸν νοῦν μου τὸ φιλοσοφικὸν ζήτημα, τὸ φαινόμενον τῆς ὀπτασίας αὐτῆς. Δὲν σᾶς φαίνεται ἡ ταραχή μου φυσική; Δὲν νομίζετε ὅτι εἰς τοιαύτην περίστασιν, ὑπάρχουν πλῆθος προβλημάτων, τὰ ὁποῖα θὰ φέρουν ἀείποτε εἰς ἔκστασιν τὸν ἀνθρώπινον νοῦν; Τί θὰ εἰπῶμεν καὶ οἱ δύο μας ἐὰν πραγματοποιηθῇ ἡ προειδοποίησις τοῦ σοφοῦ Βούλου, ἐὰν τὰ ἐργαλεῖα τὰ ὁποῖα ἐτακτοποίησε δὲν τὰ ἐγγίσω πλέον, καὶ ἐὰν ὑποχρεωθῶ νὰ *κλείσω τὸ ἐργαστήριόν μου;*

Ὁμολογῶ ὅτι ὀδυνηρὸν αἴσθημα ἐγεννήθη εἰς τὴν καρδίαν μου, διότι πολλὴν εἶχον φιλίαν, ἢ μᾶλλον πολὺν θαυμασμὸν πρὸς τὰς ἀρετὰς τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν μου, δὲν κατώρθωσα νὰ κοιμηθῶ δι' ὅλης τῆς νυκτός. Ἐσηκώθην ὅλος σύννους, καὶ ἠπόρουν πῶς ἀφῆκα καὶ παρῆλθεν ἡ συνήθης ὥρα τῶν ἐπισκέψεών μου, ὅτε ἐλθὼν ὁ ὑπηρέτης μου μ' ἐνεχείρισε τὴν ἐπομένην ἐπιστολὴν τοῦ φίλου μου, ὅστις μ' εἶχε προμηθεύσει τὴν γνωριμίαν τοῦ Κ. Ἐ . .

« Φίλτατε . . .

» Σπεύσατε νὰ ἔλθετε. Σήμερον τὸ πρωὶ περὶ τὴν ἑβδόμην καὶ ἡμίσειαν ἔπαθε παραλυσίαν ὁ ἀξιόλογος φίλος μας Ἐ . . ., καὶ φοβοῦμαι μήπως ἡ προσβολὴ αὐτὴ, ἡνωμένη καὶ μὲ τὴν χρονικὴν νόσον του, καταστρέψῃ ὁλοτελῶς τὸ ἀσθενὲς σῶμά του. Εἶμαι εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ σὲ περιμένω.

» Ἰ. Δ. »

Ἐντὸς ὀλίγου εὑρέθην εἰς Λαμπέθ· καὶ ἀμέσως μὲν ἐρρόντισα πῶς νὰ βοηθήσω τὸν πάσχοντα, μετὰ ταῦτα δὲ ἠρώτησα ἐὰν νέον τι περιστατικὸν ἔφερε τὴν καταστροφὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πιθανώτατον ἦτο νὰ μὴ σωθῇ. Ἡ κόρη του, κλαίουσα ἀπαρηγόρητα, καὶ ὁ φίλος μου Δ . . . μὲ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἀπροσδόκητον καὶ τρομερὸν δυστύχημα κατέστρεψε τὸν φίλον μας. Καὶ αὐτὸς ὁ πάσχων καὶ ἡ νεκρὰ κόρη του ἔμειναν χωρὶς ἄρτον! Τελευταία δοκιμασία, τελευταῖος στέφανος τοῦ μαρτυρίου!

Ὁ φίλος μας, οἴκτῳ φερόμενος πρὸς παιδίον πτωχὸν μὲν καὶ ἄστεγον, ἔχον ὅμως καὶ νοῦν καὶ δραστηριότητα, παρέλαβεν αὐτὸ καὶ ἐδίδαξε τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς ἀριθμητικῆς, τῆς γεωμετρίας καὶ τὴν καταστιχογραφίαν, εἶτα ἔδωκεν αὐτὸν ὡς γραφέα εἰς ἔμπορόν τινα. Τοσούτῳ δὲ καλῶς ἐφέρθη ὁ νέος αὐτός, καὶ ὁ προστάτης του τοσοῦτον εὐχαριστήθη ὅτι ἔσωσε τοιοῦτον νέον ἀπὸ τὴν δυστυχίαν, ὥστε παρεχώρησεν αὐτῷ χρηματικόν τι ποσὸν, διὰ τοῦ ὁποίου ἤρχισε νὰ ἐμπορεύεται μόνος, τὸ δὲ ἐμπόριόν του, ἕνεκα τῆς οἰκονομίας, τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς ἐπιμονῆς του εὐδοκίμησε. Τότε ὁ Ἐ . . . ἔδωκεν αὐτῷ καὶ ἄλλα χρήματα, χαίρων διὰ τὴν εὐτυχίαν τοῦ προστατευομένου του. Τὸ ἐργαστήριον τοῦ νέου εἶχε πάντοτε ἐργασίας, καὶ αὐτὸς ἐπλήρωνε τακτικὰ εἰς τὸν κύριόν του τὰ χρήματα ὅσα τῷ εἶχε δανείσει. Ἐκ τούτου ἐνθαῤῥυνθεὶς ὁ Ἐ . . . ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν νέον ὅλην του τὴν περιουσίαν, ἤτοι 450 περίπου χιλιάδας δραχμῶν, αἵτινες ἦσαν ἡ προῖξ τῆς θυγατρός του, πέντε μόνον τοῖς 0/0 λαμβάνων τόκον.

Ὁ νέος ἐπεδόθη εἰς ἐπιχειρήσεις τολμηρὰς, καὶ μεταβαλὼν χαρακτῆρα, ὡς συχνὰ συμβαίνει εἰς τοὺς νέους, παρεδόθη εἰς ἐλαττώματα δαπανηρά. Ἐνῷ δὲ ὅλοι ἐνόμιζον ὅτι αἱ ὑποθέσεις του εὐδοκίμουν, αὐτὸς ἐχρεωκόπησε, καὶ κατέφαγεν ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν τοῦ φίλου μας. Ἰδοὺ πόθεν ἡ παραλυσία του.

— Καὶ δὲν ἔχει, ἠρώτησα, τίποτε πλέον;

— Ὅλα, ὅλα τὰ ἀποτελέσματα τῶν οἰκονομιῶν καὶ τῶν στερήσεών του, ὅλα τὰ κατέφαγεν ὁ ἀγνώμων ἐκεῖνος!

— Καὶ δὲν ἀφῆκε διόλου λείψανά τινα διὰ νὰ τὰ μοιρασθοῦν οἱ δανεισταί;

— Τὸ τέρας αὐτὸ ἔγραψε σήμερον εἰς τὸν εὐεργέτην του, ὅτι ἀναγκαζόμενος νὰ φύγῃ τοὺς δανειστάς του, ἐλυπεῖτο ὅτι δὲν εἶχε καιρὸν νὰ τὸν ἐξη-

(1) Τὸ New-Monthly Magazine.

(1) Γνωστοῦ διὰ τὰς θαυμασίας ἀνακαλύψεις του, καὶ διὰ τὰ προτερήματα καὶ τὴν ἀξιόλογον ἰδιωτικὴν διαγωγήν του.

γήση διὰ ζώσης τὸ δυστύχημά του, ὅτι ὅμως θὰ λάβῃ *καλὸν μερίδιον*.

— Τρομερόν! Καὶ ἡ Κ. Ἔμμα δὲν ἔχει συγγενεῖς;

— Κανένα. Ὅλη ἡ προῖκά της ἐχάθη, καὶ σήμερον μένει χωρὶς λεπτόν. Τί τρομερὰ πληγὴ διὰ τὸν ταλαίπωρον πατέρα!

— Ἀδύνατον νὰ μὴν ἀποθάνῃ.

Ἐμβάντες εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ ἀσθενοῦς εὕρομεν τὴν θυγατέρα του γονυπετοῦσαν παρὰ τὴν κλίνην του, κλαίουσαν καὶ κρατοῦσαν τὴν κατάψυχρον χεῖρα τοῦ πατρός της, ὅστις προσήλωσε μὲν εἰς ἡμᾶς τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲν μᾶς ἔβλεπεν ὅμως. Ὅλον τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ προσώπου του ἦτο παραλυτικόν. Μετὰ πολλοὺς δὲ ἀγῶνας ἐκίνησε τὰ κάτωχρα χείλη του, καὶ μόλις ἐνήρθρωσε τὰς λέξεις ταύτας·

— Βλέπετε . . . ὁ Κ. Βοῦλος . . . . ὁ Κ. Βοῦλος . . . εἶχε δίκαιον . . . πρέπει νὰ κλείσω τὸ ἐργαστήριόν μου.

Κατὰ σπανίαν ἀλλ' εὐνοϊκὴν σύμπτωσιν τὴν προσβολὴν τῆς παραλυσίας διεδέχθη πυρετός. Κατὰ δευτέραν δὲ σύμπτωσιν ἔτι παραδοξοτέραν, τὸ ῥαχοκόκκαλον ἔπαυσε νὰ πονῇ. Ἕνεκα τούτου ὁ φίλος μας ἤρχισε νὰ τήκεται καὶ νὰ σβέννυται βαθμηδόν. Ἐγὼ δὲ λησμανῶν τὰ ἄλλα μου καθήκοντα, κατέτριβον καθ' ἑκάστην πολλὰς ὥρας πλησίον του, θαυμάζων τὴν θείαν τῳόντι ψυχήν του. Οὔτε κἂν ἠγανάκτει κατὰ τοῦ ἀγνώμονος καὶ βαρβάρου νέου ὅστις τὸν εἶχε καταστρέψει· καὶ τὸ κατ' ἐμὲ, δὲν ἐδυνάμην νὰ ἐννοήσω τὸν βαθμὸν τῆς εὐμενείας, τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ὑπομονῆς του. Ἐὰν οἱ Διαμαρτυρόμενοι εἶχον ἁγίους, βεβαίως θ' ἀπῄτουν νὰ καταταχθῇ μεταξὺ αὐτῶν.

Μίαν τῶν ἡμερῶν ἔλεγον πρὸς αὐτὸν ὅτι δυνατὴ καὶ πιθανὴ ἦτο ἡ ἐντελὴς θεραπεία του.

— Ὄχι, ἀπεκρίθη· ὁ Θεὸς μ' ἔστειλεν εὐγενῆ ἄγγελον, τὸν ὁποῖον θ' ἀκολουθήσω. Μόνον διὰ τὴν κόρην μου λυποῦμαι, διότι ἡ ἀθλία ἔχασεν ὅ,τι καὶ ἂν εἶχε.

— Τὸ τέρας! . . . σᾶς ἔγραψε, νομίζω, ὅτι θὰ ἔχετε μερίδιον.

— Τίποτε δὲν περιμένω ἀπὸ ἄνθρωπον ὅστις ἐλησμόνησε τὰς ἀρχάς του καὶ κατεπάτησε τὴν ἠθικήν· τὸν συγχωρῶ ὅμως. Ἀφοῦ ἔχασε τὴν ὑπόληψίν του, αἰσθανόμενος καὶ τὴν μαύρην του ἀχαριστίαν, θὰ βυθισθῇ μὲ ἀπελπισίαν εἰς ἐλαττώματα. Τοιοῦτον εἶναι τοὐλάχιστον τὸ μέλλον τῶν ἐλεεινῶν τούτων ἀνθρώπων. Καὶ ἐγὼ, ἐὰν ζήσω ἕνα μῆνα ἀκόμη εἰς τὸν κόσμον, δὲν θὰ ἔχω πῶς νὰ πληρώσω τὸ ἐνοίκιόν μου! Πρέπει ν' ἀναχωρήσω ἀπὸ αὐτὴν τὴν οἰκίαν . . . ν' ἀλλάξω κατάλυμα . . . καὶ εἰς τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ἡ ὑγεία μου . . . νὰ πωλήσω τὴν βιβλιοθήκην . . . τὰ ἐργαλεῖα . . . τοὺς παλαιοτάτους αὐτοὺς συντρόφους καὶ φίλους μου!

— Μὴν ἐνθυμεῖσθε τὰ τοιαῦτα. Οἱ φίλοι σας θὰ προλάβουν αὐτὰ τὰ δυστυχήματα· δὲν θ' ἀφήσουν νὰ μολυνθῇ ὁ οἶκός σας.

— Ὑποτάσσομαι, φίλε μου, εἰς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου· ὀλίγαι ἡμέραι μὲ μένουν. Ἐὰν οἱ φίλοι μου μ' ἐνθυμῶνται, ἂς φροντίσουν διὰ τὴν ὀρφανὴν κόρην μου· τοὺς τὸ παρακαλῶ θερμῶς. Ἡ ἀθλία! . . . Θεέ μου! . . . Θεέ μου! . . . . προστάτευσέ την!

Ἡ εἴδησις τοῦ προσεγγίζοντος θανάτου τοῦ σοφοῦ Ἐ . . . διεδόθη πανταχοῦ, καὶ ἀνεζωπύρησε τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπόληψιν καὶ τὸν θαυμασμόν, εἰλικρινεῖς μὲν ἀλλὰ σχεδὸν ἀσυντελεῖς. Τότε ἤρχησαν νὰ τὸν τιμῶσιν ὅτε ἔμαθον ὅτι θ' ἀποθάνῃ. Πολλοὶ εὐγενεῖς, καὶ ἀνώτεροι δημόσιοι λειτουργοὶ, καὶ μέλη τῶν δύο βουλῶν ἐπεσκέφθησαν αὐτόν. Ἐν τοσούτῳ ἔπρεπε νὰ ἀλλάξῃ κατάλυμα· τὰ ἐργαλεῖα τὰ ὁποῖα παρεμύθουν τοὺς πόνους καὶ ἔτερπον τὸν βίον του, ἐπωλήθησαν τὸ εἰκοστὸν τῆς τιμῆς των, καὶ ἐνοικιάσαντες πλησίον ἐκεῖ πενιχρὰν οἰκίαν τὸν μετεφέραμεν ἐπὶ φορείου. Ἡ δοκιμασία αὕτη ἦτο δεινοτάτη εἰς γέροντα ψυχορράγοῦντα, ἀποχωριζόμενον ἀπὸ πραγμάτων τὰ ὁποῖα συνείθισε νὰ βλέπῃ ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Καὶ ὅμως ὁ Ἐ . . . ᾐσθάνθη μὲν τὴν ὀδύνην ταύτην, τὴν ὑπέμεινεν ὅμως χωρὶς νὰ γογγύσῃ.

— Βλέπετε, μὲ εἶπεν, ὅτε τὸν εἶδον κατὰ πρῶτον εἰς τὴν νέαν του κατοικίαν, ὅτι προοιμίασα τὴν μεγάλην μου μετοικεσίαν δι' ἄλλης μικροτάτης. Ἰδοὺ ἐγὼ εἰς τὸ μεταίχμιον τῆς μονῆς εἰς τὴν ὁποίαν θὰ μεταναστεύσουν ὅλοι οἱ θνητοὶ, καὶ ὅπου δὲν θ' ἀργήσω να μεταβῶ διὰ παντός.

— Πάσχετε πολύ;

— Ὄχι· ἀναλύομαι βαθμηδόν. Φίλεμου, ἐπρόσθεσε, λαβὼν τὴν δεξιάν μου μὲ τὴν ψυχρὰν καὶ ὑγρὰν χεῖρά του, σᾶς ἐγνώρισα πρὸ ὀλίγου, σᾶς τιμῶ ὅμως καὶ σᾶς ἀγαπῶ. Θὰ μὲ συγχωρήσετε ἐὰν εἰς τὴν διαθήκην μου δὲν θὰ ἀνταμειφθοῦν δεόντως οἱ κόποι σας, ὅπως ἐπεθύμουν καὶ ὅπως τὸ ἐσυγχώρει ἡ πρώτη μου κατάστασις;

— Εἰς τὸ ὄνομα τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀγάπης περὶ τῶν ὁποίων ὡμιλήσατε πρὸ ὀλίγου, μὴν ἀναφέρετε ποταπὰ συμφέροντα. Ἀφετέ με νὰ σᾶς ἀκούω, νὰ σᾶς ὁμιλῶ, νὰ ὠφελῶμαι ἀπὸ τὴν θείαν σχεδὸν σοφίαν τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἐκαθάρισε καὶ ἐστερέωσε διὰ τόσων παθημάτων. Μήμε στερεῖτε τὴν εὐχαριστησιν ταύτην μεταχειριζόμενοί με ὡς ἄνθρωπον ζητοῦντα μισθόν.

— Ὄχι! ὄχι! ἀνεφώνησε, θλίψας ἀσθενῶς τὴν χεῖρά μου.

Οὔτε πρὸς χιλιάδας δραχμῶν δὲν θ' ἀντήλλασσον τὴν συγκίνησιν τὴν ὁποίαν ᾐσθάνθην ὅτε ἔσφιγξε τὴν δεξιάν μου. Πόσον ἡ κλίνη ἐκείνη τοῦ θανάτου, καὶ τοι πολιορκουμένη ἀπὸ τόσας δυστυχίας, ἀπὸ τόσας θλίψεις, ἀπὸ τόσην ἔνδειαν, καὶ ἀπὸ τοιαύτην ἀχαριστίαν καὶ ἐπιβουλὴν, ἦτο ὅμως ἱλαρὰ καὶ γαληνία! Ὁποία διαφορὰ μεταξὺ τῆς εἰρηνικῆς ἐκείνης ἀγωνίας, καὶ τοῦ τρομεροῦ θανάτου πολλῶν, οἵτινες ἔλαμψαν μὲν εἰς τὸν κόσμον, ἐπὶ τέλους ὅμως ἔμειναν μὲ ἐλαττώματα καὶ ἐλέγχους συνειδήσεως! Αἱ περὶ αἰωνιότητος, περὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, περὶ τῆς ψυχῆς, περὶ τοῦ μέλλοντος σκέψεις τοῦ φίλου μου, ἦσαν σύμφωνοι μὲ τὴν χριστιανικήν του καρδίαν καὶ ὑπομονήν. Τὸν ἤκουα μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ μὲ ἡδονήν· ᾐσθανόμην τὴν μελαγχολικὴν καὶ ἀληθῆ τέρψιν τὴν ὁποίαν ᾐσθάνοντο καὶ οἱ μαθηταὶ

τοῦ Σωκράτονς, ὅτε ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ μετέδιδεν εἰς αὐτοὺς, πρὸ τοῦ θανάτου του τοὺς θησαυροὺς τῆς προφητικῆς του σοφίας.

Ἀνεπαίσθητος ἐξασθένησις τῶν δυνάμεών του ἔφερεν εἰς τὸν τάφον τὸν θαυμαστὸν τοῦτον ἄνδρα. Ἡ ἐσωτερικὴ γαλήνη τῆς ψυχῆς του παρέτεινε τὴν ὕπαρξίν του. Ἀπροσδόκητός τις περίστασις συνταράξασα ζωηρῶς αὐτὸν, ἐπετάχυνε τὴν κρίσιν. Αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἀγνώμων νέος ἐτόλμησε νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν ἀποθνήσκοντα. Τὴν ὥραν ἐκείνην εὑρισκόμην παρ' αὐτῷ, καὶ δὲν θὰ λησμονήσω τὰ διατρέξαντα.

— Κύριε, εἶπεν ὁ οἰκοδεσπότης πρὸς τὸν ἀσθενῆ, κύριός τις ζητεῖ νὰ σᾶς ὁμιλήσῃ.

— Ποῖος εἶναι;

— Δὲν ἠξεύρω· τὸ πρόσωπόν του δὲν μὲ εἶναι ἄγνωστον· πρό τινος καιροῦ γυρίζει εἰς τὴν γειτονίαν μας. Φαίνεται ὅτι πολὺ ἐπιθυμεῖ νὰ σᾶς ἰδῇ καὶ νὰ σᾶς ὁμιλήσῃ.

— Τί εἶδους ἄνθρωπος εἶναι;

— Εἶναι μεγάλος καὶ ὠχρὸς, καὶ ἔχει κομβωμένον ἕως εἰς τὸν λαιμὸν τὸ ἐπανωφόρι του.

— Πήγαινε νὰ ἐρωτήσῃς τὸ ὄνομά του.

Ὅτε ὁ ψυχορράγῶν ἤκουσε τὸ ὀλέθριον ὄνομα, ὠχρίασεν ἔτι πλέον· ἡ ὄψις του ἔγεινε μελανή· στραφεὶς δὲ καὶ περιστραφεὶς εἰς τὴν κλίνην εἶπεν·

— Ὁ ἐλεεινός! τί με θέλει; . . .

Καὶ ἀτενίσας με μὲ ἠρώτησεν·

— Ἠξεύρετε ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος;

— Τὸ ἠξεύρω.

— Ἂς ἔλθῃ· δὲν θὰ χάσω τὴν γενναιότητά μου.

Καὶ ἦλθεν. Οἱ πόδες του ἐκλονοῦντο, καὶ τὸ βλέμμα του ἔνευε κάτω, πολλὴν δὲ ὥραν ἔμεινεν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ὡς ἂν κατέτηκεν αὐτὸν ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως. Μετὰ ταῦτα πλησιάσας εἰς τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς καὶ πεσὼν γονυκλιτὶ, τὰς χεῖρας ἔχων ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ κλαίων, ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας·

— Ὦ Κ. Ἐ. . . . Κ. Ἐ. . . !

— Τί ἐπιθυμεῖτε, ἠρώτησεν ὁ Κ. Ἐ. . . μὲ ἀσθενῆ μὲν ἀλλὰ πραεῖαν φωνήν.

— Εὐεργέτα μου! . . . προστάτα μου! . . . Σᾶς ἐξύβρισα . . . ἐφέρθην μὲ τρόπον ἄτοπον . . .

— Κ. Ἠ . . . μὲ βλάπτετε. Βλέπετε ὅτι εἶμαι ἄῤῥωστος. Παρατηρήσατε εἰς ποίαν κατάστασιν εὑρίσκομαι.

— Ἡ ψυχρότης τῶν λόγων σας μὲ παγόνει· ἐπιπλήξατέ με ὅσον θέλετε, διότι εἶμαι ἄξιος ἐπιπλήξεων. Ἡ καρδία μου κατεσπαράττεται ὅταν ἐνθυμοῦμαι τὸ αἶσχος καὶ τὴν ἀτιμίαν τῆς πρὸς σᾶς διαγωγῆς μου . . .

— Λοιπὸν προσπαθήσατε νὰ διορθωθῆτε.

— Φίλτατε Κ. Ἐ . . . εὐεργέτα μου, ἠμπορεῖτε νὰ μὲ συγχωρήσετε; ἠμπορεῖτε;

Ὁ Ἐ . . . ἐσιώπα ἐγὼ δὲ ἔβλεπα ὅτι ἐδυσκολεύετο νὰ τὸν συγχωρήσῃ. Ὁ Κ. Ἠ . . . ἔλαβε τὴν χεῖρα τοῦ ἀσθενοῦς καὶ κατεφίλει κλαίων αὐτήν.

— Ἔστω! εἶπεν ὁ ἀσθενὴς μετὰ πολὺν ἀγῶνα . . . σᾶς συγχωρῶ . . . Προσπαθήσατε νὰ ἀπολαύσετε τὴν συγχώρησιν *ἐκείνου* . . . ὁ ὁποῖος μᾶς κρίνει ὅλους· αὐτὴ θὰ σᾶς χρησιμεύσῃ περισσότερον ἀπὸ τὴν ἐδικήν μου . . . τὴν ὁποίαν σᾶς δίδω . . . ἐκ βάθους ψυχῆς.

— Πόσον εἶσθε ὠχρός! πόσον φαίνεσθε πάσχων! Ἆ! Κ. Ἐ . . . καὶ αἴτιος ὅλων αὐτῶν εἶμαι ἐγώ! Κατηραμένος! κατηραμένος!

— Μὴν προφέρετε τοιαῦτα λόγια εἰς τὸν κοιτῶνα ψυχορράγοῦντος. Σκωθῆτε, μετανοήσατε· ἡ ζωή σας ἠμπορεῖ νὰ διαρκέσῃ πολύ . . . σᾶς λέγω . . . ὅτι σᾶς . . . συγχωρῶ . . . Θ' ἀποθάνω παρακαλῶν τὸν Θεὸν νὰ σᾶς συγχωρήσῃ.

— Θ' ἀποθάνετε! ἀνέκραξεν ὁ νέος μὲ φωνὴν βραγχώδη καὶ ἄπορον.

— Ναὶ, Ἰάκωβε. Μὴν ἀποδίδεις τὸν θάνατόν μου εἰς τὸν ἑαυτόν σου· μὴν ἀπελπίζεσαι. Πρὸ πολλοῦ, ὡς ἠξεύρεις, εἶμαι ἄῤῥωστος . . . δὲν εἶσαι σύ . . .

— Ὦ! ἐγὼ, ἐγὼ εἶμαι ὁ φονεύς σας! Ἐλεεινός! ἀχάριστος! κατηραμένος!

— Σιώπα! ἀπεκρίθη ὁ Ἐ . . . μὲ ἐντονωτέραν φωνήν.

Καὶ πραϋνθεὶς μετ' ὀλίγον·

— Τὰ γινόμενα, εἶπεν, οὐκ ἀπογίνονται. Μὴν ἀδημονεῖς, δὲν ἔχω δύναμιν διὰ νὰ ὑποφέρω τοιαύτην ταραχήν. Σὲ παρακαλῶ, λυπήσου με. Ἐὰν ἀληθῶς μετανοῇς, Ἰάκωβέ . . .

— Χύνω καὶ τὴν τελευταίαν ῥανίδα τοῦ αἵματός μου διὰ ν' ἀποπλύνω τὸ ἔγκλημά μου. Ἀλλὰ, τὰ πάντα ἀνωφελῆ! Καὶ ἐγὼ εἶμαι καὶ δυστυχὴς καὶ ἔνοχος.

— Ἦσο λοιπὸν δυστυχὴς ἢ ἔνοχος, ἠρώτησε μὲ γαλήνην καὶ σοβαρότητα ὁ Κ. Ἐ . . . ὅταν κατησώτευσες τὴν περιουσίαν σου, ἢ μᾶλλον τὴν ἐδικήν μου, διὰ τὴν διεφθαρμένην ἐκείνην ἡ ὁποία σὲ παρέσυρεν εἰς τὸν ὀλεθρόν σου;

Ὁ νέος ἔγεινε κατακόκκινος καὶ δὲν ἀπεκρίθη.

— Σ' ἐσυγχώρησα· τώρα πρέπει νὰ σὲ κάμω ἐπιπλήξεις τῶν ὁποίων ἔγεινες ἄξιος, καὶ παραπολύ· ἡ κακή σου διαγωγὴ μ' ἐδίωξεν ἀπὸ τὴν οἰκίαν μου εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν, ἄῤῥωστον, καὶ μ' ἔῤῥιψεν εἰς αὐτὴν τὴν κλίνην τοῦ θανάτου· αὐτὴ μ' ἔκλεψε καὶ μ' ἐγύμνωσεν, αὐτὴ ἐστέρησε τὴν κόρην μου ἀπὸ τὴν προῖκά της καὶ τοὺς τελευταίους μου στεναγμοὺς ἀπὸ παρηγορίαν καὶ ἀνακούφισιν, τὰς οἰκονομίας μου, τὰς ὁποίας κατώρθωσα μὲ τόσους κόπους καὶ τόσους ἱδρῶτας, τὰς ἔκλεψες. Πῶς εἶχες τοιαύτην καρδίαν; Ἰάκωβε;

Καὶ ἐσιώπησεν· ὁ δὲ ἔνοχος ἔνευε τοὺς ὀφθαλμούς.

— Δὲν εἶμαι ὠργισμένος ἐναντίον σου, ἐπέρασεν ἡ ὀργή μου· ἀλλὰ λυποῦμαι, διότι μὲ ἠπάτησες καὶ κατεχράσθης τὴν ἐμπιστοσύνην μου.

— Ὦ κύριε! δὲν ἠξεύρω τί τρομερὰ ἀπάτη μ' ἐπλάνησε, μὲ ἔχασε . . . Μὴν ἐμπιστεύεσθε εἰς ἄνθρωπον . . . ποτέ . . . εἶπε μὲ φρίκην καὶ ἀπελπισίαν.

— Δὲν θὰ λάβω πλέον καιρὸν ὥστε νὰ ἐμπιστευθῶ εἰς κανένα, Ἰάκωβε· ἀφίνω τὸν κόσμον.

Οὗτος δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων προσηλωμένους

εἰς τὸν ἀρχαῖον κύριόν του, τὰ χείλη ὠχρὰ καὶ τρέμοντα, καὶ τὸ σῶμα ἀναφρίσσον ἀδιακόπως, ἐπλησίασεν ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν κλίνην καὶ ἠρώτησε μὲ φωνὴν μόλις καταληπτήν·

— Τῳόντι μὲ συγχωρεῖτε;

— Ναί, ἐὰν μὲ ὑπόσχεσαι ὅτι θὰ διορθωθῆς. Καὶ ἂν ἡ μετάνοιά σου εἶναι εἰλικρινὴς, ἐνθυμοῦ ὅτι δὲν ἔβλαψες μόνον ἐμέ· ἐνθυμοῦ τὴν κόρην μου . . .

Καὶ ἔκλαυσεν ὁ γέρων!

— Ὑγίαινε, εἶπε πρὸς τὸν νέον, πήγαινε· εἶναι πολὺ ἀδύνατον· ἡ ταραχὴ μὲ βλάπτει.

— Θὰ κάμετε καλά, εἶπον εἰς τὸν νέον, ν' ἀποσυρθῆτε.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ἐλθοῦσα ἡ Ἔμμα ἐκάθησεν· ὁ δὲ Ἠ . . . ἐκβαλὼν ἀπὸ τὸ θυλάκιόν του χαρτοφυλάκιον κόκκινον, τὸ ἔρριψε μετὰ σπουδῆς εἰς τοὺς πόδας τῆς νέας, καὶ ἐψιθύρισε ταῦτα·

— Ὑγίαινε, κάλλιστε τῶν ἀνθρώπων· ὑγίαινε διὰ παντός!

Καὶ ἐξῆλθε ταχέως. Τὸν εἶδον δὲ ἀπὸ τὸ παράθυρον ἀναχωροῦντα μὲ βῆμα γοργόν. Ὁ Κ. Ἐ . . . ἐλειποθύμησεν ἐν τοσούτῳ· ἀφοῦ ἐβοήθησα αὐτόν, ἤνοιξα τὸ χαρτοφυλάκιον, καὶ εὗρον ὀγκώδη φάκελλον τραπεζογραμματίων, καὶ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην·

« Σεβαστέ μοι, σὺ τὸν ὁποῖον τόσον ἠδίκησα! Ὅταν ἀναγνώσετε τὴν παροῦσαν, ὁ γράψας αὐτὴν θὰ εὑρίσκεται εἰς πλοῖον ἀναχωροῦν εἰς Ἀμερικήν. Κατεχράσθη, ἄριστε τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἐμπιστοσύνην σας, ἐλπίζει ὅμως ὅτι ἡ μετάνοιά του θὰ ἑλκύσῃ τὴν συμπάθειάν σας· ἡ συναπτομένη ἐνταῦθα ποσότης εἶναι μικρὰ, ἐλπίζει ὅμως ὅτι δὲν θ' ἀργήσῃ νὰ πράξῃ τι γενναιότερον.

» Ἰ. Ἠ. »

Ἡ ποσότης ἦτο τῳόντι ἐλαχίστη (τρεῖς χιλιάδες λίραι στερλῖναι), εἰς ἄκρον δυσανάλογος πρὸς τὰς δεκαπέντε χιλιάδας λιρῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἀπώλεια κατέφερε τὸν Ἐ . . . εἰς τὴν πτωχείαν καὶ τὸν τάφον. Τὴν ἐπιοῦσαν, ὅτε μὲ εἶδεν ὁ ἀσθενὴς, μὲ εἶπεν ὅτι συλλογισθεὶς καλῶς νομίζει ὅτι ὁ Ἠ . . . δὲν εἶναι ἔνοχος ἀτίμου πράξεως ἀλλ' ἀνοησίας· ὅτι ναὶ μὲν ἡ ποσότης τῶν τριῶν χιλιάδων λιρῶν θὰ ἦτο ὠφέλιμος εἰς τὴν θυγατέρα του, ὅτι ὅμως τὴν ἐθεώρει ὡς ἀνήκουσαν εἰς ὅλους τοὺς δανειστάς. Δὲν ἀπεκρίθην διόλου εἰς τὴν ἀπόδειξιν ταύτην τῆς σπανιωτάτης καὶ οὐρανίας ἀκεραιότητός του, διότι ἤμην πεπεισμένος ὅτι ὁ εὐγενὴς γέρων ἦτο πρόθυμος εἰς πᾶσαν ὁποιανδήποτε θυσίαν, ὅτι καὶ αἱ ἡρωϊκώτεραι ἀρεταὶ δὲν ἦσαν ξέναι πρὸς αὐτόν. Ὁ συμβολαιογράφος τὸν ὁποῖον ἐκάλεσεν ἵνα κοινοποιήσῃ αὐτῷ ὅ,τι μὲ εἶπεν, ἀπεκρίθη ὅτι ἐπειδὴ δὲν ἔλαβε τὴν ποσότητα ταύτην εἰς λογαριασμὸν τῶν ὅσα ὠφείλοντο αὐτῷ, εἶχε καὶ νομικῶς καὶ ἠθικῶς τὸ δικαίωμα νὰ τὴν κρατήσῃ. « Ἡ ἀπόδοσις τῶν χρημάτων τούτων, ἐπρόσθεσεν ὁ συμβολαιογράφος, ἀποδεικνύει ἄκραν ἀκρίβειαν, οὕτως εἰπεῖν δεισιδαιμονίαν περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος. »

— Ἔστω· ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων ἐπιθυμῶ νὰ φανῶ καθαρὸς παντὸς δόλου.

— Καὶ ἡ κόρη σας . . .

— Ἡ ταλαίπωρος! . . . ἡ φιλτάτη μου Ἔμμα! . . . Καὶ δι' αὐτὴν ἀκόμη δὲν θὰ μακρυνθῶ ἀπὸ τὸν δρόμον τὸν ὁποῖον ἠκολούθησα. Πάρετε τὰ χρήματα.

— Δὲν θὰ πάρετε ἴσως οὔτε ἓν εἰς τὰ ἑκατόν.

— Προτιμῶ ν' ἀποθάνω μὲ συνείδησιν καθαράν.

Ἀλλ' οἱ ἄλλοι δανεισταὶ τοῦ Ἠ . . ., πλούσιοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μαθόντες τὴν θέσιν καὶ τὴν ἀνήκουστον τιμιότητα τοῦ ψυχορράγοῦντος γέροντος, συνεννοηθέντες ἠθέλησαν νὰ τιμήσωσι τὴν θείαν αὐτοῦ ἀκεραιότητα, διὰ πράξεως οὐχ ἧττον εὐγενοῦς καὶ γενναίας. Ἀπεκρίθησαν ὅτι, ἐπιθεωρηθέντων τῶν λογαριασμῶν τοῦ πτωχεύσαντος, οἱ δανεισταὶ ἔλαβον ἀξιόλογον μερίδιον, καὶ ὅτι τὸ ἐπιβάλλον εἰς τὸν Κ. Ἐ . . . ἦτο τρεῖς χιλιάδες καὶ πεντακόσιαι λίραι, τὰς ὁποίας τῷ ἀπέστειλον. Ἐπρόσθεσαν δὲ ὅτι θεωροῦντες βεβαίαν τὴν πληρωμὴν καὶ ὅλων ὅσα εἶχε δανείσει πρὸς τὸν Ἠ . . ., ἦσαν πρόθυμοι νὰ προκαταβάλωσιν αὐτὰ ἐὰν τὰ ἐδέχετο. Ἀλλ' ὁ Ἐ . . . ἀπέβαλε ταύτην τὴν πρότασιν· ἡ βεβαιότης δὲ ὅτι δὲν θὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θυγατέρα του πάντη ἄπορον, ἀνεκούφισε τὴν τελευταίαν του ἀγωνίαν.

Μετὰ δύο ἡμέρας ἔμαθε μὲ ἀδιαφορίαν ὅτι διωρίσθη καθηγητὴς εἰς ἓν τῶν σημαντικωτέρων ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων τῆς Μ. Βρετανίας, καὶ ὅτι ἐκέρδησε διὰ διαγωνισμοῦ πλούσιον βραβεῖον· ἀλλ' ὀλίγον ἔμελεν αὐτῷ περὶ τῶν τιμῶν τούτων. Κατὰ τὰς τελευταίας του συνδιαλέξεις κατέκρινεν ὁ φιλόσοφος τὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον μεταβάλλει τὸ ἐπιστημονικὸν στάδιον εἰς στάδιον ἀθλητοῦ, γεννᾷ μεταξὺ τῶν λογίων φθόνον καὶ μῖσος, εἰσάγει τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὰς παρεκτροπάς της, τὸν φθόνον καὶ τὴν μανίαν του εἰς τὰ γραφεῖα τῶν πεπαιδευμένων, καὶ μιγνύει εἰς τὰ θαυμάσια ἔργα τοῦ Νεύθωνος, τοῦ Καρτεσίου καὶ τοῦ Ἔρσχελ ἀποτρόπαια ἐλαττώματα. « Ἡ ἐπιστήμη, μὲ εἶπε, πρέπει νὰ ἐπαρκῇ αὐτὴ εἰς ἑαυτήν. Χάριν αὐτῆς πρέπει νὰ τὴν ἀγαπῶμεν. Τὰ ἐρεθιστικὰ τὰ ὁποῖα δίδονται εἰς αὐτήν, ἀποδεικνύουσι πόσον ὀλίγον τὴν τιμῶμεν. Εἴδετε ποτὲ καλὸν ἐργάτην νὰ ἐρεθίζῃ ὄργανον ὑγιές; Ὄχι. Οἱ ἀληθῶς μεγάλοι ἄνδρες ἀδιαφοροῦσι διὰ τὰς ἀγόνους ταύτας τιμάς· τί μέλει εἰς αὐτοὺς μία ταινία ἢ ἓν μετάλλιον; Τὴν ἀλήθειαν ἐκζητοῦσι, καὶ εἰς αὐτὴν ἀνάγουσι τὸ π[illegible]. »

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐξέπνευσεν εἰς τὰς ἀγκάλας μου, χωρὶς νὰ ἔχῃ διὰ τί νὰ μετανοήσῃ, καὶ ὅλως ἐν εἰρήνῃ ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος ἀνήρ. Ὁ θάνατός του ἐπροξένησεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐντύπωσίν τινα εἰς τὸ Λονδῖνον· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα οὐδεὶς ἐνθυμεῖτο αὐ[illegible]ν. Τὸ κατ' ἐμὲ εὔχομαι πρὸς Θεὸν νὰ ζήσω καὶ ν' ἀποθάνω ὅπως ὁ μακάριος πατὴρ τῆς Ἔμμας!

ΚΑΥΔΩΝΟΜΑΝΤΙΣ ἢ ΔΙΟΜΗΔΕΙΑ (Albatros).

—ooo—

Τὸ ἁρπακτικὸν τοῦτο τῆς νοτείου θαλάσσης πτηνὸν καλεῖται συνήθως ὑπὸ τῶν γάλλων ναυτῶν *κριὸς Ἀκρωτηρίου* (mouton de Cap) ἕνεκα τοῦ μεγέθους αὐτοῦ. Ἀλλὰ καί τοι μεγαλόσωμον καὶ βαρὺ, ὑψιπετεῖ ὅμως μετὰ μεγίστης εὐκολίας, καὶ διὰ τῶν παλαμοειδῶν αὐτοῦ ποδῶν πλέει εὐκόλως, καὶ περιπατεῖ ἐπὶ τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης μὲ τὴν αὐτὴν εὐκολίαν, ὡτανεὶ ἐπεριπάτει ἐπὶ τῆς ἄμμου τῆς παραλίας. Τὸ πτηνὸν τοῦτο ἀπαντᾶται συνήθως περὶ τοὺς μεσημβρινοὺς τροπικοὺς καὶ ἰδίως πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου πρὸ πάντων εὑρίσκεται τὸ εἶδος τὸ ἐπικληθὲν παρὰ τοῦ σοφοῦ Λιναίου *Διομήδεια ὀλολύζουσα*, Diomedea Exulan, ὑπαινιττομένου τοῦ Λιναίου τὴν εἰς πτηνὰ κατὰ τὴν μυθολογίαν μεταμόρφωσιν τοῦ Διομήδους καὶ τῶν αὐτοῦ συντρόφων, καθότι πολλάκις τὰ πτηνὰ ταῦτα κεκοπιακότα, ἐπακουμβοῦσι καὶ ἀναπαύονται ἐπὶ τῶν ἱστίων τῶν κατὰ τὰς θαλάσσας ἐκείνας πλεόντων πλοίων. Οἱ κατὰ τὸ Εὔελπι ἀκρωτήριον κλυδωνομάντεις εἰσὶ μεγαλόσωμοι, ἔχουσι ῥάμφος λίαν σκληρὸν καὶ δυνατόν, τὴν ῥάχιν κεκαλυμμένην ὑπὸ πτερῶν ὑπερύθρων (roussâtres), τὸ δὲ κάτω αὐτῶν μέρος ὑπὸ λευκοτάτων. Αἱ δὲ πτέρυγες αὐτῶν ἔχουσι τεσσάρων ποδῶν ἔκτασιν ἀπὸ ἄκρας εἰς ἄκραν. Τρέφονται, ὡς τὰ λοιπὰ θαλάσσια πτηνὰ ὑπὸ ἰχθύων οὓς ἀγρεύουσιν, οὐ μόνον βυθίζοντες τὴν κεφαλὴν ἐν τῷ ὕδατι, ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἐκτὸς τοῦ ὕδατος, ὅτε δηλονότι οἱ ἰχθεῖς καταδιωκόμενοι ὑπὸ ἄλλων ἰσχυροτέρων ἀναπηδῶσιν ἵνα διαφύγωσιν αὐτούς. Τὰ πτηνὰ ταῦτα ἐμφωλεύουσιν εἰς τὰς ἐρήμους παραλίας ὅπου σχηματίζουσι φωλεὰς ἐξ ἀργίλου λίαν ὑψηλάς. Ἐκτὸς τοῦ ἀναφερομένου εἴδους ὑπάρχουσι καὶ δύο ἕτερα εἴδη κλυδωνομαντῶν ἐξ ὧν τὸ ἓν κατοικεῖ εἰς τὰς τῆς Κίνας θαλάσσας. Ὅλων ὅμως τῶν εἰδῶν τούτων τὸ κρέας εἶναι σκληρὸν καὶ οὐχὶ εὔχυμον, καὶ ὅμως πολλάκις ἐχρησίμευσεν εἰς τροφὴν τῶν στερουμένων ἄλλων κρεάτων θαλασσοπόρων.

Ι. ΔΕ-ΚΙΓΛΑΔΑΣ.

ΓΑΛΑΤΙΚΩΝ Α'.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 275.)

—ooo—

Ἐκ τῆς κατ' αὐτῶν νίκης ταύτης οἱ Ῥωμαῖοι ἤρχισαν νὰ ἐγκαρδιῶνται ὁπωσοῦν· διότι, λέγεται, ὅτι τοσοῦτον ἐφοβοῦντο τοὺς βαρβάρους τούτους, ὥστε ἔθεντο νόμον, δι' οὗ οἱ ἱερεῖς ἀπηλλάττοντο τῆς στρατείας, ἐκτὸς μόνον ἂν ὑπῆρχε κατὰ Γαλατῶν πόλεμος.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ὑπατευόντων Αἰκινίου Στόλωνος καὶ Γ. Σουλπικίου Παιτίκου (361 π. Χ.) (1), οἱ Γαλάται συμμαχήσαντες μετὰ τῶν Τιβουρτίνων ἔρθασαν πλησίον τῆς Ῥώμης πέραν τοῦ Ἀνίωνος ποταμοῦ, τρία μίλια ἀπέχοντες αὐτῆς. Οἱ Ῥωμαῖοι ἔμφοβοι γενόμενοι τῷ ἀκούσματι, ἐκλέγουσι Δικτάτορα τὸν Τίτον Κουΐντιον Πέννον, καὶ τὸν Σερουΐλιον Κορνήλιον Ἵππαρχον. Οὗτοι ἀντεπεξελθόντες μετὰ δυνάμεως, ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν ἀντιπέραν Γαλάταις ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἐφ' οὗ ἦν γέφυρα μεταξὺ τῶν δύο στρατῶν. Τότε Γαλάτης τις, ὕψει ἐπίσημος, προὐκάλει ἕνα τῶν Ῥωμαίων εἰς μονομαχίαν. Οἱ Ῥωμαῖοι τότε ἐδειλίασαν, οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα νὰ ἀνταγωνισθῇ πρὸς αὐτόν. Τότε ἐγείρεται ὁ Μάλλιος νέος ἔτι, οἰονεὶ αἰσχυνόμενος ἐπὶ τῇ δειλίᾳ τῶν Ῥωμαίων, υἱὸς τοῦ Μαλλίου τοῦ κρημνίσαντος τοὺς Γαλάτας ἀπὸ τοῦ Καπιτωλίου, ὅτε εἶλον τὴν πόλιν· λαβὼν δὲ τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ Δικτάτορος ὥρμησε κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐφόνευσε· γυμνώσας δὲ αὐτὸν τοῦ περιδεραίου (torques), ὃ ἐφόρει, καὶ λαβὼν αὐτὸ ἐπωνομάσθη Τορκουάτος (360 π. Χ. 394. Κ. Ρ.). Οἱ Γαλάται νομίσαντες τοῦτο κακὸν οἰωνὸν, νυκτὸς ἐγκατέλιπον τὸ στρατόπεδον καὶ διεσκεδάσθησαν εἰς Καμπανίαν πρὸς νότον τοῦ Λατίου (1).

Τῷ δὲ ἐφ' ἑξῆς ἔτει πολέμου ὄντος πρὸς Τιβουρτίνους καὶ Ἑρνίκους, ἐστράτευσαν οἱ ὕπατοι κατ' αὐτῶν. Μόλις δὲ ἐξῆλθον οἱ ὕπατοι τῆς πόλεως, καὶ οἱ Γαλάται πλησίον τῶν πυλῶν αὐτῆς ἐφάνησαν, κατοίον δὴ ἀνέθορον. Τότε ἐκλέγεται Δικτάτωρ ὁ Σερουΐλιος Ἀχάλας καὶ ὁ Τίτος Κουΐντιος Ἵππαρχος. Γενομένης δὲ μάχης ὑπ' αὐτὰ τὰ τείχη τῆς πόλεως, ἡττῶνται οἱ Γαλάται καὶ τρέπονται τὴν πρὸς Τιβούριον. Ὁ Πετέλιος ἠθέλησε νὰ ἐμποδίσῃ τὸ καταφύγιον τοῦτο, ἀλλ' ἐπελθόντες οἱ Τιβουρτῖνοι τὸν ἐμπόδισαν, καὶ οὕτω οἱ ἐπιζήσαντες Γαλάται πρὸς αὐτοὺς καταφυγόντες ἐσώθησαν (2).

Δύο δ' ἔτη μετὰ ταῦτα (π. Χ. 358, Κ. Ρ. 396) οἱ Βοῖοι, Γαλατικὸν ἔθνος, ἐκ βορρᾶ λάθροι ἐπιπεσόντες, εἰσέβαλον πρῶτον μὲν εἰς Πραίνεστον ὕστερον δὲ εἰς Τιβούριον καὶ Τοσκούλον, καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἐστρατοπέδευσαν. Ἐκλέγεται τότε Δικτάτωρ ὁ Γάϊος Σουλπίκιος καὶ ὁ Μάρκος Οὐαλέριος Ἵππαρχος, οἵτινες ἀντεπεξελθόντες ἐνίκησαν αὐτοὺς λαμπρότερον, ὥστε μόλις εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ δάση κατέφυγον.

Ὀψιαίτερον δὲ (347 π. Χ. 405 Κ. Ρ.) ὑπατεύοντος Ποπιλίου Λαίνου, ἐπανέλαβον τὰς ἐπιδρομάς των οἱ Γαλάται, καὶ μέχρι Ῥώμης προῆλθον. Ἡττήθησαν ὅμως ὑπὸ τοῦ Δικτάτορος, ὅστις εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἐν θριάμβῳ (3).

Τὸ ἑπόμενον ἔτος οἱ περισωθέντες Γαλάται ληστρικώτερον ἐνέμοντο τὴν πρὸς δύσιν παραλίαν τοῦ Λατίου. Ἐν τῷ αὐτῷ καὶ πειραταί τινες Ἕλληνες προσπλέοντες ἔκειρον τὴν χώραν, οἱ δὲ Γαλάται ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τιβέρεως μέχρι τοῦ Ἀντίου, ἐδῄουν αὐτήν. Τότε ἐκλέγεται ὕπατος ὁ Κάμιλλος υἱὸς Φ. Καμίλλου τοῦ πάνυ, καὶ ἐκστρατεύει κατ' αὐτῶν μεθ' ἱκανοῦ στρατεύματος. Ἐν δὲ τῷ στρατοπέδῳ Γαλάτης τις, σώματι καὶ τῇ τῶν ὅπλων σκευῇ ἐπίση-

---

(1) Χρονολ. Graecoromanus, pro hypothesibus Dion. Halicarnass. Oxoniae 1704.

(1) Τίτ. Λίβ. VII, 9—11. Ἀππιαν. Κελτ.

(2) Τίτ. Λίβ. VII, 11.—

(3) Τίτ. Λίβ. VII, 23.

μος, προεξαναστάς, προκαλεῖ τινα τῶν Ῥωμαίων εἰς μονομαχίαν. Πάντων δὲ ἐμφόβων γενομένων, Μ. Οὐαλέριος, Κόρβος τοὐπίκλην (1), δεξάμενος τὴν πρόκλησιν, ἀντεπεξῆλθεν· ἀνδρείως δὲ μαχόμενος ἐνίκησε τὸν Γαλάτην, καὶ καταβαλὼν αὐτὸν ἐσκύλευσεν. Οἱ Γαλάται τότε ἐπιπεσόντες κατὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἡττηθέντες, ἐτράπησαν εἰς παντελῆ φυγήν, καὶ ἄλλοι μὲν εἰς τοὺς Οὐόλσκους, ἄλλοι δὲ εἰς τοὺς Φαλερίους καὶ εἰς Ἀπουλίαν τὴν παρὰ τὸν Ἀδρίαν κατέφυγον (2). Μετ' ὀλίγον ἐστράτευσαν πρὸς δίωξιν καὶ τῶν πειρατῶν Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους ἐδίωξαν τῆς Ἰταλίας.

Ὑπατευόντων δὲ Φουλβίου Ποιτίνου καὶ Μαλλίου Τορκουάτου (299 π. Χ.), οἱ Ἐτροῦσκοι εἶχον ἀνακωχὴν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Παρασπονδήσαντες ὅμως ἡτοιμάζοντο νὰ ἐκστρατεύσωσι κατ' αὐτῶν. Αἴφνης δὲ οἱ Γαλάται εἰσβάλλουσι πρὸς τὴν πόλιν. Οἱ Ἐτροῦσκοι τότε πείθουσιν αὐτοὺς εἰς συμμαχίαν διὰ χρημάτων, καὶ οὕτω συμμίξαντες κινοῦνται κατὰ τῆς πόλεως. Ἡττήθησαν ὅμως ὑπὸ τοῦ Μ. Οὐαλερίου Κόρβου τὸ ἕκτον ἤδη ὑπατεύοντος καὶ εἰς τὴν οἰκείαν χώραν ἐγκλείονται.

Διαρκοῦντος δὲ τοῦ Σαμνιτικοῦ πολέμου οἱ ἡττηθέντες Σαμνῖται καὶ εἰς Ἐτρουρίαν καταφυγόντες ἔπεισαν διὰ χρημάτων Γαλάτας τινας πρὸς βοήθειαν· ἀλλ' ἡττήθησαν ὑπὸ τῶν ἡνωμένων στρατευμάτων τοῦ στρατηγοῦ Ἀππίου καὶ Οὐολουμνίου (296 π. Χ.). Ὕστερον δὲ μετ' οὐ πολὺ συμμαχήσαντες μετὰ τῶν Σαμνιτῶν καὶ Ἐτρούσκων οἱ Γαλάται ἐκίνησαν μετὰ μεγάλης δυνάμεως. Καὶ πρῶτον μὲν κατέκοψαν καθ' ὁδὸν μίαν λεγεῶνα Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων, ἀλλὰ καί τοι ἀνδρείως μαχόμενοι, ἡττήθησαν ὅμως περιφανῶς ὑπὸ Φαλίου καὶ Δεκίου τῶν στρατηγῶν παρὰ Σέντινον, καὶ εἰς φυγὴν ἐτράπησαν πλείστους τῶν οἰκείων ἀπολέσαντες. (295 π. Χ.)

Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Γαλάται Σένωνες ἐξ Ἐτρουρίας ὁρμώμενοι ἐπέδραμον τὸ Ἀρρήτιον καὶ ἐπολιόρκουν αὐτό. Οἱ Ἀρρητῖνοι, ἐν δεινοῖς εὑρισκόμενοι, αἰτοῦσι βοήθειαν παρὰ Ῥωμαίων. Στέλλεται λοιπὸν ὁ Λεύκιος Καικίλιος Ὕπατος, ὅστις ἀντιπαρετάχθη κατ' αὐτῶν, μετ' ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν εἰρήνης, ἀλλ' ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην μετὰ πλείστων ἄλλων. Εὐθέως δὲ ἐπορεύθη ἐκεῖσε Κούριος Δεντάτος μετὰ δυνάμεως εἰς αὐτὴν τῶν Σενόνων τὴν χώραν, ἀφήσας αὐτοὺς εἰς Ἐτρουρίαν, ἥρπαζε τὴν χώραν καὶ τοὺς κατοίκους ἀπέκτεινε, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ παῖδας ἐξηνδραποδίσατο ἐκδικούμενος οὕτω τὴν σφαγὴν τῶν πρέσβεων (3).

Τῷ δὲ ἐφ' ἑξῆς ἔτει (283 π. Χ.) ὑπατευόντων Π. Κορνηλίου Δολαβέλλα καὶ Γ. Δομιτίου Καλβίνου, οἱ Βοῖοι, σὺν αὐτοῖς δὲ Ἐτροῦσκοι καὶ Σαμνῖται, συμμαχήσαντες μετὰ τῶν Ταραντίνων ἐκινήθησαν κατὰ τῆς πόλεως, συγχρόνως δὲ καὶ οἱ Σένωνες. Κατεβλήθησαν ὅμως ὁλοσχερῶς οἱ μὲν Σένωνες ὑπὸ τοῦ Δομιτίου, ἐξελαθέντες δὲ κατέφυγον εἰς τοὺς ὁμογενεῖς αὐτῶν Βοῖους. Τοὺς δὲ Βοῖους ἀπαντήσας ὁ Κορνήλιος περὶ τὴν Βαδιμόνιον λίμνην ἐν Ἐτρουρίᾳ ἐνίκησε, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τοὺς Τρούσκους καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀπέσφαξε. Τὸ ἑπόμενον ἔτος οὗτοι ἔπραξαν ἀδυνάτους τινὰς ἐπιδρομάς, ἡττηθέντες ὅμως ἐζήτησαν τὴν εἰρήνην παρὰ τῶν Ῥωμαίων. Οἱ Σένωνες ὅμως τέλεον ἡττηθέντες ἐξωλοθρεύθησαν.

Ὑπατευόντων δὲ Γ. Κλαυδίου Κήνθου καὶ Μ. Σεμπρονίου Τουδιτανοῦ (240 π. Χ.) οἱ Ῥωμαῖοι θέλοντες νὰ ἀπαλλαγῶσι τῶν τρομερῶν ἐπιδρομῶν τῶν νωλεμέως ἐπεισκομαζόντων βαρβάρων, ἔκτισαν ἀποικίας εἰς αὐτῶν αὐτάς τὰς χώρας οἷον ἐπιτειχίσματα. Τοιαύτην ἔκτισαν τὴν πόλιν Σέναν (Sinigaglia) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σενόνων (1).

Οἱ δὲ Βοῖοι εἰ καὶ ἡττήθησαν πρότερον ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, δὲν ἀπέβαλον ὅμως τὸ θάρρος των, ἀλλ' ἠγέρθησαν πάλιν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας των, συμμαχήσαντες μετὰ τῶν Φαλίσκων ἄλλων ἐν Ἐτρουρίᾳ λαῶν, ὑπατευόντων ἐν Ῥώμῃ Γ. Μαμιλίου Τουρίνου καὶ Κοΐντου Οὐαλερίου Φάλτωνος (239 π. Χ.). Τῆς περιστάσεως ταύτης ἐδράξαντο συγχρόνως καὶ οἱ Λίγυες. Ἐστάλη λοιπὸν κατὰ τῶν Βοΐων Γαλατῶν ὁ Οὐαλέριος Φάλτων Ὕπατος, ὅστις τὸ μὲν πρῶτον ἡττήθη καὶ πολλοὺς τῶν οἰκείων ἀπώλεσεν· ὕστερον δὲ παρατολμήσας ἐπέρχεται κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐνίκησε περιφανῶς, πολλοὺς μὲν ἀποκτείνας, πολλοὺς δὲ ζωγρήσας.

Οὐδὲν ἧττον ὅμως ὁ κατ' αὐτῶν πόλεμος ἐξηκολούθει, καὶ οἱ νέοι Ὕπατοι Α. Κορνήλιος Λέντουλος καὶ Κόϊντος Φλούβιος Φλάκκος (237 π.Χ.) ἐστράτευσαν οὗτος μὲν κατὰ τῶν Γαλατῶν, ἐκεῖνος δὲ κατὰ τῶν Λιγύων, οὓς καὶ ἐνίκησε καὶ τοῦ θριάμβου ἠξιώθη. Εἰς δὲ τὸν πρὸς τοὺς Γαλάτας πόλεμον ἐπεστάλησαν οἱ νέοι, Ὕπατοι Ι. Κορνήλιος Λέντουλος καὶ Γ. Λικίνιος Βάρος (236 π. Χ.). Οἱ ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλάται μαθόντες ὅτι ἔρχονται πρὸς ἐπικουρίαν αὐτῶν ἐκ τῆς πέραν τῶν Ἄλπεων Γαλατίας, προὔτεινον εἰρήνην τοῖς Ῥωμαίοις ἐπὶ τῇ ἀποδόσει τοῦ Ἀριμίνου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ὕπατοι, μὴ ἔχοντες πληρεξουσιότητα ἐπὶ τοιούτων ἔλεγον ὅτι θέλουσιν ἀναφέρει τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν Βουλήν, ἐποιήσαντο ἐκεχειρίαν πρὸς τὸ παρόν. Ἐνῷ δὲ ἐπήρχοντο οἱ ἐξ Ἄλπεων Γαλάται ὑπ' Ἄτυϊ καὶ Γαλατίῳ ἡγεμόσιν, οἱ ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Βοῖοι διηπίστουν αὐτοῖς ὅτι δῆθεν ἔμελλον νὰ ὑποτάξωσιν αὐτούς, καί δὴ ἔστρεψαν κατ' αὐτῶν τὰ ὅπλα καὶ φονεύσαντες τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν κατέκοψαν ἀλλήλους συμβαλλόντες ἐπὶ παρατάξεως. Ὁ Λέντουλος τότε μετὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατῶν ὥρμησε καὶ εὐκόλως κατέβαλεν αὐτοὺς μέρος τί τῆς γῆς ἀφαιρέσας (2). Κυριεύσαντες οἱ Ῥωμαῖοι, ὡς εἴρηται, τὴν χώραν τῶν Σενόνων ἐξεμίσθουν αὐτὴν τοῖς προσοικοῦσι Γαλάταις, οἵτινες δυσαρεστούμενοι ἐπὶ τούτῳ ἡτοιμάσθησαν ἐπὶ ἓξ ἔτη εἰς πόλεμον. Οἱ Ῥωμαῖοι τότε διέσπειραν ἐν τοῖς διαφόροις λαοῖς τῶν Γαλατῶν διχονοίας, ἵνα ἔχοντες ὑπὲρ ἑαυτῶν τοὺς μὲν, πολεμῶσι μετ' αὐτῶν τοὺς δὲ, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Οἱ Βοῖοι καὶ Ἰνσουβροι συμφρονήσαντες [οἱ δὲ Κενομάνοι καὶ Οὐένετοι συνεμάχουν μετὰ τῶν Ῥωμαίων] εὐθέως μετεκαλέσαντο τοὺς κατὰ τὸν Ῥοδανὸν πέραν τῶν Ἄλπεων Γεισάτας, ἢ μισθοφόρους Γαλάτας, ὑπέσχοντο δὲ πολλὰ εἰς τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν Κογκολίτανον καὶ Ἀνήρβεστον, ἀναμιμνήσκοντες μάλιστα, ὅτι οἱ πατέρες αὐτῶν ποτὲ εἶλον τὴν Ῥώμην, καὶ ἑπτὰ μῆνας εἶχον αὐτὴν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των (1).

Ὑπεράραντες λοιπὸν τὰς Ἄλπεις (225 π. Χ.) ᾤδευον εἰς τὴν Ἐτρουρίαν ἐγκαταλείποντες ὀλίγους τινὰς μόνον ὄπισθεν φυλακῆς χάριν τῆς χώρας, ἕνεκα τῶν Οὐενέτων καὶ Κενομάνων, οἵτινες εἶχον κήρυχθῇ τῶν Ῥωμαίων σύμμαχοι. Οἱ Ρωμαῖοι ἀκούσαντες, ὅτι τρομερὸς ἐχθρὸς κατ' αὐτῶν ἔρχεται, εὐθέως ἀποστέλλουσιν εἰς Ἀρίμεινον Λεύκιον Αἰμίλιον Ὕπατον φυλάξοντα τὴν αὐτόθεν διάβασιν τῶν ἐχθρῶν. Οἱ λοιποὶ λαοὶ τῆς Ἰταλίας διενοοῦντο πῶς νὰ σωθῶσιν ὡς ἕκαστοι.

Οἱ Ῥωμαῖοι ὅμως οὐδόλως ἀπέβαλον τὸ θάρρος, ἀλλὰ φοβερὰν κατ' αὐτῶν δύναμιν ἀπέστειλαν, τῆς ὁποίας μέρος μὲν ἀπέστειλαν εἰς Ἀρίμινον, μέρος δὲ εἰς Ἐτρουρίαν. Οἱ Γαλάται τότε ἀκωλυτὶ ἐλθόντες εἰς Ἐτρουρίαν ᾤδευον τὴν ἐπὶ Ῥώμην μηδ' ἑνὸς ἀνθισταμένου. Ὁ δὲ ἐν Ἐτρουρίᾳ ὕπατος τῶν Ῥωμαίων μαθὼν ὅτι οἱ ἐχθροὶ εἶχον προβῆ μέχρι Κλουσίου, ὑπέστρεψε μετὰ τοῦ στρατεύματος, ἵνα συνάψῃ μάχην· ἧς γενομένης ὑπερεῖχον οἱ Γαλάται καὶ πολλοὺς τῶν Ῥωμαίων ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ ἄλλους εἰς ἐρυμνόν τινα τόπον ἐπολιόρκουν. Ταῦτα μαθὼν ὁ παρὰ τὸν Ἀρίμινον στρατηγὸς Αἰμίλιος ἔδραμε πάσῃ σπουδῇ πρὸς βοήθειαν τῶν πολιορκουμένων. Ἰδόντες τούτους ἐλθόντας οἱ μὲν Ῥωμαῖοι ἀνεθάρσησαν, οἱ δὲ Γαλάται διελογίζοντο νυκτὸς ἐν συνεδρίῳ ἀπελθεῖν εἰς τὴν οἰκείαν, ἀφοῦ τοσαύτην λείαν ἐκυρίευσαν. Ἀνέζευξαν λοιπὸν καὶ διὰ τῆς Ἐτρουρίας ἀπεχώρουν. Οἱ Ῥωμαῖοι οὐδόλως προσέβαλλον αὐτούς, ἀλλ' εἴποντο αὐτοῖς φεύγουσι, καταλληλότερον καιρὸν καὶ τόπον περιμένοντες. Κατ' εὐτυχίαν τῶν Ῥωμαίων κατέπλευσε τότε εἰς Πίσαν ἐκ Σαρδανίας, ὁ Γάϊος Ἀτήλιος Ὕπατος. Εἰς Ῥώμην δὲ πορευόμενος συνέμιξε καθ' ὁδὸν τοῖς Γαλάταις φεύγουσιν, αὐτὸς μὲν ἔμπροσθεν, ὄπισθεν δὲ ὁ Αἰμίλιος. Συνέβη μάχη κρατερὰ εἰς ἣν οἱ Γαλάται ἐμάχοντο ἐρρωμένως λίαν καὶ κατὰ κόσμον, καί τοι ἑκατέρωθεν περικεκλεισμένοι, ἀλλ' ἐπὶ τέλους δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιστῶσιν ἐπὶ πλέον, κατεκόπησαν καὶ εἰς φυγὴν πανδημεὶ ἐτράπησαν (2). Ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς τότε εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἐν θριάμβῳ, εἰσβαλὼν εἰς τὴν χώραν τῶν Βοΐων καὶ τὴν Λιγυστικὴν καὶ ἐπιτρέψας τοῖς στρατιώταις ἵνα λεηλατήσωσιν αὐτήν. Ἀλλ' ὅμως ἡ δύναμις αὐτῶν δὲν διεφθάρη· διὸ οἱ Ῥωμαῖοι διενοοῦτο ὅπως τέλεον ἐκβάλωσιν αὐτοὺς ἐκ τῶν περὶ Πάδον χωρῶν. Ἀπέστειλαν λοιπὸν ὑπάτους Κόϊντον Φούλβιον Φλάκκον καὶ Τίτον Μάλλιον Τουρκοάτον (224, π. Χ.), οἵτινες ὅμως οὐδὲν ἄξιον λόγου ἔπραξαν κωλυθέντες ἐκ τῶν ἐξαισίων ὄμβρων καὶ τῆς ἐνσκηψάσης λοιμώδους νόσου.

Οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς Ὕπατοι Γ. Φλαμίνιος Νέππος καὶ Π. Φούριος Φιλων εἰσέβαλον εἰς τὴν χώραν τῶν Γαλατῶν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἰνσουβροι προσέβαλον αὐτοὺς κατὰ τὴν διάβασιν, διευθύνθησαν πρὸς τοὺς Κενομάνους συμμάχους ὄντας (1). Ἐπέστρεψαν δὲ πάλιν ἀντελπίσαντες εἰς τὴν χώραν τῶν Ἰνσούβρων καὶ ἐπόρθουν αὐτήν. Βλέποντες οἱ Γαλάται τὴν ἐπιμονὴν τῶν Ῥωμαίων καὶ τὴν ἐπιβολήν, ἀπεφάσισαν νὰ διακινδυνεύσωσι πρὸς αὐτούς· ὡσαύτως καὶ οἱ Ῥωμαῖοι καί περ ἐλάσσους ὄντες τὸν ἀριθμόν, (ἦσαν δὲ αὐτῶν σύμμαχοι καὶ Κενομάνοι· ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι εἰδότες τὴν ἀθεσίαν τῶν Γαλατῶν διηπίστουν αὐτοῖς) τοὺς Κενομάνους πέραν τοῦ ποταμοῦ Ἀδδούα καταλιπόντες. Ἐνίκησαν, τότε περιφανῶς καὶ λείας ἐμφορηθέντες εἰς τὰ τῶν Ἰνσούβρων πεδία ἐπανῆλθον εἰς Ῥώμην (2).

Τῷ δ' ἐφ' ἑξῆς ἔτει οἱ Ἰνσουβροι ἐζήτησαν τὴν εἰρήνην παρὰ τῶν Ῥωμαίων. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ὕπατος Μ. Κλαύδιος Μάρκελλος παρώξυνε κατ' αὐτῶν τὸν δῆμον, ἡ εἰρήνη δὲν συνωμολογήθη, οἱ δὲ πρέσβεις ἐπανῆλθον ἄπρακτοι. Οἱ δὲ Ἰνσουβροι τότε ἀπεπειράθησαν τελευταῖον ἵνα διὰ μισθοῦ πείσωσι τοὺς Γαισάτας. Οἱ Γαισᾶται ὑπὸ τὸν Βιριδόμαρον ἦλθον βοηθήσοντες. Οἱ Ῥωμαῖοι πρῶτον μὲν ᾤδευσαν πρὸς τὴν πόλιν Ἀκέρρας, ὀλίγον ἀπέχουσαν τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐπολιόρκησαν αὐτὴν, οἱ δὲ Γαλάται ἐξ ἐναντίου ἐπολιόρκουν τὸ Κλαστίδιον. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Μάρκελλος σπεύδει εἰς βοήθειαν τῶν πολιορκουμένων. Οἱ Γαλάται μαθόντες τοῦτο λύουσι τὴν πολιορκίαν καὶ ἐφορμῶσι κατ' αὐτῶν. Ὁ Βιριδόμαρος ἀρχηγὸς αὐτῶν προκαλεῖ εἰς μονομαχίαν τὸν ἀρχηγὸν τῶν Ῥωμαίων Μάρκελλον. Ταύτης δὲ γενομένης, φονεύει τὸν Βιριδόμαρον ὁ Μάρκελλος. Τοῦτο δὲ ἰδόντες οἱ Γαλάται καὶ ἀποθαρρυνθέντες ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα ὁ Μάρκελλος ὑποστρέφει εἰς Ἀκέρρας πρὸς τὸν συνάρχοντα, μεθ' οὗ συνάμφω αἱροῦσιν αὐτάς, ἔτι δὲ καὶ Μεδιόλανον, Μητρόπολιν τῶν τῇδε, καὶ οὕτω πανδημεὶ οἱ Γαλάται ἀπεχώρησαν ἐπιτρέψαντες τὰ πάντα εἰς τοὺς Ῥωμαίους (3). Ὅθεν ὑπερβάλλουσι πάλιν τὰς Ἄλπεις, καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἑαυτῶν καταλιπόντες καὶ Μεδιόλανον καὶ Κῶμον καὶ τἄλλα πάντα. Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ὁ πρὸς Γαλάτας πόλεμος τῶν Ῥωμαίων, δι' οὗ ἅπασα ἡ Ἰταλία ἀπὸ Ἄλπεων μέχρις Ἀδρίου ὑπὸ Ῥωμαίους ἐγένετο. Ἰνσουβρία δὲ καὶ Λιγυστικὴ ἐγένοντο ἐπίτης

(1) Κόρβος ἐπωνομάσθη ὁ Μ. Οὐαλέριος διότι, ὡς λέγεται, ἐνῷ ἐμάχετο μετὰ τοῦ Γαλάτου, ἦλθε κόραξ τις, καὶ καθήσας ἐπὶ τῆς περικεφαλαίας αὐτοῦ, ἠνώχλει διὰ τῶν πτερύγων τὸν Γαλάτην. Οὕτω δὲ οἷον παρέσχε τὴν νίκην τῷ Μ. Οὐαλερίῳ διὰ ἐκ τοῦ Λατ. Corvus=κόραξ, ἐπεκλήθη Κόρβος καὶ Κορβῖνος.

(2) Τίτ. Λιβ. VII, 25. Aul. Gell. IX, 11. Ζωναρ. VIII, IX.

(3) Πολβ. II, 19.

(1) Πολβ. Β. 19.

(2) Πολβ. Β'. 21.

(1) Πολβ. Β'. 23.

(2) Πολβ. Β. 26-31. Διοδ. Σικελ. ΚΕ. Ζωναρ. ἔνθα ἀνωτ.

(1) Πολβ. Β. 32.

(2) Πλουτ. Μάρκελ. Ζων. ἔνθα ἀνωτ.

(3) Πλουτ. Μάρκελ. =6, 7. Πολβ. Β. 34—35.

Ῥωμαϊκαὶ ἐπαρχίαι, κληθεῖσαι ὡς πᾶσαι, *Γαλατία ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων* (Gallia Cisalpina). Ἔκτισαν δὲ καὶ πόλεις ἐνταῦθα οἱ Ῥωμαῖοι οἱονεὶ ἐπιτειχίσματα αὐτοῖς, εἴποτε ἐξαναστῆναι διενοοῦντο, Κρεμόναν καὶ Πλακεντίαν, χωρία ἐρυμνὰ καὶ εἰς εἰσβολὴν ἐπιτήδεια (222 π. Χ.).

Οἱ Γαλάται μολονότι ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ἐκαραδόκουν ὅμως πάντοτε καιρὸν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας των. Ὅταν τοίνυν ὁ ἀτρόμητος τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς Ἀννίβας, ἄσπονδον ὁμόσας μῖσος κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἀπεφάσισε νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐν Ἱσπανίᾳ ἔτι ὤν, διὰ κατασκόπων ἀπεπειράθη τοῦ φρονήματος τῶν Γαλατῶν, ἂν δῆλα δὴ ἔχωσιν ἔφεσιν ἅμα καὶ ἀπόφασιν ἵν' ἀποτεινάξωσι τὸν Ῥωμαϊκὸν ζυγόν. Οἱ Γαλάται τοῦτο ἀκούσαντες ἐδέχθησαν ἄσμενοι τὴν πρότασιν, ἀγγείλαντες αὐτῷ ὅτι μετὰ μεγίστης εὐχαριστήσεως καὶ προθυμίας τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ περιέμενον.

Ὁ Ἀννίβας λοιπὸν ἐκίνησεν ἐκ τῆς Ἱσπανίας (219 π. Χ.) καὶ ὑπερέβαλε τὰς Ἄλπεις. Οἱ Γαλάται μαθόντες τὴν ἔλευσίν του ἠγέρθησαν πρὶν ἢ ἔλθῃ. Οἱ Βοῖοι λοιπὸν μετὰ τῶν Ἰνσούβρων ἐπαναστάντες προσέβαλον τὴν Πλακεντίαν Κρεμόναν κατεχομένας ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, οὓς ἐδίωξαν μέχρι Μουτίνης (Modena), ἑτέρας ἀποικίας τῶν Ῥωμαίων, ἣν ἐπολιόρκουν (1). Διὰ προδοσίας κατέλαβον καὶ τρεῖς ἐκ τῶν προκρίτων τῆς πόλεως ταύτης, ἐλπίζοντες ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἀντ' αὐτῶν θέλουσιν ἀποδώσει τοὺς κρατουμένους ὁμήρους των. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ῥωμαῖοι ἀπέστειλαν τὸν Μάλλιον ἐξαπέλεκυν ὄντα (Πραίτορα) πρὸς βοήθειαν τῶν Μουτιναίων· ἀλλὰ τὸ στράτευμα τοῦτο ἐν μέσῳ δασῶν καταληφθὲν, κατεκόπη ὑπὸ τῶν Γαλατῶν, ὁ δὲ στρατηγὸς μόλις διεσώθη. Ἐπελθόντος τότε τοῦ Πραίτορος Λ. Ἀτιλλίου ἐλύθη ἡ πολιορκία τῆς Μουτίνης καὶ Τάνητος. Οἱ δὲ Βοῖοι καὶ Ἰνσούβροι ἀπεδιώχθησαν.

Ὅτε δὲ ὁ Ἀννίβας ὑπερέβαλλε τὰς Ἄλπεις (218 π. Χ.) οἱ Γαλάται ἐβοήθησαν αὐτὸν μεγάλως, τινὲς δὲ καὶ τὰ ἐπιτήδεια τῷ ἐχορήγησαν (2). Ὅτε δὲ ἐπάτησεν εἰς τὴν Ἰταλίαν οἱ Ἰνσούβροι προθύμως τὸν ἐδέχθησαν, ἐξαιρουμένων τῶν Ταυριναίων, ὧν ἡ πόλις (Τουρῖνον) ἑάλω μετὰ τριήμερον πολιορκίαν. Μετὰ δὲ τὴν παρὰ τὸν Τίκινον ποταμὸν νίκην τοῦ Ἀννίβα πλεῖστα τῶν Γαλατικῶν ἐθνῶν διὰ πρεσβειῶν προσετέθησαν αὐτῷ, καὶ πλεῖστα πολεμεφόδια τῷ ἐχορήγησαν Ἐκ τούτων καλὰς ἐλπίδας ἔχων ὁ Ἀννίβας ἐτράπη τὴν πρὸς Πλακεντίαν, κατὰ τοῦ ἐκεῖ στρατοπεδεύοντος Π. Κορνηλίου Σκιπίωνος, ὅστις ἐν ἀσφαλείᾳ λογιζόμενος ἐξεπλάγη ἰδὼν τὸν ἐχθρὸν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Τοῦτο ἰδόντες 2,000 πεζοὶ καὶ 200 ἱππεῖς Γαλάται ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατῷ τεταγμένοι, ἀπεσκίρτησαν καὶ προσετέθησαν ἑκοντεὶ τῷ Ἀννίβᾳ. Οὗτος ὑπεδέχθη αὐτοὺς φιλοφρόνως, ἐλπίζων ὅτι θέλουσιν οὕτω προσέλθει καὶ τὰ λοιπὰ Γαλατικὰ ἔθνη (1). Ἐπίσης προσῆλθον καὶ πρέσβεις τῶν Βοΐων φέροντες τοὺς τρεῖς ἐπιτρόπους τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀποικίας (Μουτίνης).

Ὁ Σκιπίων τότε μὴ ἀμφιβάλλων ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ Γαλάται θέλουσι προσέλθει εἰς τὸν ἐχθρὸν, φεύγει προτροπάδην πρὸς τὸν ποταμὸν Τρεβίαν. Εἰς τὴν αὐτόθι γενομένην μάχην μόνοι οἱ Κενομάνοι Γαλάται ἔμειναν πιστοὶ εἰς τοὺς Ῥωμαίους, οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ Ἀννίβα, οὗ τὸ ἱππικὸν εἰς τὴν μάχην ταύτην, εἰς ἣν ἐνίκησε περιφανῶς ὁ Ἀννίβας, συνέκειτο τὸ πλεῖστον ἐκ Γαλατῶν (1). Μετὰ ταῦτα γενομένης τῆς παρὰ τῇ λίμνῃ Τρασιμένῃ μάχης οἱ Γαλάται ἐπολέμησαν ἀνδρείως ὑπὸ τὸν Ἀννίβαν νικήσαντες καὶ αὐτοῦ τοὺς Ῥωμαίους. Ἰνσουβρό; τις μάλιστα, Δουκάρος ὄνομα, ἰδὼν τὸν Ὕπατον Φλαμίνιον καὶ γνοὺς αὐτόν· « Ἰδοὺ ὁ Ὕπατος ἀνέκραξεν, ὅστις τοσαῦτα ἔπραξεν εἰς ὑμᾶς » Εἶτα ὁρμᾷ κατ' αὐτοῦ, καὶ τὸν διαπερᾷ διὰ τῆς λόγχης· οἱ λοιποὶ δὲ Γαλάται ἐσκύλευσαν αὐτόν. (217 π. Χ.)

Εἰς δὲ τὴν ἐν Κάνναις μάχην εἰς ἣν ἐνίκησεν ὁ Ἀννίβας πάλιν (216 π. Χ.) οἱ Γαλάται ἱππεῖς μετὰ τῶν Ἱσπανῶν ἔστεψαν τοὺς Ῥωμαίους εἰς φυγὴν καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀπέσφαξαν (2).

Ὅτε δὲ ὁ Ἀννίβας προελθὼν ἤδη νικηφόρος διέτριβεν ἐν Καπύῃ, οἱ Ῥωμαῖοι ἔστειλαν στρατεύματα εἰς τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν, πρὸς ἀντέδρασιν τῶν ἐχθρῶν τῇ πόλει ἤδη Γαλατῶν. Διῴκει τὸ στράτευμα τοῦτο τῶν Ὑπάτων ὁ ἕτερος Ποστούμιος Αλβῖνος, (215 π.Χ.), ὅστις δάσος τι εἰσερχόμενος παρὰ Γαλάταις *Λιτάνη* καλούμενον, κατεκόπη ὑπ' αὐτῶν. Ὁ Ὕπατος Σεμπρόνιος τότε συνεβούλευσεν, ἵνα ἀναβάλωσιν εἰς ἄλλους ἁρμοδιωτέρους καιροὺς τὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τούτων πόλεμον, καὶ στραφῶσι κατὰ τοῦ Ἀννίβα ἰδίως. « Ἐὰν ἐκδιώξωμεν, ἔλεγε, τὸν Ἀννίβαν ἅπαξ ἐκ τῆς Ἰταλίας, εὐκόλως ὅλους τοὺς ἐπαναστάντας λαοὺς ὑποτάσσωμεν ἔπειτα. Εἰσηκούσθη ἡ συμβουλή του, καὶ αἱ Ῥωμαϊκαὶ δυνάμεις ἐστράφησαν κυρίως πρὸς νότον, ἔνθα ἦν ὁ Ἀννίβας, τῶν ἐχθρῶν ὁ μέγιστος.

Μετά τινα δὲ χρόνον ἐστάλη κατὰ τῶν Γαλατῶν ὁ Σεμπρόνιος Τουδιτανὸς (204 π. Χ.) μετὰ στρατοῦ, καὶ ἐκπολιορκήσας τὴν πόλιν τῶν Μαρουκίνων [Ἄτερνον, μεγάλην λείαν ἔλαβε. Καθόλου δὲ διαρκούσης τῆς ἐν Ἰταλίᾳ διαμονῆς τοῦ Ἀννίβα, οἱ Γαλάται βοηθήσαντες τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Μάγωνα ἐν Λιγυστικῇ, ἐπολεμοῦντο ὅμως συνεχῶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἔκτοτε ὑπερίσχυσαν καὶ περιώρισαν τὴν αὐθάδειαν αὐτῶν. (3). Ὅτε δὲ ὁ Ἀννίβας ἐν Βρεττίῳ ὤν, ἡττήθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ὁ ἐν τῇ Κισαλπίνῃ Γαλατίᾳ τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν διοικῶν Ὕπατος Κέθηγος, κωλύων τοῦ Μάγωνος τὴν πρὸς νότον διάβασιν, ἴσχυε μεγάλως ἐν Ἐτρουρίᾳ τε καὶ Γαλατίᾳ.

(1). Πολ. Γ, 40. Τίτ. Λίβ. XXI, 23.
(1) Τίτ. Λίβ. XXI., 31

(1) Πολ. Γ. 67.
(2) Πολ. Γ'. 68.
(3) Τίτ. XXI, 48, 49. Πολ, 115, 116.

(1) Διοικοῦντος δὲ μετὰ τοῦτον τοῦ Ὑπάτου Σερουϊλίου Γεμίνου, (203 π. Χ.) ὁ Μάγων ἠδυνήθη νὰ διέλθῃ τὸν Πάδον εἰς Ἰνσουβρίαν, ὅπου μάχην συνάψας μετὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἡττηθεὶς ἀπεσύρθη εἰς Λιγυστικήν, ἀνακαλούμενος δὲ εἰς Καρχηδόνα καθ' ὁδὸν ἐτελεύτησεν.

(Ἕπεται συνεχεια.)

ΙΑΠΩΝΙΑ.

(Ἐκ τῆς Revue des Deux Mondes.)

—ooo—

Ὁ μελετῶν τὰ κατὰ τὴν Ἰαπονίαν καὶ τὴν Σινικὴν ἀπορεῖ διὰ τὴν περὶ τὰς ἕξεις καὶ τὰς τάσεις μεγίστην διαφορὰν τῶν δύο τούτων γειτόνων χωρῶν. Εἰς μὲν τὴν μίαν ἐπικρατεῖ νοῦς πενιχρὸς καὶ πρόσγειος, ἀπολυπράγμων, καταφρονητὴς παντὸς μὴ κεκυρωμένου ὑπὸ μακρᾶς παραδόσεως, παιδαριώδης καὶ ἐλεεινὸς καὶ κατ' αὐτὰ τὰ ἀξιολογώτατα ἔργα τῆς φιλολογίας αὐτοῦ, ἀδαὴς τῆς πορείας καὶ τῶν προόδων τοῦ κόσμου, μεμονωμένος, φροντίζων μόνον περὶ τῶν μικρῶν αὐτοῦ συμφερόντων, νοῦς ὅμοιος πάντοτε πρὸς ἑαυτόν, ὅστις ὅμως θὰ ἐξηλείφετο συντριβόμενος μεταξὺ τῆς συγκρούσεως τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν, ἐὰν ἐστερεῖτο δύο ὅπλων ὑποσχομένων αὐτῷ μέλλουσάν τινα ἱστορικὴν ἀξίαν, ἀδάμαστον λέγομεν ὑπομονὴν καὶ μέγαν ἀριθμὸν κατοίκων. Εἰς δὲ τὴν ἄλλην, διαχωριζομένην ἀπὸ τῆς πρώτης ὑπὸ μικροῦ πορθμοῦ καὶ κατὰ πολλὰ ὁμοιάζουσαν ἐκείνῃ, ζῇ ἔθνος ὑπέρρρον, δραστήριον καὶ νοῆμον. Ναὶ μὲν ἡ φήμη τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἔθνους τούτου σβέννυται εἰς αὐτὰ αὐτοῦ τὰ παράλια, ναὶ μὲν ἐπιμόνως ἀποφεύγει πᾶσαν ἐξωτερικὴν σχέσιν, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ καταφρονήσεως τῶν ξένων, οὔτε ἀδυναμίας τοῦ νὰ ὑψωθῇ μέχρις αὐτῶν. Ὅτε τὸ πρῶτον ἐπεσκέφθησαν τὸν λαὸν τοῦτον οἱ Εὐρωπαῖοι, τοὺς ὁποίους ἔμελλε ν' ἀποκρούσῃ μετὰ ταῦτα, ἐθαύμασε τὴν ὑπεροχὴν τῶν ὅπλων, τῶν πλοίων καὶ τῶν ὀργάνων τῆς βιομηχανίας αὐτῶν, ὑπεδέχθη αὐτοὺς εὐμενῶς καὶ μετ' ἠπιότητος, καὶ ἠκροάσθη τῶν διδασκαλιῶν αὐτῶν. Μετ' ὀλίγον μάλιστα ἔδωκεν ἀπόδειξιν σχεδὸν μοναδικὴν εἰς τὴν ἱστορίαν, ἐναγκαλισθεὶς νέον θρήσκευμα ἄνευ βίας, ἄνευ πάλης, ἄνευ κατακτήσεως, ἀλλὰ διὰ μόνης τῆς ἀνεξιθρησκείας, τῆς πεποιθήσεως καὶ τῆς εὐκόλου καὶ καταπληκτικῆς τῳόντι κατανοήσεως ἀνωτέρας ἠθικῆς καὶ ἀνωτέρου νόμου. Δυστυχῶς ὅμως, μετὰ τοὺς ἀποστόλους τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης, ἦλθον φιλοκερδεῖς καὶ τραπεζῖται ἐπίσκοποι, σταλέντες ἐκ Ῥώμης, οἵτινες ἠγωνίσθησαν νὰ περιπλέξωσι τὴν ἰαπονικὴν κοινωνίαν εἰς τὰ δεσμὰ τοῦ Λογιόλα. Δὲν εἶναι ἄρα ἄπορον ἐὰν ἐξερράγη μεγίστη ἀντίδρασις εἰς τὴν χώραν ἐκείνην.

(1) Τίτ. Λίβ. XXIX, 27—36. Ἀπκ. Ἠθηρ. καὶ Καρχ. (Punica).

Ὁ λαὸς εἶδε ματαιωθείσας καὶ τὰς ἐλπίδας καὶ τὴν πίστιν αὐτοῦ, τὴν δὲ ἀγάπην, καὶ εὐσέβειαν, καὶ ἀρετὴν ἐθεώρησε, καὶ οὐχὶ ἀδίκως, ὡς ὄργανα δολιότητος καὶ ἐπιβουλῆς, τὰ ὁποῖα μετεχειρίζοντο κατ' αὐτοῦ οἱ ἅρπαγες καὶ ξένοι. Ἀντέστη λοιπὸν, καὶ κατὰ τὴν πάλην ταύτην ἀπωλέσθη ὁλόκληρον ἑκατομμύριον ἀνθρώπων. Τὸ ὄρος Πάπεμπεργ, ὅθεν κατεκρημνίσθησαν οὐκ ὀλίγα θύματα, ἀνακαλεῖ τὴν μνήμην τῆς τρομερᾶς ταύτης ἱστορίας.

Ἔκτοτε ἡ Ἰαπονία περιώρισεν ἑαυτὴν ἐντὸς φραγμῶν, μηδὲν παρ' ἄλλων λαμβάνουσα καὶ μηδὲν δίδουσα πρὸς ἄλλους· ἀλλ' οὔτε ἡ δραστηριότης οὔτε ἡ εὐδαιμονία τῶν κατοίκων αὐτῆς ἔπαθον ἐκ τῆς ἀπομονώσεως ταύτης. Ἐὰν σήμερον φαίνεται πατοῦσα νέαν ὁδὸν, δὲν ἀπέβαλε τὴν προαιωνίαν αὐτῆς δυσπιστίαν, ἀλλ' ἐνδίδει εἰς τὴν πίεσιν τῶν ἀμερικανικῶν, ἀγγλικῶν, ῥωσικῶν καὶ γαλλικῶν δυνάμεων· οὔτε εἶναι βέβαιον ἔτι καὶ νῦν ὅτι ἡ μεγίστη κίνησις ἡ συνενοῦσα καὶ προσεγγίζουσα σήμερον τὰς φυλὰς καὶ τὰ ἀλλότρια ἤθη, θὰ συμπαρασύρῃ καὶ τὴν μικρὰν ἐκείνην γωνίαν τοῦ Εἰρηνικοῦ ἥτις ἐπιμένει νὰ ζῇ μόνη. Καὶ ὅμως ἀφ' ἧς τὰ εὐρωπαϊκὰ πλοῖα ἐκένωσαν τὰ πυροβόλα αὐτῶν ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ λιμένος τῆς ἰαπονικῆς πρωτευούσης, καὶ ἔμποροι καὶ ἐπιστήμονες συνεκινήθησαν, ἐλπίζοντες οἱ μὲν νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς νέα ἐπιχειρήματα, οἱ δὲ νὰ πορισθῶσι νέας ἐπιστημονικὰς εἰδήσεις. Περιγραφαὶ περιηγήσεων ἐδημοσιεύθησαν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς γλώσσας τῆς Εὐρώπης ὑπὸ ἀξιωματικῶν, οἵτινες συνομολογοῦσι τὴν ἀπαραμείωτον εὐγένειαν τῶν Ἰαπόνων, τὴν ἀξιοπρέπειαν, τὴν ὀξύτητα τοῦ πνεύματος, τὴν εὐπείθειαν πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς, καὶ τὸ ἀναλλοίωτον σέβας πρὸς τοὺς νόμους αὐτῶν. Καὶ δὲν ἀναδεικνύουσι μὲν ταῦτα ὅτι ἡ Ἰαπονία εἶναι χώρα εἰς ἄκρον πολιτισμοῦ περιελθοῦσα· ἐξ ἐναντίας θὰ ἴδωμεν παραδόξους ἀντιθέσεις περί τε τὰ τῆς πολιτείας καὶ τῶν ἠθῶν· ἀλλ' ἡ εὕρεσις ἔθνους, πέραν τῶν ἀπεκτηνωμένων ἐθνῶν τῆς ἄκρας Ἀσίας, συγκειμένου ἐξ ἀνθρώπων, παραμυθεῖ βεβαίως τὸν παρατηρητήν.

Α'.

Οἱ λιμένες τῆς Ἰαπονίας εἰς τοὺς ὁποίους, κατὰ τὰς τελευταίας συνθήκας, ἐπιτρέπεται νὰ πλησιάζωσιν οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ νὰ συγκοινωνῶσι μετὰ τῶν Ἰαπόνων, εὑρίσκονται ἐπί τινων νήσων. Ὁ τῆς Ναγασάκης, κείμενος εἰς τὴν δυτικὴν ἄκραν τῆς μεσημβρινοτέρας νήσου Κιουσίου, ὁ τῆς Καναγάβας, πρὸς τὸ βάθος τοῦ Γέδο, πλησίον τῆς πρωτευούσης, ἐπὶ τῆς μεγάλης νήσου Νίππον ἤτοι *ἡλίου ἀνατολλοντος*, τὴν ὁποίαν παραμορφώσαντες κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτῶν οἱ Εὐρωπαῖοι ὠνόμασαν Ἰαπονίαν. Ἡ νῆσος αὕτη ἔχει μῆκος μὲν 300, πλάτος δὲ 60-80 λευγῶν. Ὁ τῆς Ἀκοδάδας ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς νήσου Γέσο, ὁ τῆς Νεε-ε-γάτας πρὸς δυσμὰς τῆς Νίππον, καὶ ὁ τῆς Ἰόγου. λιμὴν εἰς ἄκρον σημαντικὸς, πλησίον τῆς μεγάλης πόλεως Ὀσάκας, πρὸς τὴν μεσημβρινὴν ἄκραν τῆς Νίππον, εἴκοσι λεύγας μακρὰν τῆς Μιάκο ἢ Κεότο, καθέδρας τοῦ πνευματικοῦ ἡγεμόνος. Ἡ θερμοκρασία τῆς Ἰαπονίας εἶναι δριμεῖα μὲν τὸν

χειμῶνα διὰ τὰ πολλὰ ὄρη, θερμὴ δὲ τὸ ἔαρ, ἀλλ' εὔκρατος διὰ τοὺς δροσεροὺς τῆς θαλάσσης ἀνέμους. Αἱ νῆσοι εἰς ἃς ἐπετράπη νὰ ἐμπορεύωνται οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ Ἀμερικανοί, εἶναι μὲν αἱ ἀξιολογώτατα τοῦ Ἰαπονικοῦ ἀρχιπελάγους, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλαι οὐχ ἧττον ἀξιόλογοι, ἡ Σικόκφ, παραδείγματος χάριν, πρὸς ἀνατολὰς τῆς Νίππον καὶ τῆς Κιουσιοῦ, μῆκος πεντήκοντα καὶ πλάτος εἰκοσιπέντε λευγῶν ἔχουσα, μηδέποτε ὑπὸ Εὐρωπαίου πατηθεῖσα. Μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων νήσων ἐκτείνεται ἡ τριχυμιώδης θάλασσα Συουονάδα, πλήρης σκοπέλων καὶ νησιδίων ἀγνώστων εἰς τοὺς ποιήσαντας τοὺς χάρτας ἡμῶν. Ἡ Ὀσάκα κεῖται ἐπὶ τῆς θαλάσσης ταύτης, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἠθέλησαν νὰ κατασκευάσωσι προκυμαίαν ἵνα καταστήσωσιν ἀσφαλῆ τὸν λιμένα αὐτῆς. Ἀλλὰ τὰ κύματα ἀνέτρεπον λυσσῶντα τὰ ἔργα· ὅθεν ἐνόησαν ὅτι τὸ τρομερὸν δαιμόνιον τῆς Συουονάδας ἀπῄτει θῦμα, καὶ ὅτι δὲν θὰ ἐξιλεοῦτο ἐὰν δὲν ἐτοιχίζετό τις ζῶν ἐν τῇ προκυμαίᾳ. Ἡ παράδοσις βεβαιοῖ ὅτι ταχέως εὑρέθη καὶ Ἰαπονὸς Κούρτιος (1). Ἀπὸ τῶν τελευταίων συμβεβηκότων πολλαὶ μικραὶ καταπιέσεις γινόμεναι πρὸς τοὺς ξένους ὅτε εἰσήρχοντο εἰς Ναγασάκην κατηργήθησαν. Ἄλλοτε, παραδείγματος χάριν, ὁσάκις ξένον πλοῖον προσωρμίζετο ἐκεῖ, αἱ ἐγχώριοι ἀρχαὶ παραλαμβάνουσαι τὰς ἱερὰς βίβλους καὶ τὰ λοιπὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία ἐνέκλειον αὐτὰ ἐντὸς κιβωτίων, ἅ τινα ἀπέδιδον ὅτε ἀνεχώρει τὸ πλοῖον. Κατήργησαν δὲ καὶ τὸν φραγμὸν τὸν ἐμποδίζοντα τὰς ἐπιτοπίους λέμβους νὰ πλησιάζωσιν εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐνελιμένιζον τὰ ξένα πλοῖα. Σήμερον οἱ Ἰάπονες ὑπάλληλοι ὁμιλοῦντες κάλλιστα τὴν ὁλλανδικὴν ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν ἀγγλικὴν, ἔρχονται εἰς τὸ νεωστὶ ἐλθὸν πλοῖον ἐπὶ ἰόγκας· φοροῦσι δὲ λεπτότατον ἐπενδύτην, πλατείας ἀναξυρίδας, περικνημίδας καὶ δύο ξίφη ὡς πάντες οἱ δημόσιοι λειτουργοί. Εἰς τοὺς λιμένας καὶ τὰς ἰόγκας ὁ λαὸς φορεῖ περὶ τὴν ὀσφὺν στενὸν τεμάχιον πανίου, ἐνίοτε δὲ καὶ περὶ τὴν ῥῖνα. Κατὰ τὴν μεσημβρινὴν Ἰαπονίαν οἱ τῶν κατωτάτων τάξεων ζῶσι ὅλως γυμνοί· τὸ δὲ αἴσθημα τῆς αἰδοῦς εἶναι πάντη ἄγνωστον εἰς αὐτούς. Οἱ ξένοι ἀποροῦσι βλέποντες εἰς τὰ δημόσια λουτρὰ λουομένους ἀναμίξ ἄνδρας, γυναῖκας, παιδία καὶ γέροντας.

Οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὰ ξένα πλοῖα ὑπάλληλοι ἐρωτῶσι πρῶτον διὰ τί ἦλθον, ἀλλὰ δὲν ἐμποδίζουσι τοὺς ἐπιβάτας νὰ ἀποβῶσιν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ νὰ περιφερθῶσιν ἀκωλύτως. Λέγεται ὅτι ἡ κυβέρνησις σκοπεύει νὰ φανῇ μᾶλλον ἀνεκτικὴ εἰς τὸν λιμένα Ναγασάκης ὅπως ἑλκύσῃ ἐκεῖ κατὰ προτίμησιν τοὺς ξένους. Τὸ νησίδιον ὅπου διέτριψαν τοσοῦτον χρόνον οἱ Ὁλλανδοὶ, παρὰ τὰς πύλας τῆς Ἰαπονίας, τέμνεται διὰ μιᾶς καὶ μόνης ὁδοῦ, μακρᾶς διακόσια μέτρα καὶ καθαρᾶς, αἱ δὲ οἰκίαι ἔχουσι δύο ὀροφὰς καὶ πράσινα παράθυρα. Τὸ ὑπούργημα τῶν *ὀτουὰς* ἢ κατασκόπων, ἐντολὴν ἐχόντων νὰ παρατηρῶσι καὶ τὰ ἐλάχιστα κινήματα τῶν ἐμπορευομένων ξένων, κατηργήθη· ἀλλὰ τὸ ἑσπέρας κλείονται καὶ σήμερον ἔτι αἱ κιγκλίδες, καὶ ἀπαγορεύεται εἰς τὰς γυναῖκας, πλὴν τῶν ἑταιρῶν, τὸ νὰ ὑπερβῶσιν αὐτάς. Τὰ παιδία ὅσα ἐγεννῶντο παρ' αὐτῶν εἰς τὴν συνοικίαν τῶν ξένων ἐθεωροῦντο ὡς ἀνήκοντα εἰς τὴν Ἰαπονίαν· ἀλλ' ὁ Ὁλλανδὸς πράκτωρ κατώρθωσε νὰ στέλλῃ αὐτὰ εἰς Ὁλλανδίαν ἵνα ἀνατρέφωνται ἐκεῖ, καὶ νὰ θεωρῶνται ὡς ξένοι ἐάν ποτε ἐπανέλθωσιν. Εἴς τινα ἄκραν τῆς νήσου ὑπάρχει εὐρυτάτη ἀγορὰ πολλὰ μὲν ἔχουσα ἐμπορεύματα χάριν ἐξαγωγῆς, κατώτερα ὅμως τῶν πωλουμένων εἰς ἄλλα μέρη τοῦ ἀρχιπελάγους. Πρὸ τῶν τελευταίων συνθηκῶν οἱ Ὁλλανδοὶ ἔπασχον πολλὰ παρὰ τῶν ἐντοπίων, σήμερον ὅμως ζῶσι μᾶλλον ἐν ἀνέσει, οὐχὶ ὅμως καὶ μόνοι ὡς πρίν, διότι οἱ Ῥῶσσοι κατέστησαν ἀξιόλογον ἐμπορεῖον ἀντικρὺ τοῦ ὁλλανδικοῦ, κατὰ τὸ ἀπέναντι μέρος τοῦ λιμένος.

(Ἕπεται συνέχεια.)

(1) Νέος Ῥωμαῖος θυσιασθεὶς (360 π. Χ.) χάριν τῆς πατρίδος εἰς τοὺς καταχθονίους θεούς. Βαθὺ βάραθρον εἶχεν ἀνοιγῆ ἐν μέσῳ τοῦ Φόρου· ἐπειδὴ δὲ ὁ χρησμὸς ἐκήρυξεν ὅτι θὰ κλεισθῇ μόνον ὅταν οἱ Ῥωμαῖοι ῥίψωσι ἐν αὐτῷ τὸ πολυτιμότερον τῶν ὅσα εἶχεν, ὁ Κούρτιος, ὀνομαστότατος διὰ τὰ κατορθώματα αὐτοῦ, ἐκρημνίσθη πάνοπλος εἰς τὸ βάραθρον, τὸ ὁποῖον ἐκλείσθη ἀμέσως. Σ. Μ.

ΗΓΕΜΟΝΕΣ ΣΙΑΜΗΣ.

Περὶ Σιάμης ὡμιλήσαμεν ἄλλοτε, καὶ ἀνεφέραμεν μάλιστα καὶ τοῦ ἡμετέρου συμπατριώτου Κωνσταντίνου Γεράκη τὸ ὄνομα, ὅστις κατὰ τὴν ΙΖ' ἑκατονταετηρίδα ὑπῆρξε πρῶτος καὶ παντοδύναμος ὑπουργὸς εἰς τὸ Ἰνδικὸν ἐκεῖνο κράτος. Τοῦ Γεράκη τούτου τὸν περίεργον βίον θέλομεν ἐκδώσει καὶ διὰ τῆς *Παρδώρας* χάριν τῶν ἀναγνωστῶν αὐτῆς, ἐρανιζόμενοι ἐκ τοῦ ἀξιολόγου συγγράμματος τοῦ ἱερέως Ἀνθίμου Μαζαράκη (1). Ἐν τοσούτῳ δὲν εἶναι ἧττον περίεργα καὶ τὰ περὶ τῆς κατὰ τὸν παρελθόντα Μάϊον σταλείσης εἰς Παρισίους Σιαμικῆς πρεσβείας, περὶ ἧς διαλαμβάνει ἡ ἑκομένη ἐπιστολὴ, γραφεῖσα ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκεῖσε ἄφιξιν αὐτῆς.

« Φίλε φίλτατε !

» Τὸ 1684 ὁ Τσαου-Ναράγιας, βασιλεὺς τῆς Σιάμης, ἀκούσας τὴν φήμην Λοδοβίκου τοῦ ΙΔ', ἔστειλε κατ' εἰσήγησιν τοῦ Ἕλληνος ὑπουργοῦ του Γεράκη πρεσβείαν ἵνα προσαγορεύσῃ παρ' αὐτοῦ τὸν ἔνδοξον βασιλέα τῆς Δύσεως· ἡ πρεσβεία δὲ αὕτη συνέκειτο ἐξ ἐγκριτοτάτων μανδαρίνων, καὶ ἔφερε δῶρα πολύτιμα καὶ αὐτόγραφον ἐπιστολήν· δυστυχῶς ὅμως καὶ τὸ πλοῖον καὶ ἡ ἐπιστολὴ καὶ τὰ δῶρα καὶ αὐτοὶ οἱ πρεσβευταὶ μανδαρῖνοι κατεπόθησαν ὑπὸ τοῦ ὠκεανοῦ.

» Ὁ Τσαου-Ναράγιας ἀπορῶν διὰ τὴν τόσην βραδύτητα τῶν πρέσβεων, ἐξαπέστειλεν ἄλλους, τοὺς ὁποίους σεβασθέντα εὐτυχῶς τὰ κύματα, ἀφῆκαν νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας· ἰδοὺ δὲ πῶς ἡ *Ἐφημερὶς τῆς Γαλλίας* (Gazette de France) περιέγραψε τότε τὰ περὶ τούτου·

« . . . Μετὰ ταῦτα εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν ὅπου ἔπεσαν πρηνεῖς πρὸ τοῦ βασιλέως· ἐπειδὴ δὲ πεσόντες δὲν ἐσάλευον διόλου, ὁ βασιλεὺς ἠρώτησεν ἐὰν εἶχον σκοπὸν νὰ μὴ σηκωθῶσι πλέον. Ἀλλ' ὁ συνοδεύων αὐτοὺς K. Vacher ἀπεκρίθη ὅτι ἐνόσῳ ὁ βασιλεὺς μένῃ εἰς τὴν αἴθουσαν, καὶ οἱ πρέσβεις θὰ μένωσιν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν. Τότε ὁ βασιλεὺς ἠρώτησεν ἐὰν εἶχον νὰ εἴπωσί τι πρὸς αὐτόν· εἰς δὲ τῶν μανδαρίνων ἀπεκρίθη ὅτι ἦσαν εὐγνώμονες διὰ τὴν συμπάθειαν τοῦ βασιλέως, καὶ διότι ἐπέτρεψεν αὐτοῖς νὰ ἴδωσι τὴν τρισέβαστον Μεγαλειότητά του. Καὶ ὁ βασιλεὺς εἶπεν ὅτι ἔχαιρε βλέπων ὑπηκόους ἡγεμόνος, ὑπὲρ οὗ εἶχεν ἀγαθὴν ὑπόληψιν· μετὰ ταῦτα δὲ ἀπεχώρησε προστάξας τὸν K. Vacher νὰ τοὺς σηκώσῃ. Ἔπειτα ἐπεσκέφθησαν τὸ παλάτιον καὶ τὸν κῆπον.»

» Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἦλθε νέα πρεσβεία, παρουσιασθεῖσα εἰς τὴν Α. Μ. ὑπὸ τοῦ K. Chaumont, ὅστις εἶχε σταλεῖ ἵνα φροντίσῃ περὶ θρησκευτικῶν συμφερόντων, καὶ νὰ καταπείσῃ τὸν βασιλέα τῆς Σιάμης νὰ γείνῃ καθολικὸς χριστιανός.

» Ὁ Λοδοβῖκος ἐδέχθη τοὺς πρέσβεις καθήμενος εἰς θρόνον ἀργυροῦν καὶ ὑψηλὸν, ἔχων περὶ αὐτὸν τοὺς ἐξ αἵματος ἡγεμόνας, κάτω δὲ τῶν βαθμίδων τοὺς μεγιστάνας καὶ ὑπουργοὺς, καὶ πορρωτέρω ὅλους τοὺς αὐλικούς. Οἱ χρονογράφοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης βεβαιοῦσιν ὅτι ἡ στολὴ τὴν ὁποίαν ἐφόρει ὁ βασιλεὺς ἐτιμᾶτο δεκαπέντε ἑκατομμύρια δραχμῶν. Οἱ πρέσβεις ἦλθον μέχρι τοῦ ὑποποδίου τοῦ θρόνου ἐδαφιαίως κλίνοντες τὴν κεφαλὴν, καὶ ὁ ἐγκριτότερος αὐτῶν παρουσίασε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως του ἐπὶ τῆς ἀκωκῆς χρυσοῦ ξίφους, προσαγορεύσας εὐγενῶς τὸν Λοδοβῖκον, ὅστις ἀπήντησεν οὐχ ἧττον εὐγενῶς.

» Ναπολέων ὅμως ὁ Γ', δεχθεὶς ἐσχάτως τὴν σιαμικὴν πρεσβείαν, ἐνόμισεν ὡς φαίνεται περιττὸν νὰ καθήσῃ εἰς θρόνον ἀργυροῦν καὶ νὰ φορέσῃ ἔνδυμα δεκαπέντε ἑκατομμύρια τιμώμενα.

» Ἐλπίζων ὅτι καὶ σὺ καὶ οἱ ἀναγνῶσταί σου θὰ εὐχαριστηθῆτε ἐὰν μάθετε τὰ ὀνόματα τῶν ἐνδόξων τούτων πρέσβεων καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς, σὲ τὰ γράφω ἐνταῦθα, ἀφίνων ὅμως εἰς σὲ τὸ χρέος τοῦ νὰ τὰ προφέρῃς διὰ τῶν χειλέων σου.

» Ὁ πρῶτος πρέσβυς ὀνομάζεται Φαγιασιριπὰτ, ὁ δεύτερος Φραμαϊβάϊ καὶ ὁ τρίτος Φοξαϊφραναρούγ.

» Ἰδοὺ δὲ καὶ τῶν γραμματέων τὰ ὀνόματα· Λουαγγιμμέντρι, Ναϊσαπριξάϊ, Λουαγγξαψούριν, Κουμμαχάσιτ, Κουνσύμπατ, Μουνχακφίχετ, Ναϊβατ, Ναϊνσόμπουν, Κομχενχετάλε.

» Ἰδοὺ δὲ καὶ τὰ τῶν ἀκολούθων· Νάϊβουτ, Κουραξασύμπατ, Μυναραπάκδι, Νάϊγιου, Νάϊνετ, Μένθανηγκ, Ναιπία, Μυγχινδάρακ, Μυνχανναράγ, Ναϊθὶμ, Νάμιαν, Νάϊδετ, Μιμφακδιπέτρα, Νάϊουν.

» Ὡς δὲν ἀγνοεῖς, ὁ παρουσιάζων εἰς τὸν αὐτοκράτορα τοὺς πρέσβεις, ὀφείλει νὰ ἀπαγγέλλῃ καὶ ἑκάστου τὸ ὄνομα· πῶς κατωρθώνει τοῦτο ὁ βαρὼν Feuillet de Conches; Τὸ κατ' ἐμὲ, ἐὰν ἤμην ἐγὼ ἀντ' αὐτοῦ, θὰ ἔδιδον βεβαίως τὴν παραίτησίν μου.

» Ὅτε οἱ ἀνωτέρω ὀνομασθέντες πρέσβεις τε καὶ γραμματεῖς καὶ ἀκόλουθοι ἀπεβιβάσθησαν εἰς Τολώνην, ἐπανηγυρίζετο τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ ἑορτὴ τῆς Ἁγίας Δωρεᾶς· ὡδήγησαν δὲ καὶ αὐτοὺς εἴς τινα πλατεῖαν, ὅθεν ἔμελλε νὰ διαβῇ ἡ λιτανεία, καὶ τοὺς προσεκάλεσαν νὰ καθήσωσιν εἰς θρανία. Αὐτοὶ δὲ νομίσαντες ὅτι ὅλη ἐκείνη ἡ τελετὴ ἐγίνετο χάριν αὐτῶν, ἐδέχθησαν τὰς τιμὰς μετὰ πολλῆς ἀξιοπρεπείας.

» Ἐπειδὴ εἰς τὴν Σιάμην οἱ σημαντικώτεροι κάθηνται πάντοτε εἰς τὰς ὑψηλοτέρας θέσεις, ὅτε ἦλθε τὸ ὄχημα τὸ μέλλον νὰ παραλάβῃ τὸν πρῶτον πρέσβυν, οὗτος ἐπήδησεν εἰς τὸ θρανίον τοῦ ἡνιόχου· εἶδαν κ' ἔπαθαν ὅσον νὰ τὸν καταπείσωσιν ὅτι εἰς τὴν Γαλλίαν δὲν ἐπικρατεῖ ἡ αὐτὴ συνήθεια.

» Ἀλλὰ καὶ ἄλλο περίεργον ἔθιμον ἔχουσιν οἱ Σιάμιοι· οἱ καλοί σου πρέσβεις, καὶ καθ' ὁδὸν καὶ εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ μόνοι, καὶ παρόντων πολλῶν, σφίγγουσι τὴν μύτιν των μὲ τὸν ἀντίχειρα καὶ τὸν λιχανὸν, καὶ φυσσοκοποῦντες ἐκτοξεύουσι τὴν μύξαν μετὰ πατάγου. Μία τῶν Γαλλικῶν ἐφημερίδων ἐβεβαίωνεν ἐσχάτως ὅτι ἡ συνήθεια αὕτη ἔχει τὸ ἄριστον ἀποτέλεσμα τοῦ ν' ἀπομακρύνῃ τὸν περίεργον καὶ ὀχληρὸν ὄχλον.

» Ἀλλὰ καὶ πεπαιδευμένοι φαίνονται οἱ Σιάμιοι πρέσβεις, διότι εἰς τὸ θέατρον τινὲς ἐξ αὐτῶν κατέγραφον σημειώσεις εἰς τὰ λευκώματά των, ἴσως διὰ νὰ δημοσιεύσωσι ἀναμνήσεις μετὰ τὴν ἐπάνοδόν των.

» Ἄλλη τις ἐφημερὶς ἔγραφεν ὅτι ὁ Λουαγγξαψούριν καὶ ὁ Κομχενχετάλε, καὶ ὁ Μιμφακδιπάτρα καὶ ὁ Κουραξασόμβατ, καὶ ὁ Μυχανναράγ καὶ οἱ λοιποὶ, δὲν εἶναι πολλὰ εὔμορφοι, καὶ ὅτι ὁμοιάζουσιν ἀλλήλους ὅπως οἱ πίθηκες . . . ἀλλὰ τί πρὸς τοῦτο ἀφοῦ τὰ ὀνόματά των εἶναι τόσον ὡραῖα ;

» Λέγεται ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς Παρισίους καὶ ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Δαομένης, νέος, ὡς ἤκουσα, ὡραιότατος, τὸν ὁποῖον ὅμως δὲν μὲ φαίνεται νὰ πολυνοστιμευθῶσιν αἱ κομψαὶ τῆς πόλεως ἡμῶν· διότι ὅλαι γνωρίζουσιν ὅτι ὁ Γαληνότατος καὶ θεοφρούρητος πατήρ του συνειθίζει νὰ καρατομῇ κατ' ἔτος ἐξ ἢ ἑπτὰ χιλιάδας ἀνθρώπων, νὰ τοὺς ἁλατίζῃ καὶ νὰ τοὺς τρώγῃ εἰς τιμὴν τῆς μνήμης τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει πατρός του. Ποία λοιπὸν θὰ θελήσῃ νὰ λάβῃ συνέντευξιν μετὰ τοιούτου ἀνθρωποφάγου ;

» Σὲ στέλλω δύο φωτογραφικὰς εἰκόνας παριστανούσας τὸν πρῶτον βασιλέα καὶ τὴν βασίλισσαν τῆς Σιάμης. Ὁ βασιλεὺς οὗτος ὀνομάζεται Συμδέτχ-Φρὰ-Παραμένδρ-Μαχὰ-Μογγούτ. Τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ εἶναι εὐρωπαϊκώτερον τοῦ ὀνόματός του· φορεῖ πῖλον ὅμοιον τοῦ τῶν Ἄγγλων ἀπομάχων, *παντελόνιον, γελέκον* καὶ ἐπενδύτην γαλλικὸν, λευκὸν λαιμοδέτην συνδεδεμένον δι' ἀδάμαντος ἢ σμαράγδου, καὶ μὲ τὴν δακτυλιδοφορτωμένην δεξιάν του κρατεῖ ῥαβδίον καὶ μέγα μανδύλιον, ἐπέχον ἴσως τόπον τῶν μανδυλίων τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουσιν, ὡς εἴδομεν οἱ ὑπήκοοί του.

(1) «Βιογραφίαι τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς νήσου Κεφαλληνίας συγγραφεῖσαι ὑπὸ Ἀνθίμου Μαζαράκη ἱερέως καὶ διδασκάλου τοῦ Φλαγγινιανοῦ φροντιστηρίου. Ἐν Βενετίᾳ ἐκ τῆς Ἑλλ. τυπογραφ. τοῦ Φοίνικος 1843.»

Βασιλεὺς Σιάμης.

Βασίλισσα Σιάμης.

Ἐπειδὴ ὅμως δὲν πρέπει ν' ἀποσκορακίζωμεν ὅλα τὰ πάτρια ὁ Μεγαλειότατος Συμδὲτ-Φρὰ-Παραμένδρ-Μαχὰ-Μογγοὺτ δὲν φορεῖ κάλτας, ἀλλὰ μόνον πλουσιωτάτας ἐμβάδας· ὅθεν τὴν μὲν κεφαλὴν εἶναι Ἄγγλος, τὴν δὲ μέσην Γάλλος καὶ τοὺς πόδας Σιάμιος, Κάθηται δὲ ἐπὶ θρανίου τὸ ὁποῖον ἀνυψοῦται καὶ καταβιβάζεται διὰ μηχανῆς τινος, χωρὶς διόλου νὰ σαλεύῃ ὁ Μεγαλειότατος.

» Ἡ βασίλισσα ὅμως δὲν παρεδέχθη τὸν ξένον συρμόν· ὡς βλέπεις, οὔτε κάλτας, οὔτε ἐμβάδας φορεῖ, καὶ τὰ στήθη της εἶναι πολὺ ἀνοικτότερα ἢ ὅσον συνειθίζουσιν αἱ ἡμέτεραι. Ἀλλ' οὔτε κρινολίναν μεταχειρίζεται.

» Μετ' ὀλίγον καὶ ἄλλα. Ἐρῶσο.

» Δ. Μ. »

ΤΩι ΔΙΕΥΘΥΝΤΗι ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ.

—ooo—

Ἀξιότιμε Κύριε!

Φρονῶν ὅτι τὸ πολυτιμότερον καὶ σεμνότερον τῶν ἐκ τῶν ἡμετέρων προγόνων περισωθέντων ἡμῖν, ὡς νομίμοις ἐκείνων κληρονόμοις, ἀγαθῶν εἶναι ἡ γλῶσσα, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο πολλὴν τὴν ἐπιμέλειαν καὶ σπουδὴν περὶ αὐτὴν ὀφείλομεν νὰ καταβάλλωμεν, πρὸ ἐτῶν ἱκανῶν κατεγινόμην, ἐν Κυθήροις ἔτι τῇ ἐμῇ πατρίδι τὰς διατριβὰς ποιούμενος, εἰς σύλλογὴν λέξεων καὶ φράσεων καὶ παροιμιῶν, συνειθιζομένων εἰς τὰ στόματα τοῦ λαοῦ τῆς νήσου ἐκείνης, καὶ πολλὴν τὴν περιέργειαν ἐχουσῶν, ὡς μὴ ἀπαντωμένων εἰς ἄλλα τῆς Ἑλλάδος μέρη, κατά γε τὴν ἐμὴν γνώμην, εἰμὴ πασῶν, τῶν πλείστων τοὐλάχιστον. Τὸ λεξιλόγιον τοῦτο, ἀλφαβητικῶς συντεταγμένον, ἀποστέλλω τῇ Διευθύνσει τῆς πολλά τε καὶ ἀγαθὰ τῷ Ἑλληνικῷ δωροφορούσης Πανδώρας, ἵνα δημοσιεύσῃ διὰ τοῦ ὠφελιμωτάτου τούτου συγγράμματος αὐτῆς, ἂν νομίζῃ ὅτι δύναται νὰ γείνῃ ὠφέλιμον κατά τι εἰς τοὺς φιλομαθεῖς ἀναγνώστας καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἐν γένει, χάριν τῆς ὁποίας παρακαλῶ καὶ ἄλλους φιλομαθεῖς καὶ φιλογενεῖς συμπατριώτας μου νὰ ἐνασχοληθῶσιν ἐπιμελέστερον καὶ ἐπιτυχέστερον ἐμοῦ εἰς τοιαύτην συλλογὴν, διορθοῦντες καὶ εἴτι ἡμαρτημένον ἐν τῷ ἐμῷ λεξιλογίῳ εὕρηται. Ἐὰν κριθῇ ἄξιον δημοσιεύσεως, θέλω ἔχει τὴν εὐχάριστον συναίσθησιν, ὅτι κατέβαλον καὶ ἐγὼ, μικρός τις ὤν, μικρόν τινα λίθον εἰς τὸ μέγα οἰκοδόμημα τῆς Ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας, ὑπὲρ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ὁποίου οὐδεμία ἡ μὴ ὑπὸ χαρᾶς σκιρτῶσα Ἑλληνικὴ καρδία.

Ἐν Σάμῳ τῇ 14 Φευρουαρίου 1861.

Α. ΚΑΛΟΓΤΣΗΣ.

ΣΥΛΛΟΓΗ

λέξεων, φράσεων καὶ παροιμιῶν

ἐν χρήσει παρὰ τοῖς σημερινοῖς κατοίκοις τῆς νήσου Κυθήρων.

—ooo—

Α.

Ἀβαλλίζω, καὶ Ἀβαλλιτό. Λέγεται καὶ *Ἀρβαλλίζω*, καὶ Ἀρβαλλοι, ὅταν πολλοὶ παῖδες παίζουν ἢ χορεύουν συνάμα μετὰ πολλοῦ θορύβου. Ἴσως παράγεται ἐκ τοῦ ἀρχ. βαλλίζω (χορεύω), φρ. « Ἀβαλλίζουνε ἢ Ἀβαλλοκοποῦνε τὰ παιδία.» «Τί Ἀβαλλιτὸ ποῦ κάνουνε!»

Ἀβανίζω καὶ ἀβανία. Λέγεται ἡ συκοφαντία. φρ. «Μὲ ἀβανίζουνε, ἢ μοῦ βγάνουνε ἀβανίαις», τουτ. μὲ διαβάλλουν (ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ ἴσως avania, ὕβρις ζημία) ἢ μοὶ προσάπτουν κατηγορίας ἀδίκους, ἢ μὲ ἀδικοβγάνουνε (ἰδὲ ἀδικοβγάνω).

Ἀβδίζω. Λέγεται μόνον ἐπὶ τρίτου πρ. ἐνεστ. «Μὲ ἀβδίζει, τουτ. μὲ ἐμποδίζει, μὲ δυσκολεύει, ὡς «Μὲ ἀβδίζει τὸ μάτι μου.» «Μὲ ἀβδίζει ἀπὸ τὴ δουλιά μου.»

Ἄβολα καὶ Ἀνάβολα (ἐπιρ.) ἀντιθ. τοῦ βολικά, ἢ δεξιά, εὔκολα. «Μοῦ ἔρχεται ἀνάβολα» τουτ. ἀδέξια ἀνεπιτήδεια (ἰδὲ ἀδέξια).

Ἀβολάδα. Λίθος μεγέθους τινὸς, ἐξ οὗ καὶ ἀβόλια, καὶ ἀβολάκια καλοῦνται οἱ ἐν τοῖς παραλίοις εὑρισκόμενοι στρογγυλοειδεῖς λιθίσκοι.

Ἀβόλετο καὶ *Βολετὸ*, ἢ *Μπορετό*. «Μὴν τὸ 'χης ἀβόλετο» τουτ. ἀδύνατον ἀπίθανον, «Δὲν εἶναι βολετὸ νὰ γίνῃ», τουτ. δὲν εἶναι δυνατόν.

Ἀβρυναῖοι. (πληθ.) εἶδος χόρτων ὑποπίκρων, ὁμοιοειδῶν μὲ τοὺς ἀσπάραγας (σπαράγγια). Παρ' ἄλλοις καλοῦνται ἀβρουνιαῖς, σβρυνιαῖς καὶ ὀβριαῖς.

Ἄβυσσος. Λέγεται ἐπὶ πληθύος πολλῆς πραγμάτων ἢ ἄλλων πολλῶν ἀντικειμένων, ὡς, «Τί ἄβυσσος ποῦ εἶναι!»

Ἀγαθός. Ὁ μαλακὸς καὶ ἄπιος ἀνθρωπος (homme de bien) «ἀγαθὸ κρασὶ», λέγεται ὁ ἀδύνατος οἶνος.

Ἀγάλια. (ἐπιρ.) σιγὰ, ἐλαφρά. «Περιπατεῖ ἀγάλια», ἀντὶ βραδέως. «Ἀγάλι'-ἀγάλια γίνεται ἡ ἀγουρίδα μέλι» (παροιμ.), τουτ. βαθμηδὸν καὶ μὲ τὴν πρόοδον τοῦ καιροῦ ὡρμάζει ἡ ἄωρος σταφυλή.

Ἀγαρό. Καλεῖται τὸ ἀραιὸν ὕφασμα ἢ τὸ ἀρὺ, ἀντίθ. τοῦ *Κρουστὸ* (serri) πυκνό.

Ἀγαστέρα (ἡ). Μέτρον ἐκ πηλίνου ἢ μεταλλίνου ἀγγείου, χωρητικότητος μιᾶς ὀκάδος ὡς ἔγγιστα.

Ἀγρικῶ. Ἀντὶ τοῦ ἀκούω ἀκροῶμαι. «Ἀγρίκητος ἄνθρωπος» ἀντὶ τοῦ παρήκοος. Ἔχει καὶ σημασίαν τοῦ *καλεῖται*, ἢ ὀνομάζεται, ὡς ἡ φρ. Πῶς ἀγρικᾶται, ἢ, πῶς ἀκούει ὁ δεῖνα;

Ἄγγαρο. Τὸ ἄγανον τοῦ στάχυος· (barbe d'épis.)

(1) *Ἀγγάστρι*. (τὸ) καὶ ἀγγάστρια πληθ. ἀντὶ τοῦ ἐγγάστρια. Καλοῦνται αἱ ποικίλαι ὀρέξεις τῶν ἐγκύων, ἀλλαχοῦ, αἱ συλλήψεις, τὰ κακοψύχια.

Ἀγγαστρολογᾶται, ἀντὶ τοῦ ἐγγαστρολογᾶται. Λέγεται ὅταν ἡ γυνὴ ἀρχίζῃ νὰ συλλαμβάνῃ.

Ἀγγελοφορᾶται (τρ. προσ.) Λέγεται ἐπὶ ἀνθρώπου ἀγωνιῶντος ἢ πνέοντος τὰ λοίσθια, καὶ ἐπικαλουμένου τὸν ἄγγελον τῆς ψυχῆς.

Ἀγγίδα (ἡ). Ἐκ τοῦ ἀρχ. ἀκὶς ιδος· λέγεται καὶ *σκλήθρα*, ἢ, τὸ κεντρὶ, ἢ κέντρον· (aiquillon.)

Ἀγγιναμὰ καὶ ἀγιναμά. Τὸ γιναμένο παρ' ἄλλοις, τουτ. τὸ ὥριμον ὀπωρικόν.

Ἄγγουρο. Τὸ μὴ ὥριμον. Ἐξ οὗ καὶ ἀγγουρίδα (ἢ ἄωρος σταφυλή. *Ἀγγουρόλαδο* (τὸ ἔλαιον τοῦ ἀγγουροκάρπου τῶν ἐλαιῶν) *ἀγγουροξυπνᾶ* (ὁ ἐξυπνῶν ἀώρως ἢ παράκαιρα.

Ἀγγουλίζω· (πεποιημένη λέξις). Λέγεται ἐπὶ βρέφους ἀρξαμένου ἤδη νὰ προφέρῃ τὸ *ἀγγοῦ*, καὶ ἄλλας ἀνάρθρους φωνάς. «Τὸ μωρὸ ἀγγουλίζει».

Ἀγράθονας· ὁ παρ' ἄλλοις Γιάσσονας καὶ Γιόθος (Ἰονθος), βούζουνας.

Ἀγκάβαρος καὶ *Ἀγκαβαρέα* (ἡ). Παρ' ἄλλοις ἀγραβανιά. Εἶδ. φυτοῦ ἢ θαμνίσκου.

Ἀγκάραθος, καὶ *Ἀγκαραθέα* (ἡ). Εἶδ. φυτ. ἀκανθοειδοῦς (chardon-benit).

Ἀγκαλέα. Ἐκ τοῦ ἀρχ. ἀγκαλὶς-ιδος. Δεμάτι χόρτων ἢ σταχύων. Λέγεται καὶ *Ἀγκαλέα* τὸ ἐναγκαλίζεσθαι (Embrasser).

Ἀγκάλη (ἡ). ἐκ τοῦ ἀρχ. ἀγκών· πᾶν τὸ σχηματίζον κόλπον· ἢ ἄκρον ἐξέχον.

Ἀγκαραρίζομαι, ἢ *ἀγκαράρομαι*, καὶ ἀγκανάρισμα. (faire des efforts).

Ἀγκιδιάζω, καὶ ἀγκινιάζω (ἴσως ἐκ τοῦ ἐγκαινιάζω) ἐπιχειρίζομαι ἢ κάμνω ἀρχὴν τινος. « Ἀγκιδιάστηκέτο» τουτ. τὸ ἤρχισε.

Ἀγκλῶ. Λέγεται ὁπεποιημένος ἦχος ρευστοῦ τι-

(*) Τὸ διπλοῦν γγ. ἢ γκ. πρὸ ἢ μετὰ φωνήεντος, προφ. ὡς τὸ Ἰταλικὸν στοιχεῖον g, ὡς καὶ τὸ μπ. προφ. ὡς τὸ Ἰτ. b. καὶ τὸ ντ. προφ. ὡς τὸ στοιχ. d.

νος εἰς ἀγγεῖον μὴ πλῆρες· ὡς ἀγκλεῖ τό μπουκάλι, » « τὸ αὐγὸ τὸ οὔρ3ο, » κτλ.

Ἀγκομαχῶ. Πνευστιῶ ἕνεκα δρόμου, ἢ ἄλλου τινὸς ἔργου μετὰ σπουδῆς καὶ κόπου γινομένου. (ἴσως παράγ. ἐκ τοῦ ἄγχω καὶ τοῦ μάχομαι) ἀσθμαίνω. (halleter) καὶ *ἀγκομαχητό.*

Ἀγκόνω. « Μὲ ἀγκόνει », λέγεται ὅταν ἡ γλυκύτης φαγητοῦ τινος εἶναι ὑπερβάλλουσα. Ἐν Μυκόνῳ λέγουν *ἐγκόνω*, ὅταν ὑπερκορεσθῇ τις φαγὼν ὑπερμέτρως καὶ ἐξογκοῦται τὴν κοιλίαν, παρὰ τοῦ ὀγκόω, ὡς καὶ ἐν Κωνσταντ. λέγουν Μπουχτίζω.

Ἀγκρίζω. Ἐρεθίζω (initer) « ἀγκρίζει τὸ βρέφος », ἀντὶ τοῦ ἀγριεύει, παροργίζει, λέγεται καὶ ἐν Ἀμοργῷ, « ἤγκρισέ μου τὸ παιδί. »

Ἀγκινάρι. Τὸ ἐκ μετάλλου ἀγκιστρωτὸν ἄκρον τοῦ ἀδρακτίου, καὶ ἡ φρ. Μαζεύει ἀγκινάρ3α », ἢ τουρτουρίζει ἐκ τοῦ ψύχους.

Ἀγκωνάρι. Καλεῖται ὁ πρὸς οἰκοδομὴν ἀκρογωνιαῖος λίθος.

Ἀγνά. Λέγονται τὰ θαλασσινά, ἢ τὰ ὀστρακοδέρματα.

Ἀγουστ3άτης. ἡ ἄγρωστις, παρ' ἄλλοις ἀγριάδα (Gramigna).

Ἀγρίμι. Τὸ ἀγρέμιον τῶν ἀρχαίων (Gibier.) καὶ ἀγρίμια λέγονται ἐν γένει τὰ ἄγρια ζῶα. Λέγεται καὶ ἐπὶ ἀγροίκου ἀνθρώπου μεταφορ. Τί ἀγρίμι εἶν' αὐτός.

Ἀγκρομάζομαι, καὶ ἀφοκράζομαι, σημ. τὸ ἀκροάζομαι (προσθ. τοῦ μ.) ἢ ἀκούω. Λέγεται καὶ *Ἀγρικῶ*, ὡς, « ἀγρικᾶς τὶ λένε » ; ἀντὶ ἀκούεις, καὶ *Ἀγρίκητος* ὁ παρήκοος, ἢ ἀπειθὴς ἄνθρωπος.

Ἀγοὴ. Ἐκ τοῦ ἀρχαίου γοάω γόος, γοή. « φρ. λύσσα καὶ ἀγοὴ νὰ τὸν π3άσῃ ».

Ἀγωνι3ῶμαι. Καταβάλλω πᾶσαν προσπάθειαν νὰ κατορθώσω τι.

Ἀδέλοιπα (τὰ) καὶ *ἀποδέλοιπα*, τουτ. τὰ ἐπίλοιπα. λέγ. καὶ τὰ *ἀπολειφθέν.*

Ἀδέξιο. Δύσκολο. « ἀδέξιο τό 'χεις »; τουτ. τὸ ἔχεις τάχα δύσκολον ;

Ἀδιαώρα, ἢ ἀδιαώρα, καὶ *δὶς τὴν ὥραν*, ἀντὶ τοῦ καθ' ἑκάστην ὥραν, συνεχῶς, πᾶταν στιγμήν.

Ἀδειάζω καὶ ἔχω ἀδείαν-ἀντὶ τοῦ εὐκαιρῶ. « Δὲν ἀδειάζω τώρα ». καὶ φρ. ἤὗρε τὴν *ἀδειάτου*, τουτ. τὴν εὐκαιρίαν-, καὶ *ἀδειάζω* (verser).

Ἀδικοβγάνω. σημ. τὸ διαβάλλω. « Μὲ ἀδικοβγάνει τουτ. μοὶ προσάπτει κατηγορίας ἀδίκους.— « Ἄδικη ὥρα νὰ τὸν εὕρῃ » (κατάρα).

Ἄδολος. καθαρὸς, ἄμικτος. « Ἄδολο κρασί, » ὁ ἄκρατος οἶνος.

Ἀδονάκι3α. καλοῦνται αἱ μικραὶ ῥάβδοι ἐν ταῖς κυψέλαις τῶν μελισσῶν, ἐξ ὧν αὗται κρεμοῦν τὸ κηρόμελον.

Ἀδούλης. Λέγεται ὁ ἀκαμάτης καὶ ὀκνηρός.

Ἀδράχνω. Ἐκ τοῦ δράττω. « Τὸ ἄδραξε » τουτ. τὸ ἥρπασε, « τό 'βαλε στὸ χέρι, » « ἄδραξε τὴν περίστασι », τουτ. ὠφελήθη τῆς περιστάσεως.

Ἀδράχτι. Ἡ ἄτρακτος τῆς μαγγάνης (ὁ ἕλιξ)· καὶ τὸ γυναικεῖον ἐργαλεῖον.

Ἀδρεφομοίρι. (Τὸ) ἀντὶ ἀδελφομοίρι. Λέγεται ἡ πατρικὴ μερὶς τῶν ἀδελφῶν· *Ἀδρεφοπητὸς*, ὁ ἀδελφοποιητός.

Ἀέλαμος. εἶδος φυτοῦ Graminée) χρησιμεύων εἰς βοσκὴν ἀλόγων, κτλ.

Ἀερίζω. ἐκθέτω τι εἰς τὸν ἀέρα, καὶ αἱ φράσεις, « Τοῦ πῆρε τὸν ἀέρατου, τουτ. ἔλαβεν ὑπεροχὴν, ἢ θάῤῥος. « ἀγέρ, ἀγέρα, » δηλ. φύγε ἀπ' ἐδῶ, ἢ ἀδειασέμου τὸν τόπο.

Ἀηδονολαλεῖ (ἐπὶ τρ. πρ.) « ἀηδονολαλεῖ τὸ στόμα της ». φρ. λέγεται ἐπὶ γυναικὸς ἡδυφώνου καὶ λάλου.

Ἀθάλη καὶ *Ἄθος* (ὁ). ἐκ τοῦ ἀρχαίου αἰθάλη, κοινῶς ἡ στάκτη.

Ἀθέρας. ὁ ἀθὴρ λέγεται συνήθως τὸ κοπτερὸν μέρος (Tranchant) τῶν μαχαιρῶν ἢ ξυραφίων, κτλ. ὡς « κόπτει στὸν ἀθέρα ».

Ἀθηβολεύω, καὶ *Ἀθηβολῆ.* συνομιλῶ μετά τινος. Λέγεται καὶ *Κουβεντιάζω*, καὶ *Κουβέντα*· παρ' ἄλλοις συντυχαίνω.

Ἀθήρι. καλεῖται ὁ δυνατὸς καὶ ἐκλεκτὸς οἶνος (ἴσως ἐκ τοῦ αἰθὴρ).

Ἀθόγαλος (ὁ). τὸ ἀνθόγαλον (Creme du lait) καϊμάκι τουρκ.

Ἀθότυρος. τὸ ἀνθότυρον. Ἡ ἀπεξηραμμένη μυζήθρα.

Αἰτοτύχι. εἶδος σταφυλῆς μακρουλὰς καὶ γαμψὰς ὡς ὄνυχας ἀετοῦ ἐχούσης τὰς ῥᾶγας (Τουρκιστὶ παρμὰ-οὐζοὺμ).

« *Ἀΐς.* ἀντὶ τοῦ ἅγιος (κατὰ συγκοπὴν) ὡς ἅϊ. Γεώργης, » ἅϊ. « Βασίλης », κτλ.

Ἀειδάρει (ἐπὶ τρ. πρ.) « Ὁ θεὸς νὰ σ' ἀειδάρῃ », τουτ. νὰ νὰ σὲ βοηθῇ ἢ νὰ σὲ διατηρῇ. Ἴσως παράγ. Ἐκ τοῦ ἀεὶ καὶ δαρὸς ἢ δηρὸς; ὁ διαρκὴς, ἐξ οὗ καὶ δηρόβιος. ὁ μακρόβιος (ἢ ἐκ τοῦ Ἰτ. Aitare).

Ἀκοντιζέα. εἶδος ἀγρίου φυτοῦ, καὶ *Ἀκοντιζαῖς* (πλ.) λεγ. ἐν Μυκόνῳ.

Ἀκονάκι (τὸ)-εἶδος μικρᾶς Σαύρας ἰοβόλου.

Ἀκαμάτης. ὁ ἀδούλης καὶ ὀκνηρὸς ἄνθρωπος· λέγεται καὶ

Ἀκαμάτρα ἡ ἄνεργος μελισσα.

Ἀκαρπία. Ἡ ἀφορία τοῦ ἔτους. « Ἐφέτος ἔχομε ἀκαρπία ».

Ἀκάτεχος, καὶ ἀνήξευρος· ὁ ἀνίδεος, ὁ ἄπειρος. Κάνει τὸν ἀκάτεχο, τουτ. προσποιεῖται ὅτι ἀγνοεῖ.

Ἀκούει (ἐπὶ τρ. πρ.) : « Πῶς ἀκούει αὐτός »; τουτ. πῶς ὀνομάζεται ;

Ἀκούτραφας. λέγεται ὁ αὐχὴν. Ὁ σβέρκος παρ' ἄλλοις.

Ἀκράτος. Ὁ ἄδολος, ὁ καθαρὸς « ἀκράτος ἀσβέστης ». Κρασὶ ἀκράτο ».

Ἀκρογι3άλι καὶ περιγι3άλι τὸ παραθαλάσσιον.

Ἀκριβὸς ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ φιλάργυρος.

Ἀκριβοθώρετος. ὁ βλεπόμενος σπανίως. « Ἔγεινε ἀκριβοθώρετος » (ἀκριβοθεώρητος).

Ἀκρίδα. Εἶδος ἀργιλώδους γῆς κυανοχρόου, τιθεμένης κυρίως ἐπὶ τῶν στεγῶν (ἢ δωμάτων) τῶν

οἰκιῶν, καθὸ γλοιώδους καὶ ἀδιαπεράστου ὑπὸ τῶν βροχίων ὑδάτων.

Ἀλατερὸ (τὸ). Δοχεῖον τοῦ ἅλατος, ὡς *Ναματερὸ* (δοχεῖον διὰ τὸ νάμα).

Ἀλαφιασμένος καὶ Λαφιασμένος. Ὁ πεφοβισμένος. Ἴσως ὁ δειλιῶν ὡς ἠέλαφος. « ἐλαφιάστηκε ὅταν τὸν εἶδε ».

Ἀλεκάτη (ἡ) ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἠλακάτη. « Νέθε νέθε ῥόκα μου κατέβαζ' ἀλεκάτημου » (παροιμία).

Ἀλέτρι. τὸ ἄροτρον. ἐξ οὗ καὶ ἀλετροπόδης, ὁ στρεβλόπους.

Ἀλευρογυρίζω. περιστρέφω τι, φρ. « τί τ' ἀλευρογυρίζεις », τουτ. τί περιστρέφεις τὰ λόγι3ασου;

Ἀλευροδόχη (ἡ) μέρος τῆς μηχανῆς τοῦ ἀνεμομύλου ἀποδεχόμενον τὸ ἄλευρον.

Ἀλεχτοράκι (τὸ)· καλεῖται ὁ νεαρὸς ἀλέκτωρ, κοιν. τὸ πετεινόπουλο, ἢ τὸ κοτόπουλο.

Ἀλιάζω, ἀντὶ τοῦ ἠλιάζω, τουτ. ἐκθέτω τι εἰς τὸν ἥλιον διὰ νὰ στεγνώσῃ, καὶ *Ἀλι3άστρα*, λέγεται τὸ μέρος ὅθεν ἐκτίθενται εἰς τὸν ἥλιον τὰ πλυθέντα φορέματα, κτλ.

Ἀλυσσίβα. Ἡ λυσσίβη διὰ τὴν πλύσιν, παρ' ἄλλοις ἀλουσι3ά.

Ἀλιοκάλυβο καὶ Ἀιοκάλυβο (ἡλιοκάλυβο). Λέγεται ὅταν θέτῃ τις τὴν χεῖρα ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν ὅπως ἐμποδίσῃ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, ὡς ἡ φρ· « ἔκαμε λιοκάλυβο ἕως νὰ τὸν ἰδῇ » τουτ. ἀσμένως ἐπερίμενε νὰ τὸν ἰδῇ.

Ἀλογοραβδέα. Λέγεται τὸ ἐκσφενδόνισμα ῥάβδου ἵνα προσβάλῃ τις ζῶον φεῦγον.

Ἀλι3ορίζει καὶ Ἀλι3ορίζει. Λέγεται ὅταν μόλις ἀρχίζῃ ν' ἀνατέλλῃ ὁ ἥλιος. « Ὅσω λι3ορίζει » τουτ, ὅσον προβαίνει ὁ ἥλιος.

Ἀλλικορτίζω. Πκρεμποδίζω τινὰ ἀπὸ τὸ ἔργον του, εἴτε ἀπὸ τὸν δρόμον του, ὡς « τὸν ἀλικόντησ' ἀπὸ τὴ δουλιά του ».

Ἀλλουπούδα (τὰ)· λέγονται τὰ παρὰ τοῖς ἀχθοφόροις βασταζόμενα ξύλα διὰ νὰ σηκόνουν τὰ φορτία, οἱ μοχλοί.

Ἀλλοιθωρίζω καὶ ἀλλοίθωρος. Ὁ πάσχων στραβισμόν.

Ἀλιφάδι καὶ ἀλφάδι (τὸ)· ἐργαλεῖον τεκτονικὸν τριγωνοειδὲς, ἔχων τὸ σχῆμα τοῦ A (Le Niveau).

Ἀμάδα (ἡ) καλεῖται ὁ δισκοειδὴς λίθος πρὸς χρῆσιν τοῦ παιγνιδίου (Pabet).

Ἀμά.λι3ως (ἐπιρ). Μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἴσως παράγεται ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἀμέλει (βεβαίως.) Λέγεται καὶ « *ἀπ' ἀλήθειας* », ἢ ἐπ' ἀληθείας ὡς αἱ φρ. « ὄχι ἀμάλι3ως », ἀντὶ ὄχι ἀληθινά. « Πήγαινε ἀμάλι3ως καὶ μὴν τὸν ἀκούῃς, ἀντὶ πήγαινε μὰ τὴν ἀλήθειαν.

Ἀμαλαγίαις, καὶ ἀμαλαγή. Λέγεται ἡ ἀνέγγυκτος βοσκὴ ἀγροῦ τινος, ὅπου δὲν εἰσῆλθον νὰ βοσκηθοῦν τὰ ζῶα. « Ἔδεσε τὸ βασταγὸ (τὸν ὄνον) εἰς ταῖς ἀμαλαγίαις. »

Ἀμεδά. (ἐπίφωνον) λεγόμενον ὅταν ἀπαντᾷ τις εἰς ἀπορίαν τινὰ γεγονότος δυσκατορθώτου (ἴσως ἐκ ἄμε-δά, ἢ ἄγε δή.)

Ἄμισθος. οὐχὶ μεστός. Λέγεται ἐπὶ γεννημάτων, ἢ ἄλλων καρπῶν ἀώρων, καὶ τρυφερῶν εἰσέτι.

Ἀμελέτητη. (ἡ) καὶ ἀρχοντόπουλο καλεῖται παρὰ τοῖς χωρικοῖς ὁ διαλείπων πυρετὸς, ὅστις καὶ « *Ῥῖγος* » καλεῖται, ὡς, « τὸν ἔπι3ασε ὁ Ῥῖγος » *ἀμελέτητα* λέγονται ἐπίσης τὰ ποντίκι3α, ἢ ἄμορα. (ἰδὲ ἄμορα).

Ἀμαχεύω, καὶ *ἀμάχι* (τὸ). Λέγεται ὅταν ἀποθηκεύῃ τις τὸ κτῆμά του. « Ἀμάχεψε τὸ πρᾶγμά του », ἢ τὸ ἔβαλε εἰς ἀμάχι.

Ἀμήντα (ἐπιρ.) ἀντὶ ἀμὲ-ἤντα (προφ. ὡς ἰταλιστὶ Amida) καὶ *ἀμηνταδὰ*, τουτ. ἀμὲ τί.

Ἀμινέα (ἡ). Εἶδος σταφυλῆς, οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον οὕτως εἶδός τι οἴνου.

Ἀμμούτσα, καὶ *ἀμμουδι3ά.* Λέγεται ὁ ἀμμώδης τόπος, ἢ ἀμ. γῆ.

Ἄμορα (τὰ) λέγονται τὰ ποντίκι3α, τὰ καὶ *ἀρπετὰ* (ἀντὶ ἑρπετὰ)· ἡ δὲ φράσις, « ἔγειναν ἄμορα », σημ. ἔφυγαν διασκορπισθέντα, ἢ ἐξηφανίσθησαν.

Ἄμπακος (ἐκ τοῦ ἄβαξ ακος). « Κατέχει τὸν ἄμπακο », τουτ. εἶναι πολύζευρος.

(Ἕπεται συνέχεια).

ΔΙΑΦΟΡΑ.

—ooo—

ΚΡΟΚΟΔΕΙΛΟΙ ΚΑΙ ΙΑΠΟΝΕΣ. Εἰς τὴν Ἰαπωνίαν τὰ ζῶα, καὶ πρὸ πάντων οἱ κροκόδειλοι γίνονται *ἔκορκοι*, οἱ δὲ Ἰάπονες *σύνεδροι*. Τὸ πρᾶγμα δὲν πρέπει νὰ φανῇ παράδοξον πρὸς ἐκείνους οἵτινες ἀναγνόντες τὴν ἱστορίαν ἐνθυμοῦνται ὅτι πάλαι, καὶ μάλιστα κατὰ τὸν μεσαίωνα, τὴν ἀθωότητα ἢ τὴν ἐνοχὴν τοῦ κατηγορουμένου ἀπεδείκνυε τεκμήριόν τι οὕτως εἰπεῖν θεῖον. Ἡ ἕξις αὕτη, ἐξαλειφθεῖσα παρ' ἡμῖν, ἐπικρατεῖ ἔτι καὶ νῦν εἰς ἄλλα μέρη τῆς οἰκουμένης. Οἱ Ἰνδοὶ, παραδείγματος χάριν, καὶ σήμερον ἔτι ὑποβάλλουσι τὸν κατηγορούμενον εἰς δοκιμασίας, τὰς ὁποίας ἐὰν ὑπερνικήσῃ κηρύττεται ἀθῶος. Πρώτη ἀπόδειξις εἶναι ἡ τῆς στάθμης, δευτέρα ἡ τοῦ πυρὸς, τρίτη ἡ τοῦ ὕδατος, τετάρτη ἡ τοῦ δηλητηρίου, πέμπτη ἡ τῆς ἀποῤῥοφήσεως τοῦ ὕδατος ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐπλύθη εἴδωλον, ἕκτη ἡ τῆς μασσήσεως τοῦ ὀρυζίου, ἑβδόμη ἡ τοῦ ζέοντος ἐλαίου, ὀγδόη ἡ τοῦ πεκυρακτωμένου σιδήρου, καὶ ἐννάτη ἡ τοῦ *δαρμάγ*, καθ' ἣν ἀνασύρεται ἀπὸ βαθεῖαν ὑδρίαν τὸ ἕτερον τῶν εἰδώλων τῆς Δικαιοσύνης ἢ τῆς Ἀδικίας, ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον εἶναι ἐξ ἀργύρου τὸ δὲ δεύτερον ἐκ χώματος.

Εἰς δὲ τὴν Ἰαπονίαν, ἂν καὶ ὁ λαὸς εἶναι πλέον πεφωτισμένος ἢ ὅτον ὑποθέτομεν, αἱ τοιαῦται ἀποδείξεις εἶναι συχνόταται. Ὅταν πράττεται ἔγκλημα, ὁ οἰκογενειάρχης πορεύεται πρὸς τινα μοναχὸν ἀπόγονον τοῦ περιωνύμου *Ζέρνου Γιόσα* ἢ Ἰωάννου Ἐρημίτου, καὶ διηγεῖται αὐτῷ τὶ συνέβη. Ὁ δὲ μοναχὸς, ὅπως ἀνακαλύψῃ τὸν ἔνοχον, ἐπιχειρεῖ

τρεῖς πράξεις, τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, ἐν ἀποτυχίᾳ τῶν δύο πρώτων.

Ἡ πρώτη εἶναι ἐξορκισμὸς οὕτω πως γινόμενος· ὁ μοναχὸς διαγράφει μὲ τὸν δάκτυλόν του τὸ σχῆμα κροκοδείλου ἢ τίγριος, ἢ ἄλλου θηρίου· συγχρόνως δὲ προσποιεῖται ὀδύνην, καὶ ψιθυρίζει μυστηριώδεις ἐπῳδάς. Ἐὰν ὁ ἐκ τοῦ ἐξορκισμοῦ τούτου φόβος δὲν ἀρκῇ νὰ πείσῃ τὸν ἔνοχον εἰς τὸ νὰ ὁμολογήσῃ τὸ ἔγκλημα, ὁ ἀπόγονος τοῦ Ζέννου Γιόσα δοκιμάζει τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καθιερωμένου *ἰατρικοῦ*, ἤτοι χάρτου ἐφ' οὗ εἶναι κεχαραγμένα γράμματα καὶ ξένα πτηνά, καὶ ὑπ' αὐτὰ ἡ ὑπογραφὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐρημιτῶν. Οἱ χάρται οὗτοι εἰς οὓς ἀποδίδεται ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀποδιώκειν τὰ πονηρὰ πνεύματα, τίθενται συνήθως ὄπισθεν τῶν πυλῶν τῶν οἰκιῶν· τεμάχια δὲ ἐξ αὐτῶν δίδονται πρὸς τοὺς ὑπόπτους, τοὺς ὁποίους εἰδοποιοῦσι περὶ τῶν φρικτῶν βασάνων, σωματικῶν τε καὶ ψυχικῶν, εἰς ὅσας ὑπόκειται ὁ ἔχων αὐτὰ ἔνοχος. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλη δοκιμασία πολὺ δεινοτέρα, ἡ τοῦ πυρός. Σκάπτεται λάκκος ἀρκετὰ μακρὸς, καὶ ἀποτίθεται ἐν αὐτῷ τὸ εἴδωλον ὀνομαστοῦ τινος ἐρημίτου ἀποθεωθέντος διὰ τὴν ἁγιότητά του· μετὰ ταῦτα δὲ πληροῦται ὁ λάκκος ἀνημμένων ἀνθράκων, καὶ ἀναγκάζονται οἱ ὕποπτοι νὰ περάσωσι τρὶς μὲ πόδας γυμνοὺς ἐπ' αὐτῶν. Μετὰ δὲ τὴν δοκιμασίαν ὁ ἐρημίτης παρατηρεῖ τὰ ἕλκη καὶ ἀποφασίζει. Καὶ ἐὰν μὲν εἶναι μικρὰ, δὲν ἀποδεικνύεται ἡ ἐνοχὴ, ἐὰν δὲ βαθέα, ἡ ἀπόδειξις εἶναι ἀναντίῤῥητος. Τὰ αὐτὰ γίνονται καὶ εἰς Σιάμην, ὅπου τὸ 1649 ἔτος τριακόσιοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐδοκιμάσθησαν περάσαντες ἐπὶ φλεγομένων ξύλων· οἱ ταλαίπωροι οὗτοι κατηγοροῦντο ὅτι ἐφαρμάκισαν τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἀνεκαλύφθη ὁ ἐγληματίας, ὅλοι ὅσοι ἦσαν ὕποπτοι κατεδικάσθησαν εἰς τὴν διὰ πυρὸς δοκιμασίαν.

Ἀλλ' ἡ μᾶλλον ἀξιοσημείωτος ὅλων τούτων τῶν δοκιμασιῶν εἶναι ἡ τοῦ κροκοδείλου, ἥτις ἀνευρίσκεται καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Μαλαβάρας, πιστεύοντας ἀδιστάκτως ὅτι ὁ κροκόδειλος εἶναι ἐκτελεστὴς τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ῥαδαμάνθυος καὶ τῆς θείας δικαιοσύνης.

Ἰδοὺ δὲ ἡ δοκιμασία αὕτη· ὅταν τις ὕποπτος μέλλῃ νὰ ὑποβληθῇ εἰς αὐτὴν, δύο βραχμᾶνες, προτρέπουσιν αὐτὸν νὰ ὁμολογήσῃ τὸ ἔγκλημά του καὶ περιγράφουσι τὸ τρομερὸν εἶδος τοῦ θανάτου. Καὶ ἐὰν δὲν τ' ὁμολογήσῃ, τὸν φέρουσι τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὴν ὄχθην λίμνης, ὅπου, ἐὰν ἐξακολουθῇ ἀρνούμενος, ῥίπτεται εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ βιάζεται νὰ περάσῃ νηχόμενος ἀντικρύ. Καὶ ἐὰν φθάσῃ σῶος χωρὶς οὐδεὶς κροκόδειλος νὰ ἀπαγγείλῃ διὰ τὸν ὀδόντων του αἱματώδη ἐτυμηγορίαν κατὰ τοῦ κολυμβητοῦ, τὸ πλῆθος ὑποδέχεται αὐτὸν μετ' ἀνευφημιῶν, καὶ μεταφέρει ἐν θριάμβῳ εἰς τὸ δικαστήριον, ὅπου οἱ Ἰάπονες σύνεδροι κηρύττοντες τὴν ἀθωότητά του ἀπολύουσιν αὐτόν. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἔνορκοι κροκόδειλοι βρίθουσιν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, σπανίως ἡ ἐτυμηγορία εἶναι ἀθωοτική.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ. Ἀναφέρομεν χαίροντες καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν ἀξιόλογον ἐπίδοσιν δύο ἐν τῇ Ἑρμουπόλει Σύρας ἐκπαιδευτηρίων, τοῦ Οἰκοτροφείου, λέγομεν, τοῦ καθηγητοῦ Κ. Ν. Πετρῆ, καὶ τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐκπαιδευτηρίου τοῦ καθηγητοῦ Κ. Π. Ἀντωνιάδου. Ἐπαινοῦμεν δὲ πρὸ πάντων τοὺς διευθύνοντας αὐτὰ, διότι κατώρθωσαν νὰ ἀποσκορακίσωσι τὴν ὀλεθρίαν διχόνοιαν, ἥτις εἶχε μολύνει πρό τινων ἐτῶν τὰ ἰδιωτικὰ τῆς Ἑρμουπόλεως μουσοτροφεῖα. Καὶ μὴ νομίσῃ τις ὅτι ἀσκόπως ὀνομάζομεν τοῦτο κατόρθωμα· διότι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπικρατεῖ ἀπό τινων ἐτῶν ἡ ἐξωλεστάτη, ἡ ἐθνωλέτειρα ἰδέα ὅτι ἀρκεῖ νὰ διδάσκῃ τις γράμματα, καὶ ἀδιάφορον ποία ἡ κατάστασις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ ποῖον τὸ παράδειγμα τὸ ὁποῖον δίδει εἰς τοὺς διδασκομένους. Πολλοὶ διδάσκαλοι ἢ ἐλησμόνησαν ἢ δὲν ἔμαθον ὅτι ὁ διδάσκων πρέπει νὰ εἶναι ὁποῖος καὶ ὁ κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον ἀρχιερεὺς, ὅτι αἱ μοῦσαι εἶναι πρὸ πάντων

«*θρέπτειραι ψυχῆς, διανοίας ὀρθοδότειραι,*»

καὶ διὰ τοῦτο εἴδομεν τὴν ψυχοφθόρον ἔριδα, ἢ μᾶλλον τὴν ὕβριν αὐτὴν βεβηλώσασαν καὶ τὸ ἱερώτατον τῶν Ἑλικωνιάδων θυσιαστήριον.

Τὰ δύο ἐκπαιδευτήρια περὶ ὧν ὁ λόγος, καί τοι ἴδιον ὀργανισμὸν ἔχοντα, τείνουσιν ὅμως πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν· τοῦ Κ. Ἀντωνιάδου οἱ μαθηταὶ διδάσκονται ὅλα τὰ μαθήματα ἐν αὐτῷ τῷ καταστήματι, ἐνῷ οἱ τοῦ Κ. Πετρῆ, προπαρασκευάζονται μὲν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ διευθυντοῦ καὶ ὑπὸ ἄλλων διδασκάλων ἐμπείρων ἐν τῷ Οἰκοτροφείῳ, ἀκροῶνται δὲ τῆς σειρᾶς τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων ἐν τοῖς δημοσίοις σχολείοις. Ἀμφότεροι δὲ οἱ διευθυνταὶ φροντίζουσιν ἰδίως περὶ τῆς ἠθικῆς ἀγωγῆς τῶν νέων, διὸ καὶ εἶναι ἄξιοι πολλῶν ἐπαίνων. Γνωρίζοντες ἰδίως τὸν Κ. Πετρῆν καὶ τὴν χρηστότητα τοῦ ἤθους αὐτοῦ, βεβαιοῦμεν ὅτι πολλὴν καταβάλλει περὶ τὴν ἀγωγὴν ταύτην προσοχὴν· ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ Κ. Ἀντωνιάδου μαρτυροῦσι σὺν ἡμῖν πολλοὶ ἐκ τῶν ἐγκριτοτέρων κατοίκων τῆς Ἑρμουπόλεως ἐν ἐγγράφῳ τὸ ὁποῖον ἀπεύθυνον αὐτῷ τῇ 28 Ἰουλίου 1861. Ἀδιστάκτως λοιπὸν συνιστῶμεν τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς ἐκτὸς τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ὁμογενεῖς. Τὰ τέκνα αὐτῶν ἐκτρεφόμενα ἐν Ἑρμουπόλει, ἀποφεύγουσι πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν ἠθικὸν κίνδυνον εἰς ὃν ἐμπίπτουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ ἐν Ἀθήναις νέοι, τὸν κίνδυνον λέγομεν τῆς πολιτικῆς πολυπραγμοσύνης, καὶ τῆς ἕνεκα ταύτης παραμελήσεως τῶν μαθημάτων αὐτῶν.

ΠΑΡΟΡΑΜΑ.

—ooo—

Εἰς τὴν σελ. 280 στήλ. 2 τοῦ παρόντος φυλλαδίου ὑπάρχουσι κατὰ λάθος τρεῖς ὑποσημειώσεις ἀντὶ τεσσάρων, ἐκ δὲ τῶν τριῶν αἱ πρῶται δύο φέρουσιν ἀρ. 1. Διορθωτέον λοιπὸν τὴν ὑπὸ δευτέραν, 2, τὴν 2, 3 καὶ τὴν 3, 4, τετάρτη δὲ ὑποσημείωσις εἶναι ἡ ἑξῆς. Τίτ. Λίβ. XXVIII. 45, ἔτι XXIX, 4 Πλούτ. εἰς Φάβιον.